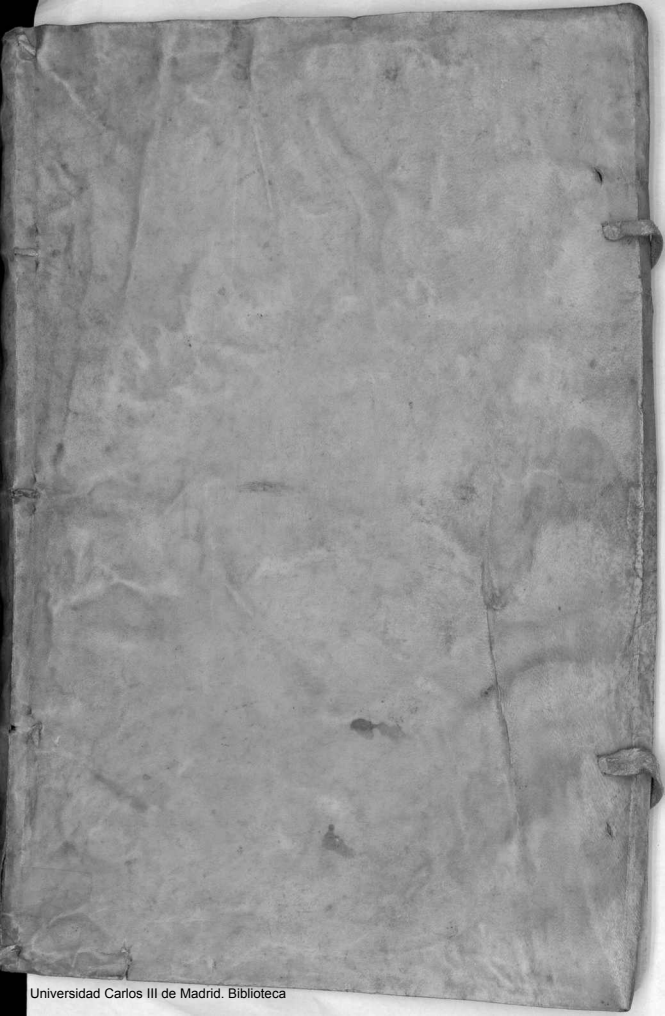

10 T. 143661

C. 1204946

COVARRVVIAS

A LEYVA TOLETANI

EPISCOPI SEGOBIENSIS

PHILIPPI II HISPANIARVM

REGIS SVMMO PRÆFECTI PRÆTORIO

AC IVRIS INTERPRETIS ACVTISSIMI

OPERA OMNIA

Cum Authoris tractatu in Tit. de Frigidis & Maleficiatis, septem questionibus distincto, quibus an matrimonium cum hoc impedimento constare possit, accuratè explicatur.

Multis in locis à CL. IC. CORNELIO BREDERODIO auctus, illustratus, ut passim hac notâ [] designatur.

ACCESSERVNT HAC POSTREMA EDITIONE

IOANNIS VFFELI IC.

PATRICII BRUXELLENSIS

In variarum Resolutionum libros

NOTÆ VBERIORES.

Cum duplici Indice, capitum & rerum locupletissimo, suis numeris restituto.

R. 3144

ANTVERPIÆ,

Apud Viduam & Hæredes Petri Belleri.

ANNO clj. lxx. xiv.

AMPLISSIMO
 NOBILISSIMOQVE
 D. NICOLAO DAMANTIO
 EQVITI AVRATO
 SVPREMI SENATVS BRABANTIAE
 CANCELLARIO
 ET
 SERENISSIMIS ARCHIDVCIBVS
 A CONSILIO STATVS
 NEC NON
 AMPLISSIMIS AC PRVDENTIBVS
 EIVSDEM SENATVS BRABANTIAE
 CONSILIARIIS

IOANNI VAN MAELCOTE
 STEPHANO VAN CRAESBEKE
 IOANNI BAPTISTAE MASIO Consil.
 & Aduocat. Fisc.
 GVILIELMO D'ASSELIERIS
 PHILIPPO VVESELS
 GREGORIO D'AYALA
 NICOLAO VANDEN BRANDE
 CAROLO DE BOVRGEOIS

IACOBO CANIS
 FOLCARDO VAN ACHELEN
 IANO FERDIMONDO DE BERTI
 THEODORO DE FOVRNEAV.
 NICOLAO DE WEERDT
 IACOBO VAN TSESTICH
 IOANNI VAN PEDE
 ANTONIO DE COTTINGNIES.

POSTQVAM huic operi supremam manum admouis-
 sem, ^{mc}AMPLISS. CANCELLARIE, ^{mi}SENATORES PRVDENTISS.
 haud diu multumque cogitavi, cui has ingenij mei
 primitias consecrarem. Neque enim rationi conso-
 num mihi visum, DIDACVM COVARRVVIAM, vnicum
 Practicae Iustitiae Atlâtem, modò Notis quibusdam,
 & Brabantiae consuetudinibus per me, licet exigua, at non contem-
 nenda sui parte illustratum, ad alios deferri, quàm ad eos, penes quos
 Iustitiae in Brabantia stat summa; adeoq; ad primâ Themidos aream,
 in quâ (vt Philonis illud vsurpem) INCORRVPTIBILIS PRVDENTIA INCOR-
 RVPTIBILEM HABITAT DOMVM. Ad quod me etiam incitauit Consan-
 guineorum Affiniumque in eodem Senatu nuperus ac praesens con-
 * 2
 fessus,

fellus, qui velut quibusdam me vinculis constringunt, vt aliquod mei cultus debitiq; obsequij specimen edam. Verum cum has meas lucubrationes intra pauculos menses properante prælo conceptas, auspiciis Amplit. VV. publicâ luce donare decreuissem, non semel in mentem mihi venit subuereri, ne iisdem, quod de Ioue cõmenti sunt Poetæ, tam exiguis adesse rebus vacaret. At perucit cum Auctoritas magni illius Couarruuiæ, tum Iurisprudentiæ Maiestas (cuius vos Mystas & Sacerdotes veneror) vt aures Beneuolentiæ vestræ aucuparer. qui si non iis ingenii dotibus instructus sim quæ ad exornadâ hanc Spartam videbantur requiri, eâ tamen fiducia in hanc arenam descendi, vt cæteros insuper Belgas exemplo hoc prouocarem ad ingenij sui fœtus maturiores in lucem producendos, quibus æuiternum Belgicæ eruditionis trophæum aliquando apud posteros statuunt. quod tum potissimum euenit, cum labori præmium, virtuti gloria reponitur: nec in obscuro delitescunt, quos ad altius honoris fastigium eruditio virtusque emeritos euehit. Quod igitur supereſt, AMPLISS.^{me} CANCEL-LARIE, SENATORES PRVDENTISS.^{mi} quicquid in hoc opere à me fuerit defudatum, vestro honori lubens deuoueo: vos illud, & eum qui defert fereno vultu, quo hæc talia soletis, aspiciſcite: sincero adfectu, quo hæc talia soletis, approbate: quod si sensero, satis magnum laboris mei fructum me consecutum agnoscam beneficio earundem Amplit. VV. quas bonorum largitor Deus sospitet vel in æuum, Patriæ bono. Antuerpiæ prid. Kalend. April. clō. Ioc. x.

Obsequio Amplit. VV. deuotus

IOANNES VAN VFFELE.

V I T A
D I D A C I
C O V A R R V V I A S
A L E Y V A

EX BIBLIOTHECA HISPANICA

A R P.

ANDREA SCHOTTO

C O N C I N N A T A.

SINGVLARE Hispania ornamentum Didacus existit, cum ob singulare iudicium, tum iuris vtriusq., quod scriptis ad posteritatis memoriam sempiternam mirifice illustrauit, tractatione. Natus is anno eius saculi duodecimo Toleti Carpetanorum S. Iacobi Festo, vnde illi nomen (Didacus enim idem qui Iacobus) quo etiam anno Pampelona victa Castellæ Regno Nauarra accessit: parentibus quidem Hispanis, auo vero materno Belga, Toletana Ecclesia architecto. Hinc & vtrique nepoti ingens eruditæ linguarum Græcæ ac Latine studium, ad verum cognitionem insitum panē atque innatum. Patruus Salmantica sacerdos satis re lautā Didacum & Antonium iactis iam feliciter primis Latine linguæ rudimentis, vna domi aluit. Post in S. Saluatoris Collegij Ouetensis, vbi natalium integritas quaritur collega, eos breui in Iurisprudentia progressus fecerunt, vt aequalibus longè antecellerent, post etiam de superiori loco ius publicè ordine interpretarentur, magna auditorum coronā atque applausu. Tametsi verò in Doctoris laurea iniquis iudicum suffragiis Didacus pressus esset, vicit tamen, ac transcendit; editis mox ingenij monumentis expectationem iudicijque perturbato animo datum. Prastrinxit enim veluti Sol oculorum aciem, amulosq., atque aduersarios, qui in eum ora vultusq., admirabundi conuerterant: & prastanti doctrina viros morumq., facilitate omnes sibi adiunxit. In his Ferdinando Græcarum litterarum Doctore est vsus, qui eum in Plinij castigationibus non semel prædicat. Missus hinc à Rege Catholico in Synodum Tridenti coactam hoc est, in publicum piorum doctissimorumq., theatrum vnā cum fratre, Ant. item Augustino, Martino Ayala, Aria Montano, ceterisque. Domum vbi reuertit Episcopus Rodericij oppidi est renunciatus: dein Segobienfis Præsul, & Conchenfis designatus. Neque hic Principis in ornando excellentis doctrina viro studium substituit: quin & Senatus Regij Præsidentem ex Antecessore creauit. Quo munere integrè annos aliquot Reip. constituenda sic est vsus; vt continenter atque incorruptè ius dicendo florem sibi Nobilitatis Hispanica obstrinxerit, temporis vsque eo parcus, cetera minimè auarus, vt semihora spatium, quo Senatores vnā ad Regem ingressuri expectare solent, elabi sine fructu non sineret: incitatus, credo, C. Plinij Maioris exemplo, qui temporis, quod studijs non daretur, iacturam longè maximam existimaret. Sic interea loci, collegis inambulantibus,

lantibus, paucis mensibus Platonem, ac Rhodigini Antiquas lectiones, quasi aliud agens, enotuit Et verò VARIARVM RESOLVTIONVM libri quantum hic posset, satis ostendunt: de RE scripsit NVMERARIA, acutè: hinc à malenolis iactatum, nouisse illum Budaum de Asse, praterea nihil: quos facile reliqua tanti viri monumenta foras data refellunt. Sunt autem in manibus hac SVPER 4. DECRETAL. SVPER 6. DECRETAL. ET REGVLIS IVRIS; SVPER CLEMENTINIS. DE HOMICIDIO CL. SI FVRIOSVS. VARIARVM EX IVRE PONTIFICIO, REGIO ET CÆSARIS RESOLVTIONVM LIB. 4. PRACTICÆ QVÆSTIONES: eiusdem COLLATIO VETERVM NVMISMATVM cum his quæ modò expendantur publicâ & regiâ auctoritate percussa. Excusa passim Salmantica, Venetiis, Lugduni & in Germania. Obiit Madriti Præses die XXVII. Septemb. an. M. D. LXXVII. atatis anno LXVI.

AD

A D
ILLVSTRISSIMVM
A C
REVERENDISSIMVM DOMINVM
D. FERNANDVM VALDESIVM
HISPALENSEM ARCHIEPISCOPVM,
SVMMVM IN CAROLI CÆSARIS
HÆREDITARIIS PROVINCIIS DE FIDEI
CATHOLICÆ NEGOTIIS COGNITOREM,
CENSOREM QVE DILIGENTISSIMVM,
D I D A C I
COVARRVVIAS TOLETANI
REGII GRANATENSI PRÆTORIO IVDICIS
I N
C O M M E N T A R I O S
D E
T E S T A M E N T I S

P R Æ F A T I O.

Vanquam maximè scirem, Præsul amplissime, illustrissime Princeps, magnis te, & his grauissimis Reipublicæ nostræ curis, atque negotiis impeditum esse, non sum veritus tibi magistratum omnium Antistiti laborum meorum primitias, de Sponsalibus & matrimonii Epitomen summo, certoq; animi iudicio dicare. Is enim es, qui studiosos omnes, honestas, ac publico regimini admodum viles disciplinas magno fauore prosequeris, qui prudentissimum exploratissimumq; consilium, & in rebus gerendis dexteritatem nactus, propensissimo affectu, iuris vtriusque consultissimos viros maximo honore habueris, eosque ad publica munera ingenti omnium applausu euexeris, benigneq; susceperis, si quid ex priuatis vigiliis tuo nomini consecratum fuerit. Fit etenim ea ratione, vti facilius acti labores, & hi in re literaria, nostraque Pontificij & Cæsarei professione omnino indefessi obliuioni tradantur: nec otio indulgere commodè possit is, cui hæc scribendi alea feliciter cesserit. Expertus equidè ipse sum, postquam iam ante annum opus illud exacto diuturno iuris studio, & continuæ lectionis exercitio, tuo nomini altissimo nuncupatum emisi, plausibilis quam par meis studiis fuerit, tui nominis ergò ab omnibus susceptum fuisse. Quam ob rem periculum priuati studij industriaque facturus, nec laboribus frangor, nec assiduis meditationibus cedo: quin Heroicas virtutes tuas eodem animi iudicio considerans, in Gregorij Noni tractatum de Testamentis breuem quandam interpretationem concinnare, eamque amplissimæ tuæ dignitati nuncupare constitui, non ignarus quantum hinc decoris & ornamenti eisdem lucubrationibus sit accessurum. Nec tamen ab institutis animum auertam, obseruantissime Præsul, quod magno Christianæ Reipublicæ commodo Hispalensis Archipræfulis dignitate Caroli Cæ-

faris nutu insignitus, eodem iudicio omnibus ipsius Cæsaris regnis, ac provinciis, sum-
mus de rebus fidei Censor à Pontifice Max. electus, nullum otium habiturus esse vide-
aris, quo possis quandoque hosce nostros commentarios legere. Scio etenim ea te prædi-
tum benignitate, eoque animo erga me affectum esse, vt plane inter tot, ac tanta nego-
ciorum vndique confluentium examina his nostris, vel tantillum temporis sis præstitu-
rus. Quod si id minime contigerit, nec tamen hoc coniectare possum, quæ tua humani-
tas est; illud tandem consequar, eritque mihi pro impari munere satis iustum præmium,
quod liber hic candido animo à viris & doctis, & acerrimo ingenio præditis, manibus
versabitur: beneuolusque iudicio eam, quam opto censuram accipiet: vnde mihi illud nec
præter spem obuenerit, vt cauere possim, ne ad eundem lapidem offendens, iterum cor-
ruam. Huius sane audaciæ eò liberius timorem excussi, quod certo sciam tibi molestum
esse, quenquam à tuo præclarissimo conspectu timore auerti. Nostrium enim est excel-
sam tuam dignitatem reuerenter adire: tuum vero alacri, atque iucundo vultu nos ipsos
admittere. Ea namque comitate Augustum Cæsarem imitaris, qui libellum ipsi trepidè
porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret: Quid, inquit, an putas te dare
assem elephantò? quasi molestum esset optimo principi, quod timeretur. Eoque magis
venia dignus sum, Præsul Reuerendissime, quod hos qualescunque labores tibi obtule-
rim, cum ob meam erga te plurimam ac perpetuam obseruantiam, meumque tibi dedi-
tissimum animum: tum ob tuam clementiam, benignitatem, atque animi candorem:
quibus virtutibus ita emines, vt iure, ac meritò tota Hispania te ipsum suspiciat, ac vene-
retur. Verum, si hac quoque in parte Catonum aliquis, & is rigidus in me censor insur-
gat, meumque conatum accuset, satius esse, inquit, culpa vacare, quam deprecari gra-
uiter, ac molestè ferat, me nondum senem, sed in ipsa iuuenili ætate ausum esse inter-
pretis officium assumere, quem potius iure optimo deceret ex aliorum scriptis, vel me-
diocrem eruditionem adquirere: ea excusatione me tueri nitar, pro viribus & facultate
fecisse. quo magnis laboribus, non absque propriæ valetudinis graui periculo, cõtinuis
viginti annis in hac iuris vtriusque disciplina absoluerim ea, quæ aliqui si consuetis otis
vacandum esset perpensa humani ingenij imbecillitate, atque prolixa, perplexaque in-
terpretum traditione, triginta annis minimè cõfecissem. Hoc vero studiorum compen-
dio paulo diligentius, vt eo propensius deliberavi, quod vita breuis, ars vero longa sit:
eaque ratione oporteat hæc nostra studia ita disponere, vt summo labore quanto breuior
esse possit, hæc ipsa legalis professio efficiatur. Si vero ex hac excusatione minime satisfe-
cerim, hi certè mihi veniam dabunt, qui sciunt quod hominis est errare: atque hi præci-
puè, qui & ipsis hisce scribendi, edendi que; scripta fluctibus fuerint aliquando agitati.
Ingenui siquidem animi est vulneribus atque ipsa plerumque morte velle Reipublicæ
literariæ prodesse. Atque his tandem rationibus, quibus me ipsum tutari conabor, veluti
tutissimum asylum constanter adiiciam tuum amplissimum nomen: cui hæc ipsa meri-
tissimè dicaui. Accipe igitur, Illusterrime Princeps, hæc nostra qualiacumque tuo nomi-
ni consecrata, quæ tuis auspiciis tuta ab obrectatorum calumniis fore speramus. Vale.
Ex Granatenfi Prætorio Idibus Martiis, anno 1554.

P. CORN.

CORN. BREDERODIVS IC.

L E C T O R I S. D.

PERVM DIDACI COVARRVVIAS Iurifconfulti celeberrimi commendatio, benigne Lector, pro Auctoris dignitate huic editioni profcribenda eſſet: ſi illorum præſtantia & vſus nondum publice innotuiſſet: ne tamen de tanto auctore, & tam bella occasione, nihil dicendo male mereri videar; breuiter quod de illius lucubrationibus ſentio, oſtendam.

Tria ſunt potiſſimum, Lector, quæ labores eorum, qui ſcribendo ſibi nomen parare ſtudent, poſteritati commendare ſolent, Subiectum, Forma, Oratio ſeu Sermo. Quæ ſi conſunctim in vnum eundemque auctorem concurrant, cum diu victurum, multumque profuturum eſſe nemo proſecto dubitauerit. De Orationis ſtyliſque quo auctor vtitur elegantia (ſicet illis aliis, qui forſenſibus rebus inuoluuntur elegantiz aut puritatis poſtrema cura ſit) hoc conſtat illum longo

intervallo, omnes ſui æui iuriſperitos anteire, elegantiffimo enim, aperto ac Latino ſermone quidquid euulgauit, ornatum eſt, vt iure meritiſſimo illum Hiſpanorum Sæculum quis nuncupauerit. Ad materias quod attinet, quia nominatim illas hic referre operoſius multo quam fructuoſius eſſet, ſingula totius operis capita, ad calcem huius præſationis velut per ſynopſim reiſci atque imprimi curauimus. Hoc tamen obiter adſpergo, quod quæcunque Covarruias in iuris Noſtri commentatione, & illius ad praxim applicatione ſcripta reliquit, ea tam ſolida, aperta, & plena eſſe, vt nihil exquiſitiuſ à Iuriſconfulto ſperari poſſe videatur. Taceo cætera, quæ ex more gentis ſuæ vſu ita exigente, ſumma & admiranda cum libertate protulit. Modum denique ſeu formam ſcribendi, ſiue vniuerſum opus ſpectes, ſiue ſingularum materiarum lecturas, ſui ſæculi eſſe fatendum eſt, quo nulla ſeruata methodo omnia mixtim & velut per Satyræ ad Rubricam congeriebantur. Hoc tamen huic auctori in illa confuſione peculiare eſt, tam in Rubricarum explicatione, quam in variis Reſolutionibus & Quæſtionibus practicis, quod cuncta eiufdem argumenti vel ſubiecti tam exactè, tam methodice & egregie, atque adeo in vtramque partem tractet, vt vel curioſiſſimo cuique ſatiſfacere poſſe videatur. Nec in probationis ſide minor illius apparet diligentia. Nam ſiue interna ac vera rerum demonſtratio requiratur, ſiue externa quæ ſola auctoritate nititur, in vtroque eam, omnium calculo, laudem aſſectus eſt, vt inter omnes ſui & noſtri temporis ſcriptores iure Princeps habeatur. non enim auctoritarum emplaftrum ſolo, quod multis, ſed imperitis tantum nimis frequens eſt: Quæſtionibus controuerſis medetur, ſed ratione, quæ anima legis eſt, opiniones ſuas primum ſtat, inde illas, ne apud quenquam in dubium venirent, auctoritarum pondere (quæ alias ſola, libertati iudicij vim tyrannicam faciunt) confirmat, atque, hæc tanto ſtudio, vt libens fatear, nullum à me hæcenus auctorem lectum vel relectum eſſe, qui ſide & diligentia in externis probationibus Didacum Covarruias ſuperare videatur. Vix enim quidquam vel in genere vel in ſpecie ſcribit, quod non idem poſt rationem ac diligenter diſquiſitionem, *Communium Opinionum* fide & auctoritate communiat. Haud ignarus, quantum illa momenti in negotiis publicis & priuatis diſtiniendis afferre ſolet.

Nunc quid in poſtrema hac editione pro ratione temporis præſtitum ſit, accipe: Opera Didaci Covarruias, cum ab illis, ad quos ea res pertinet, nobis diligentiffime commendata eſſent, vt vitia, quibus anteriores editiones ſcabebant expurgaremus, atque quibus hæc noua editio, recens, melior, ornatio, & vſu commodior fieri poſſet, adderemus, negotium in nos ſuſcepimus. Ac primum niendas quæ tam in ipſum contextum, quàm in allegationes non leues irrepſerant, ſumma fide ac diligentia expurgauimus, textumque multis in locis penitus deprauatum & ſubuerſum, ex fida allegatorum indagatione reſtituimus, *Argumenta*, quæ pro ſingularum capitum & paragraphorum magnitudine ſubinde nimis fuccincta & breuia erant, pro ſubiecti vſu auximus. Titulos deinde ſingularum capitum & paragraphorum (vt qua parte operis Lector eſſet, in ipſa libri apertura conſpiceret) in vertice ſingularum columnarum ſuperſcripſimus; *Singularia* item tam in textu quam in allegatis, *Communesque ſententias*, vt legenti conſeſtim apparerent, literarum varietate diſtinximus, *Index* item *omnium titulorum, capitum & paragraphorum* ſynopticus operi præfixus eſt, vt quæ Auctor noſter ſumma in opere ſuo capita fuſè tractat, in ipſo operis veſtibulo Lectori conſeſtim apparerent. Poſtremo, quia, vt ſupra ſcripſimus, Auctoris inſtitutum non fuit, ordine methodico lucubrationes ſuas euulgare, ſed illas, vt i natæ, vt ſucceſſiue elaboratæ ſint, ſic alias poſt alias in lucem publicauerit, iſque ſcribendi modus vſu diſſicillimus ſit, in primis practicis, quibus ad impendenda cauſarum fata, præſentibus non autem longè aut cum multa difficultate petendis medicamentis opus eſt, ne quid deinde ad Operum perfectionem requirere poſſes, in locum prioris Indicis, qui pro operum & magnitudine, & excellentia peregrinus & prope nullus erat: Nouum verborum & rerum, omnium locupletiffimum & noſtro, id eſt, compendario digeſtum ordine Indicem corollarij vice adiecimus; Tuum nunc erit, benigne Lector, his noſtris laboribus fauere, iſque etiam, ſi placebit, feliciter frui. Vale. Francofurti Kalend. Mart. anno Cl. D. XCII.

TITV.

TITVLORVM ET CAPITVM SEV ARGVMENTORVM QVÆ IN HORVM DIDACI COVARRVVIAS OPERV TOMO PRIMO EXPLICANTVR

NOMENCLATURA.

DE TESTAMENTIS, & eorum reuocatione tractatur.
fol. 1. & 3.

De mortis causa donatione.	15
De Ecclesiasticis rebus, quatenus quis testari possit.	22
De personis, quæ testari possunt.	27
De executione ultimarum voluntatum.	30
De legatū.	33
De executione testamentaria.	36
De clericorum vltima voluntate.	38
De elemosinis clericorum.	44
De clericorum peculia.	ibid.
De solennibus testamenti, & testibus.	45
De testamenti & legatū ad pias causas.	49
De bonis quasitis per Episcopum vel Clericum.	52
De heredibus instituentis.	53
De legatorum imputatione in debitum.	57
De legatū prastandis.	60
EXPLICATVR cap. Raynūtius de testam. ibique agitur de	
exheredatione vel preteritione liberorum.	62
De heredibus instituentis.	67
De vulgari substitutione.	72
De pupillari substitutione.	73
De exemplari substitutione.	77
De reciproca substitutione.	79
De compendiosa substitutione.	82
De legatū prastandis, & actione ex testamento.	87
De processu in actionibus ex testamento.	90
De executione testamenti.	93
De alienatione prohibita.	95
De transmissione & iure legatū.	97
De legitima eiusque granamine, & imputatione.	99
De legitima, & Trebellianica, & Falcidia deductione.	102
De executione testamenti.	108
De canonica portione in quibusdam legatū non soluenda.	109
De SUCCESSIONIBVS ab intestato breuiter quadam resolutio	
de iure Casareo, & regio collecta.	110
EPITOME quarti libri Decretalium, in qua de Sponsalibus	
& earum definitione.	116
De astate ad sponsalia requisita.	118
Quibus verbis sponsalia contrahuntur.	119
De sponsalium effectū & vinculo.	ibid.
De coiti inter sponsalia & matrimonium interueniente eiusq.	
effectū.	121
De sponsalibus de futuro.	124
Sponsalia quibus modis soluantur.	125
De matrimonio, eiusq. definitione.	128
An consensus sit necessarius ad matrimonium.	131
Qualis consensus sit ad matrimonium necessarius.	132
De conditionibus in matrimonio apposis.	134
De lucri spe, seu donationibus in matrimonij contractu interuenientibus.	140
De metu in matrimonij contractu interueniente.	ibid.
De errore, dolo, & arbia in nuptiis interuenientibus.	146
De consensu parentum in nuptiis requisito.	148
De rapto, & nuptiis secundis.	150
Consensus in nuptiis qualiter exprimitur, ibique de procuratore.	152

De verbis in matrimonio adhibendis.	154
De astate ad matrimonium requisita.	156
De his, quæ matrimonium impediunt.	157
De impedimento affinitatis & seruitutis.	160
De impedimento publice honestatis.	161
De impedimento sacri ordinis.	ibid.
De cognatione spiritali.	164
De cognatione legali.	165
De consanguinitate.	ibid.
De affinitatis impedimento.	168
De contrahentibus incestas naptias.	169
De dispensatione.	174
De gradibus diuina, naturali, & humana lege prohibitis.	177
De dispari cultu.	182
De contractus coniugalis effectū.	183
De diuortio, & matrimonij dissolutione.	191
De lucrorum nuptialium amissione.	197
De iure statuto in deprehensos in adulterio.	199
De prole.	203
De legitime natū liberis.	204
De illegitimis liberis, & eorum legitimacione.	206
De filiationis probatione.	210
De illegitimis & naturalibus liberis, eorumque iure.	212
De spuris & manzeribus, eorumque iure.	215
De alimentis, & aliis iuribus illegitimorum.	219
De nominatione filij.	222
De legitimacione.	223
De legitimacionis impetracione, & libellis.	230
De tempore celebrandarum nuptiarum, & aliis.	233
De processu in causa matrimoniali.	234
EXPLICATVR capit. quamuis pactum, de pactis in 6. ibique	
tractatur de iuramenti, dictionis significacione.	242
De iuramenti forma.	246
De iuramenti effectū.	250
De iuramenti interpretatione, & dispensacione.	252
Quibus actibus iuramentum apponi possit.	258
De iuramenti interpretatione.	262
De iuramenti comitiis.	266
De periurio, blasphemia, & falso.	270
De viribus iuramenti confirmatorij, quoad contractus, ceteroque actus humanos.	276
De iuramento confirmatorio actuum.	281
De iuramento quo confirmatur rei dotalis alienatio.	285
De iuramento confirmatorio contractus à lege prohibiti.	290
De iuramento confirmatorio pactorum, & stipulationum.	294
De iuramento confirmatorio in promissione facti alieni.	300
De pacto & renunciatione successione.	304
EXPLICATVR c. Alma mater, sub tit. de sent. excommuni.	
ibique agitur de definitione & diuisione excommunicacionis.	
De communione cum excommunicatis.	319
De bonis operibus.	323
De excommunicatione, & eius effectū.	334
De excommunicatione, & eius forma.	350
Excommunicatio ex quibus causis fiat, vel noni	360
De excommunicatione & absolutione, earumque causa efficiēte.	363
	373
	De

<i>De absolutione ab excommunicatione.</i>	381	<i>De gabella & vectigalis solutione.</i>	484
<i>De mutatione legum.</i>	384	<i>De restitutione rei quæ perit.</i>	487
<i>De interdicto.</i>	386	<i>An ex vi iustitiæ distributivæ ad restitutionem quis teneatur?</i>	489
<i>De interdicto Ecclesiastico.</i>	390		493
<i>De interdicti Ecclesiastici effectu.</i>	394	<i>De venatione, & captorum restitutione.</i>	499
<i>EXPLICATUR Regula, possessor malæ fidei, de regul. iur. in 6. ibique agitur de præscriptionis, & exceptionis definitione.</i>	401	<i>De bello adversus infideles.</i>	505
<i>De usurpationis definitione.</i>	403	<i>De captis in bello, & servitute personarum.</i>	507
<i>De possessione in genere.</i>	404	<i>Ex consilio, auxilio, & favore an quis obligetur.</i>	512
<i>De probatione, & presumptione possessionis.</i>	409	<i>De restitutione rei bona fide possessæ.</i>	513
<i>De præscriptione adversus Ecclesiam, & fiscum.</i>	411	<i>De inveniæ restitutione.</i>	515
<i>De iurisdictionis præscriptione.</i>	416	<i>De thesauri inveniæ iure.</i>	516
<i>De præstatione annuæ, & aliis impositionibus.</i>	420	<i>EXPLICATUR Clement. si furiosus, de Homicid. & Irregulariter.</i>	521
<i>De titulo in præscriptione.</i>	423	<i>De suspensio ab officiis, aliis rebus.</i>	525
<i>De bona fide in præscriptione.</i>	425	<i>De Bigamis & Neophitis.</i>	528
<i>De bona fidei possessore dubitante vel errante.</i>	428	<i>De delictis, & conatibus.</i>	531
<i>De bona & mala fide in præscriptione.</i>	433	<i>De homicidij ratihabitione, & mandato.</i>	539
<i>Mala fides an Successori in præscriptione noceat.</i>	436	<i>De vulneribus à pluribus inflictiis.</i>	542
<i>De iure patronatus, & præscribentibus suis præsentandi.</i>	439	<i>De abortu, bello & homicidio.</i>	546
<i>Mala fides in præscriptionibus an in foro conscientie excuset.</i>	443	<i>De homicidio casuali.</i>	550
<i>De interruptione præscriptionis.</i>	448	<i>An prosterlatio ab irregularitate excuset.</i>	554
<i>De præscriptionis inititia & effectu.</i>	450	<i>De furioso, ebrio, & dormiente.</i>	556
<i>Per præscriptionem acquiritur dominium vile vel directum.</i>	453	<i>De homicidio ad defensionem commissio.</i>	560
<i>Præscriptionis civilis effectus in foro conscientie.</i>	457	<i>COLLATIO veterum numismatum, in qua de aureo numismate.</i>	566
<i>De restitutione in integrum adversus præscriptionem.</i>	ibid.	<i>De veteribus argenteis nummis.</i>	567
<i>EXPLICATUR Regula, Peccatum de regul. iur. in 6. à restitutione faciendæ quomodo quis excusetur.</i>	463	<i>De veteribus aureis nummis.</i>	572
<i>De restitutionis origine, & usurarum restitutione.</i>	470	<i>De veteribus aureis, & argenteis nummis.</i>	573
<i>Regula de illicita acceptatione.</i>	ibid.	<i>De libra, auri, vel argenti examine.</i>	581
<i>De furti, & rapina restitutione.</i>	472	<i>De veteribus nummis Hispanicis.</i>	584
<i>De restitutione dati ob turpem causam.</i>	475	<i>De pondere Monetarum Hispania.</i>	586
<i>De restitutione accepti ob id, quod ex officio fuerit debitum.</i>	479	<i>De mutatione Monetæ, quoad pondus & valorem eius.</i>	604
<i>De restitutione acquisiti per lusum illicitum.</i>	482	<i>De mutatione Monetæ.</i>	607
		<i>De falsa monetæ, & eius authoribus puniendæ.</i>	609

APPROBATIO CENSORIS.

EGO infraſcriptus S. Theologiæ Licentiatus, Canonicus & Cenſor Antuerpienſis, præſenti teſtimonio adfirmo, hæc DIDACI COVARRUVIAS Iuris, legumque Interpretis acutiſſ. ac iuſtitia Præctica Coryphæi, OPERA OMNIA quæ ad nos deueniunt, ab aliis alibi; nunc verò primùm Belgicis typis recuſa, & charaſterum diſtincta varietate exornata, non modo integrè & ex fide concinnata; ſed & pleriſque errorum labyrinthis repurgata; nouorumque operum acceſſione illuſtrata eſſe. Vtpote quibus præter Auctoris doctiſſimum Tractatum de frigidis & maleficiatis ſeptem diſtinctis quæſtionibus diſputatum, indicem duplicem ſuis numeris abſolutum, inſuper acceſſere NOTÆ IOAN. VFFELF I. C. cum Theoricæ, tum Præcticæ, in Variarum Reſolutionum libros: eaq; Brabantia noſtræ decretis, ac conſuetudinibus accommodatæ. Quæ, quod non parum lucis reliquo operi addituræ ſint, eoſque qui in Iuſtitia palæſtra deſudant, velut adminicula quædam ducturæ, ne in mediis vndis (vt aiunt) Tantaleo more diſcendi ardore animum contorqueant, magno Reipub. commodo ſimul etiam luce donanda cenſeo. Datum Antuerpiæ xii. Kal. Mart. clc. lcc. x.

LAVRENTIUS BETERLINCK.

D I D A C I
COVARRVVIAS A LEYVA
TOLETANI, EPISCOPI CIVITA-
TENSIS, DVM IN INSIGNI DEI MAX. SALVA-
TORIS COLLEGIO SALMANTICÆ IVRA PONTIFICIA
publico munere profiteretur, in tit. de Testament.
Interpretatio.

EX PRIMA RVB. PAR.

S Y M M A R I A.

- 1 Testamenti vera Etymologia.
- 2 Testari i quid.
- 3 Testimonium à calumnia Vallā defenditur.
- 4 Testes unde dicti.
- 5 Sacellum, unde dictum.
- 6 Iuris consulti contra Grammaticos deservi.
- 7 Nominis unde dicta.
- 8 Donatio unde dicta.
- 9 Testamenti deservi ex Vipiano, & eius per partes explicatio.
- 10 Regere quid.
- 11 Iusta sententia.
- 12 Eade deservi integra & laudatur Accursi & Pauli Castrensem.
- 13 Perfectum vniuersique secundum iurum genus.
- 14 Testamentum vniuersum.
- 15 Hereditas iusta.
- 16 Per iusta.
- 17 Filius iustus.
- 18 Iustum quid.
- 19 Iusta sententia qualiter in definitione intelligatur.
- 20 Testamenti contra 3us, & ceterarum ultimarum voluntatum differentia.
- 21 Testamentum Græca lingua, quam dictionem habet, & quid Græci & La-
tini significet.
- 22 Testamentum quomodo ad 3us fore legem accipitur.
- 23 Pactum aliquando testamentum significat.
- 24 Sacra scriptura eue novum & veteris testamentum dicitur.

PRIMA RVBRICÆ PARS.

De Testamentis in genere.

Nihil est, optime Lector, quod nodosus atque perplexos iuris vtriusque locos traçant, sit ipsius diffidente rei cognitione conducibilis, præstantius vtrumque ob facilem, expeditam, & seipsum qualibet in dubitatione offendentem simplicitatem, tum ob legentis continuum, eandemque beneuolam in hisce libris euoluendis operam minime penitentiam. Hinc etenim Iurisconsulti, quoties rem difficilem aggrediantur, eandem ab etymologia & definitione auspicantur: in quo video non ita passim iuris pontificis, conditores hanc diligentiam nobis exhibere. Vnde fit, vt potissimum laboris pars in ipsis explicandis preluudijs frequentissime contingat.

Qua ratione de Testamentis acturus, ipsius dictionis notitiam à Iurisconsultis quā libenter petam. Siquidem Iulianus Testamentum 1º ideo dictum fuisse existimat, quod testatio mentis sit: sicut ipse asserit in *prin. inst. de testa. vbi Accursi*. & alii hanc esse dictionis etymologiam, aperiunt fatentur. Seruium Sulpitium Iurisconsultum sequuti, qui *lib. de testam. 2.* testamentum duplex esse verbum scripserit: compositum inquam à mentis contestatione. Cui tamen Aulus Gell. *lib. 6. c. 12.* & Lauren. Vallā. Latine lingue acerrimus assertor, *lib. elegant. 6. cap. 36.* omnino refragantur, deductione hanc deridentes: cum non magis à mente dicatur testamentum, quam calcamentum, salamentum, & ornamentum, quibus consensit Catellianus Cottā in *Memoriali. in dictione, testamentum*. Verum si etymologiam, quam Cicero verisagium appellat, spectemus, planum est, non recte à Sulpitio nomen hoc deductum fuisse, indeque à vero abhorret, dictionem hoc duplicem esse. Est enim simplex, & eaque à *testis* derivatur, ac *testamen* sit, & *tum*, syllabā adsumit, diciturque *testamen*, vt vestimen, vestimentum: velamen, velamentum: regimen, regimentum: quia dictione vitur Iurisconsultus in *l. 1. in prin. ff. de off. pref. prin.* Testamentum ergo dicitur quasi vltimē voluntatis testamentum. Hinc Vipianus in *l. qui testamentum habent. §. si. ff. cod. scribit*: Et veteres putauerunt, eos, qui propter solennitatem testamenti adhibebantur, durare debere, donec suprema contestatio peragatur. Quo fit, 2º vt *testari*, non sit testamentum facere: cum *testari* sit proprie testes nominare & vocare: quasi testator iudicio ordinato sit solutus di-

cere, testes esse huius vltimē voluntatis. Potest etiam *testari* in hoc sensu intelligi, pro denunciare, ac palam facere, illam esse propriam ipsius testantis voluntatem.

Quod si non tam etymon inspiciamus, quā vocis similitudine, quam Fabius tractat *lib. 9. c. 3.* nō abhorrens erit huius nominis appellatio, quod mentis contestatio sit: quod & ipse Gellius animaduertit: idque probat, Iulianum tab hoc crimine defendens, Alciat. *lib. 4. de verb. signif. c. in l. taberna. ff. eo tit. Clau. Cantium in prin. inst. de testa. potissimum etenim in testamentis dominatur mens. Sic possit 3º dicitur quasi pe-
dū positio Labeoni, & Paulo in *l. 1. ff. de acquir. poss. prin.* cum Celsus dicat in *l. quod meo §. si vendi rem. ff. de acquir. poss. si victimum mihi fundum mercatū venditor ex mea turre demonstret, vacuamque possessionem intrudere dicat, non minus possidere capere, quā si pedem finibus intulisset. Tameñ Alciat. non à pedum, sed à sedium positione deduci possessionem existimat, *lib. 2. de diffund. c. 1.* Sic non etymologiam, sed vocis similitudinem attendens dicit Trebat. *lib. 2. de religioib. Sacellum*, 4º quasi sacram cellam denominari: cum sacellum sit diminutiu à sacro. Nec debeat obid 5º Iurisconsultis calūniæ infestari: cum & veteres Latine lingue diligenterque censores in his deridantibus, & etymologias luserint, quandoque à vera nominis deductione longe discedentes. Potest etiam non incongrue dici Iulianum in hac etymologia testamenti, solam testamentum considerasse, adiectumque, mentis, ad maiore expressionē sicuti in explicando 6º *Novatio* tunc mo Vipianus adiecit obligationem, dicens in *l. 1. ff. de nouatio. nouationem* deduci quasi à noua obligatione. Idem fit in donatione: *Donatio*, 7º inquit Paul. in *l. senatus. §. deus. ff. de donat. caus. mort. dicta est à dono*, quasi donatio dicitur: vbi cum à solo dono, donatio dicatur, additur ad declarationem maiorem quasi donatio datio: sic ergo dicitur à testatum testatio: & à sola testatione testamentum: adiecta tamen vox mentis est, nec temere: nam & Theodosius in *novell. 7.* illud, inquit, proprie testamentum est, quod testantis meram obtinet voluntatem: atque ita Viglius hanc Iulianij deductionem tutatur.**

Definitio vero testamenti ab Vipiano traditur in *l. 1. ff. cod. dicente*, 1º *Testamentum est voluntatis nostra iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri vult*. Dixi autem testamentum esse voluntatis sententiam, loco generis nam præter testamentum plures actus dici possunt sententie voluntatis: atque intelligere oportet definitionē de voluntate regente intellectu: quia sententia est actus intellectus: quod sensit Bal. in *d. 1. in fin. sed* tamen voluntas quandoque regit intellectum, ita vt ipse aliquid intelligat, quia id velim ex his, quæ Thomas explicuit in *3. sentent. dist. 23. q. 1. artic. 2.* Idem S. Thom. hoc explicat *lib. 1. contra gentiles, cap. 26. scilicet vbi & illic Ferrariensis, idem Thom. 1. par. q. 82. c. 3. de veritate, q. 2. artic. 11.* Regere 2º autem in hac parte mouere intelligimus. Nam & hic loquuntur proprie, qui hanc tractauerunt materiam, quod in *d. q. 82. artic. 4.* Idem Thom. & Catā. diligenter probant, tameñ quandoq. his dictionibus, quæ regimen & imperium significant, plane vtuntur, quo apertius rem ipsam lectoribus exponant. [Denique in Iurisconsultij definitione sententiam intelligi voluntatis mouentis intellectum, vt apprehendat, & quod fuerit apprehensum eligentis.]

3º Dicitur vero iusta sententia, eo quod perfecta sit, secundum Bart. & Aret. in *d. 1. c. 1.* & Marcum Anton. in *prin. inst. de testam. num. 40.* non enim est perfecta voluntas, ante heredis institutionem. *§. ante heredis institutio de legat. iustam* 4º ergo voluntatis nostre sententiam Iulia illam appellat, quæ hære-
de instituto decernitur. Nulla enim alia morticorum dispositio actiones directe in successores vniuersales transmittit. *l. qui ergo casus. ff. de pecul.* Cui interpretationi accedit *l. cum filio familiaris. §. si filius de legat. 3.* quæ ætatem perfectā iustam appellat,

A

ad

Inter alia vero, quae testamentis & vitiis voluntatibus
conueniunt: illud maxime aduertendum est, testamenta
vique ad mortem mutari, minui, corrigi, ac reuocari pos-
se. vltima voluntas. 2. q. iij. §. 2. q. 2. §. adimui. leg. cap. cum Mar-
the de celebrat. m. ij. vbi glo. in verbo, non valet liti in principio testa-
menti de legat. 3. Lammium. C. de testam. l. ij. §. cum C. qui testat. fecit.
poffunt pulchre testari in l. c. ibi §. status. §. penitentiarius §. de donat. in-
teritum & vaxem. Vnde primum testamentum per secundum
reuocatur, etiam si in primo finit viginti testes: in secundo
autem solum finit numerus testium a tres requisitus: vti nota-
t Bartolus, quem ibi sequuntur Doctores, in l. i. de heredi. palam. §.
si quid poffit. §. si tuu. nouum 3. optimum testium in l. mortui ceduli. §. si
fini §. de testam. m. l. Alexand. cap. 103. quarto volumine. incip. vbi
diligenter considerat. Paulus Caltren. cap. 237. Dubium facit primo
voluntatem, dicens in specie testamentum ad tres causas factum
coram septem testibus, per secundum tolli, etiam si secun-
dum ad tres causas factum fit coram duobus testibus: quia
sententiam sequitur Iafon. in l. ipia testam. nouum. 23. §. de le-
gat. 1. & Alexan. cap. 146. vbi iohanne supra scripto, in 2. volumi-
ne, testam. vbi causa glo. §. secundum Abb. ibi ex informatione de pro-
curat. vbi mandatum per litteras concessum solo verbo re-
uocatur. Imo testamentum a factum praeter ipso Caesare,
vel e regre supmo, etfi validum fit absque solenni testam. 4
numero, Lammium. C. de testam. regia. l. x. tit. 1. §. per. quia quidẽ
decisione probatur opinio Pauli. Fulgosi & Iafoni. in d. l. e-
num. dicentium nullum testem esse necessarium in testa-
mento facto coram Caesare, aduersus Bartolum, baldum,
& Alexand. quidous in eo testes exigunt praeter Caesarem,
quorum opina communis est, auctore Socin. Iunior. caus. 138.
colum. 1. v. volu. 1. reuocari tantum hoc testamentum libere po-
telligi quod probat textus in d. l. eum Lammium, versic. volumi. acti. vbi
notant eundem legum interpretes. Baldus etiam in e. col. 2.
de consubi. vti. Felini & Deci. in c. acceptissim. de consubi. 2. col. hoc
ipsum probant etiam quando Caesarem non tantum praesens
fuisse aut testam. sed & ipsam testam. vultate princi-
palis auctoritate confirmasset, quod sentit Bartolus. communiter
receptum in d. l. eum Lammium. Nec obiter text. ibi, quia locum habet
vbi princeps confirmat testamentum, vtes praesum
prohibet reuocari aut reuocari, sicuti respondens Iafon animadu-
uertit. Decius in d. l. eum. caus. 138. ibi. secunda lammia.

[illegible]

Hic tamen oportet perpendere, an libera t testificandi facultas ita iure naturali procedat, vt contrarium bonis moribus sit, quoniam eam sibi auferre, quod proculdubio dicendum non est. Imo nullū vitium committitur, si qui sibi libram testandi potestatem. Si enim contra bonos mores esset, libertatem testandi tolli mortale crimē aut salte veniale committeret, quoniam deliberato seipsum hoc iure testandi priuare, quocumque ad id quæsitio colore: quod dicendum non est, siquidem voluntati humane potest quis renunciare. *cap. si religio de elect. in 6. c. si filius ad lib. c. non dicatur. 12. q. 1.* Nec proderit dicere, id ex causa religionis permittitur, ea quæ contra bonos mores sunt, vel illicita censentur, minime permittantur ob quamcunque piam causam. *c. super eo. de vsu. Eadem etiam cōclusio probatur ex eo, quod quis potest iure naturali bona omnia quæ habet, quæque habere vniquam poterit & habuerit, omnino donare, autem. in pr. si. C. de sacrosanct. eccles. l. Deo nobis. C. de episc. & clericis. Preterea clausula, quæ futuris testamentis derogat, non iudicatur turpissimo tanquam licita testamentis adiecta, viroque iure defenditur ex his, quod notantur in l. si qui in principio testamenti. ff. de legat. 3. c. in l. si mibi & tibi. §. si qui. ff. de legat. primo. & si turpis esset talis adiectio, nequaquam iure probaretur. His ergo rationibus Fortum. in tra. de vlt. sin. libat. 20. versic. tertium casu. asserit non esse contra bonos mores naturales, tolli testandi libertatem: quo fit posse iuramento firmam esse omnium bonorum donationem, non tantum præsentium, sed etiam futurorum, quod parum sibi constans asserit Panormit. futuror. 18. i. volumine. versic. plus dixi. Corne. conf. 252. 3. colum. vol. 3. Dec. conf. 655. n. 12. idē Dec. in l. piam. quod datur. C. de pact. Barthol. i. dicens hanc opinionem veriorē esse quam probat Bartolus. Capol. conf. 120. 8. colum. 4. Aymon Samili. conf. 129. col. 2. Soc. junior. conf. 65. n. 49. c. conf. 143. n. 26. 1. vol. Bald. licet rem magis dubiam explicet in c. 1. §. moribus si defuerit. cōtra. iure inter donationem & agnat. vassal. His accedit, quod donatio omnium bonorum facta ecclesie valida est auctore Bart. in d. l. piam. col. penult. C. de pact. cui consentiunt Fulgos. iaf. Jacob. Lancel. & alii, quos ibi referunt Dec. num. 37. Cognolus num. 203. Purpur. num. 2. ad 2. dicentes hanc sententiam commuē esse, quam & Bald. admittit in authent. si quis mulier. columna 4. Cod. de iact. offit. eccles. in authent. text. in l. inuenimus nulli. §. 1. c. eodem tit. Abb. per textum ibi in cap. fin. de iureiur. ab interst. Felin. in cap. si presentia de probat. num. 5. dicens eam in paxi recipiendam fore: atque ibi Dec. num. 5. eam tutatur, exilissimas communem esse: licet non desint, qui ab hac creberriam omnium asseritione discedant. Sed si ecclesie donatio omnium bonorum fieri potest, ex eo quidem aperte illius constat eam non esse contra bonos mores, vel saltem illos, qui turpitudine præ se ferunt, si violentur: quod præfati Dd. passim fatentur: igitur quid vetat, hanc donationem ex iuramento vires accipere? Imo donatio simplicem omnium bonorum præsentium & futurorū iure validam esse etiam refragante Bartol. renuerunt Dynus in regul. quod semel. de reg. iuris in 6. col. fin. Angel. & Bald. in d. l. stipulatio hoc modo. Salicet. in d. l. piam. quibus subscribunt ibi Alciac. & Cosmas Guimier in pragmat. sanctio. tit. de subla. c. licet. verb. cūtenque. quorum rationes expendit Alexand. in d. l. stipulatio hoc modo cōcepta. n. 16. Verum his omnis minime discedere licet a frequēti sententia.*

14. De sententia, qua omnium bonorum donatio inuálida censetur, quæ & Regia Lita confirmatur, vt etiam locum obineat in præsentium tantum bonorum donatione. Contendimus tamen non temere, nisi fallimur, eandem donationem iure communi vel regio in probatam, iuramento præbitō admittendam esse, nec iure naturali vetitum opinamur posse libertatem testandi tolli ex consensu rerum domini. Nam & præfatus liberam hanc testandi potestatem posse tolli, & Patet, quibus hæc libertas auctori approbati. exprellim scribit Bald. in l. cum ad testamentum am. fin. c. 1. n. in p. ff. si non legat. idem in l. de quibus. 2. colum. 4. ff. de leg. 1. mol. in l. illa autem ff. heredum in fin. Decius in l. piam. quod datur. C. de pact. colum. 1. idem conf. 655. 2. colum. idem adnotatū Viglius per illum textum in l. si qui. ff. de leg. 3. c. in l. si mibi & tibi. §. si qui. ff. de legat. primo. & si turpis esset talis adiectio, nequaquam iure probaretur. His ergo rationibus Fortum. in tra. de vlt. sin. libat. 20. versic. tertium casu. asserit non esse contra bonos mores naturales, tolli testandi libertatem: quo fit posse iuramento firmam esse omnium bonorum donationem, non tantum præsentium, sed etiam futurorum, quod parum sibi constans asserit Panormit. futuror. 18. i. volumine. versic. plus dixi. Corne. conf. 252. 3. colum. vol. 3. Dec. conf. 655. n. 12. idē Dec. in l. piam. quod datur. C. de pact. Barthol. i. dicens hanc opinionem veriorē esse quam probat Bartolus. Capol. conf. 120. 8. colum. 4. Aymon Samili. conf. 129. col. 2. Soc. junior. conf. 65. n. 49. c. conf. 143. n. 26. 1. vol. Bald. licet rem magis dubiam explicet in c. 1. §. moribus si defuerit. cōtra. iure inter donationem & agnat. vassal. His accedit, quod donatio omnium bonorum facta ecclesie valida est auctore Bart. in d. l. piam. col. penult. C. de pact. cui consentiunt Fulgos. iaf. Jacob. Lancel. & alii, quos ibi referunt Dec. num. 37. Cognolus num. 203. Purpur. num. 2. ad 2. dicentes hanc sententiam commuē esse, quam & Bald. admittit in authent. si quis mulier. columna 4. Cod. de iact. offit. eccles. in authent. text. in l. inuenimus nulli. §. 1. c. eodem tit. Abb. per textum ibi in cap. fin. de iureiur. ab interst. Felin. in cap. si presentia de probat. num. 5. dicens eam in paxi recipiendam fore: atque ibi Dec. num. 5. eam tutatur, exilissimas communem esse: licet non desint, qui ab hac creberriam omnium asseritione discedant. Sed si ecclesie donatio omnium bonorum fieri potest, ex eo quidem aperte illius constat eam non esse contra bonos mores, vel saltem illos, qui turpitudine præ se ferunt, si violentur: quod præfati Dd. passim fatentur: igitur quid vetat, hanc donationem ex iuramento vires accipere? Imo donatio simplicem omnium bonorum præsentium & futurorū iure validam esse etiam refragante Bartol. renuerunt Dynus in regul. quod semel. de reg. iuris in 6. col. fin. Angel. & Bald. in d. l. stipulatio hoc modo. Salicet. in d. l. piam. quibus subscribunt ibi Alciac. & Cosmas Guimier in pragmat. sanctio. tit. de subla. c. licet. verb. cūtenque. quorum rationes expendit Alexand. in d. l. stipulatio hoc modo cōcepta. n. 16. Verum his omnis minime discedere licet a frequēti sententia.

tentiam nostram inhihuit videatur commutationis arbitrium. Vnde si princeps ex consensu testantis in specie prohibuisset commutationis arbitrium, omnino esset mutandi testamentum subla libertas.

Hinc * deduci potest intellectus ad regiam legem Tauri. 44. 16 [que est l. 4. tit. 7. libro 5. Recopil.] qua sancitum est: constitutionem primogenij, etiam auctoritate principis facta, reuocari libere posse, siue fiat in vltima voluntate, siue in actu vltimū. Cui accedit & alia l. 17. inter eadem Taurinas leges, [c. 1. l. 1. tit. 6. libro 5. Recopil.] latuens meliorationem, * hac etenim ditione interim vtar, a patre filio factam in tertia & quinta bonorum parte, etiam inter viuos, reuocari libere posse. Est enim prædicta regia ordinatio intelligenda, quando princeps simplicem auctoritatem primogenio præbuit, secus vero, si rex, præfatio consensu constitutus primogenio, statuerit actum illum irrevocabilem esse, atque eius mutationem venerit expresse: tunc equidem minime posset auctor illius primogenij penitere. Quod ex eadem regia lege coadiunatur, quæ in tribus casibus non admittit præfati actus reuocationem. Nempe si polleffio rerum, ex quibus actus ille constat, tradita fuerit ei, qui ad primogenium vocatur, vel instrumentum ipsius actus idem traditum fuerit, aut ex causa onerosa idem actus fit gelius. Non ergo erit mirum, si idem dicamus ex principis auctoritate expresse illi ad hoc accedente, consensu actum illum, qui eundem actum rescindere potuisset, in id præfatio.

Porro, vt id obiter agamus, aliqua prænotanda sunt circa leges illas regias, quæ potentiam in prædictis actibus ipsis agentibus concedunt. Primum, * constituto ad duobus primogenio, ex vtriusque patrimonio, vel facta melioratione, polle actum, quo ad propria bona, alio inuito peniteret: cum & idem in testamentum permittit fit: in quo Oldrad. sic respondit conf. 174. dicens eandem reuocationem fieri posse, etiam altero mortuo, quia ibi vna scriptura hic duo testamenta continentur. Idem Corne. præmittit, conf. 159. 4. volum. col. 2. tradit diligenter Petrus Peckius lib. 1. de testamentis. cōm. cap. 18. & in hac specie, quam tractamus, hoc ipsum sentit Rodericus Zuarez in respect. 1. q. 5. lib. 3. Fori. §. dimittit. c. 12. versic. ad prædicta. idem insinuat Alciac. in l. licet. C. de pact. Contrariam tamen sententiam in cōsultatione primogenij aperte probat Ludouic. Bologninus. c. 62. colum. 4. dicens: primogenium t a viro & vxore ex communi patrimonio factum, alio tero vita functo non posse a superflite reuocari, etiam ex parte, quæ ad superflitis bona spectat: ne illud fiat ipse mortuo, qui ratione illius communis cōsentus illum actum egit, alioqui minime acturus: eandem opinionem probat Andreas Tiraquel. in tra. de primogenio. quæ 8. c. Ad stipulatur egregia Baldi opinio in l. piam. hereditarij. colum. fin. c. de heredit. alio. dicens, donationem t causa mortis duobus simul factam altero inuito non posse reuocari, quia illius interest, ne illa ad ipsius mutetur: & idem notat Iafon in l. aqua diti. num. 45. ff. soluto matrimonio. quamvis Alexander ibi. num. 8. de Baldi sententia dubitauerit. Sed Baldus, si Iafoni credimus, ex ratione scripti, quod ex dicto contractu, etiam facta mentione mortis, fit donatio inter viuos. Et tamen licet in quo sione nostra id ipsum fateamur, actum præfatum inter viuos gelum censeri, lex tamen regia ius liberam per mutationem permittit. Et præterea Bald. loquitur, quando ex causa matrimonij talis pactio fit: quo casu & lex regia actum irrevocabilem constituit, quibus adducor, vt existimem primogenium, ac meliorationem factam a duobus simul ex vtriusque bonis, ab vno eorum, altero vel mortuo vel inuito, posse libere mutari. Nec iniuria cuiquam fit, cum notum fit omnib. cum conditione actum illū, quem gerunt, ex lege regia fortit, atque ita idem Tiraquel. ubi aliat, de primogenio. quæ 8. diligenter rem istam examinans a Bolognino discedit. Aliud deinde considerandum est, circa eandem legum interpretationem, vti maritus ex legitimo consensu vxoris maioratur (ita enim in hoc tractatu loquimur frequētissime) inuitam, bonis vtriusque in illud vinculū deducit actus iste a morte mariti confirmationem recipit, nec viro mortuo ab vxore diiungi potest: solus enim vir penitere potuisset, si vixeret, autem Roderic. Zuarez in d. l. dimittit. §. c. 15. cui suffragatur Iurif. consilius in l. si per. §. venditio. ff. quib. modis pign. vel hypothec. solua. quem text. Bald. cōmendat in l. nec frater. C. de donat. causa mortis. Iafon ibi. cum alienam. 2. colum. C. de legat. idem in l. cum prepositus in l. sol. fin. Cod. de pactis. ex eo notantes testamentum, quo quis de re 23

alena

itque prohibitoris naturalis est eo sentio, quo ius naturale a Iurisconsulis & Theologis assumitur. Possent etenim lege seu consuetudine talis donatio permitti: ergo non est hæc donatio contra bonos mores, quos frangere absque turpitudinis nota minime liceret, secus si lege humana atque iudiciali non dicitur Vlpianus, eam donationem inter vivos non probari, fed morib. Romanæ vrbs receptum esse, ne fieret inter coniuges donatio, sicut in l.2. ff. de vulg. inquit Iurisconsultus, morib. receptum est & idem in l. more ff. de acquir. hered. Igitur iuramento hoc donatio confirmatur: quiauis Bartol. contrariū asserat in d. l. v. bi Saly. Fulgof. & Bal. idem Bartol. in l. cum qui decedens ff. test. ff. de legat. 2. Ange. ius. ff. si que pro eo ff. de fideiuf. Henric. in d. c. fin. Socii. in cap. 65. v. v. dices hanc opinionem non esse camq. defendat Chaffan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. v. vers. fed tamē ibi, eademq. opinio impetrata absolute non placeat Alciat. in d. c. cum coniug. nu. 98. & candē iure ciuili probat, quā ius Pontificum non admittit Prynus, post consuetudines Aurelian. quæso, de p. du. Nam his omniſis primam opinionē sequutus, cam intelligo ex sententia Philippi Decii, quando donator ante donatariū moriturū fecus vero, si superite donatore, is cui donatio facta fuerit, decesserit, quia propriū est huius donationis, vt morte donantis, præcedente traditione, confirmetur, superite donatario, cap. fin. de donatio. inter viū & vxorem. l. cum si statim in princip. & in §. si ambo. ff. de donatio. inter viū & vxorem l. ff. iur. u. d. Papianus. ff. de eod. l. fin. ff. de dubio rubr. 2. maritio. Cod. de donation. inter viū & vxorē. reg. l. 4. tit. 12. part. 4. Hanc ergo conditionem non excludit iuramentū, imo secundū eam est intelligendum, sicuti in hac specie respondit Decius cap. 240. fed eius opinio ex eo corrūit, quod donatio inter viū & vxorē hanc conditionē habeat, & recipit, quando est inualida, vt in dictis iuribus probatur: si autē valida sit, qualis est ex communi sententia iuramento firmata, nullibi in iure hanc conditionem patitur, imo pure valet quæ sit, vt præmissa cōmuni sententia, minime fit admittenda Decii opinio, auctore Alciat. in d. c. ap. cum coniug. nu. 204. candē opinioē aduersus Decium præmittit Paul. Callr. c. 108. 2. volum. quo non citato optime Decii, cōmunicat Aymon Sauiili. c. 102. dicens eandem assertionē contra Decii tenuisse Francisc. Puppura. & Anton. a Ripa. Ex quoque Aymon deducit, donationē inter coniuges iuramento præfrito reuocari non posse: quod ipse fateor ex cōmuni Doctōr. conclusionē. Item infertile dominationē inter patrem & filium, si ex iuramento vires assumat, non exigere illam conditionē, si donator præmoriatur, quod est contra Decii. c. 153. 2. volum. quem ipse Aymon pluribus rationibus refellit.

Secundū, quod in hanc controuerſiam adducere libuit, ab eodē Decio petendū est in quā, c. 305. 2. volum. scribit, donationē * causa mortis, etiā factam præfrito iuramento, 3. posse ex donantis præsentia reuocari, habet enim dicta donatio tacitam conditionem, nisi donantem præniteat, ergo iuramentum est intelligendum secundum illam, ex d. d. p. c. iuribus similibus. Et in hanc sententiam aduocat Decii Corne. conf. 126. c. 2. 2. vol. text. in l. quæro. §. inter locatorem ff. locati. vbi locatōr * promittens conducentē ad domo non expellere, 3. poterit hoc facere, si conductor per bienniu cessauerit a pessionis solutione. Ad id etiam adducit Baldum in l. cum qui ff. de cond. ob. causam, qui eandem opinionem probat. & idem Decius in l. cum omnes ff. si certum petatur. Ex quibus omib. apparet, promissionem non reuocandi donationem causa mortis oportere intelligi nisi totius voluntatis præniteat: quod & Angelus asserit, conf. 254. c. ff. de iur. p. gloſ. in l. si alienam §. Marcellum ff. de donatio. causa mort. v. acceptis, qui dicit ordinariū lason conf. 616. v. 7. c. in l. que datus ff. soluto matrimonio, num. 33. Hæc tamen intelligenda est perpenſis Martiani verbis §. ff. de donatio. causa mort. l. vbi ita donatur, 27. in qua dicitur, quod vbi ita donatur mortis causa, vt nullo casu reuocetur, causa donandi magis est, quam mortis causa donatio: & ideo perinde haberi debet, atque alia quæ sit inter viuos donatio. Nam ex his Bartolus ac cæteri (cum omnes) adnotantur, promissionem * non reuocandi donationem causa mortis, 3. efficere, vt ipsa donatio cenſeri debeat facta inter viuos. & ita illum textum commendat Aretin. in l. nemo potest. columna 3. tercia ff. de legat. 1. dicit singular. Corne. conf. 158. quarto volumine, commendat Alexander & lason in l. que datus. ff. soluto matrimonio. Iatus Guilielemi Benedictus in capit. Raymus ipſe titulu. verb. refertamentum 4. numer. 25. atque cit. Iasus promittere non reuocare donationē causa mortis factam: cum ex hac lau

A 3 fula

fula actus ipse transeat in donationem inter vivos, cuius propria est. Nec verba illa, *causa mortis*, hoc impediunt, quia illi intel. dum patitur, vt donatio fiat inter vivos, & irrevocabilis, licet ex causa mortis donator ad donandum inducatur: sicut Bartolus notat in d. l. vbi ita donator, cuius intellectum Doctores ibi & alibi expresse approbant. licet Ioannes Crot. repet. l. stipulatio hoc modo concepit. *si de verbo obligat. num. 48.* aduersus hanc communem teneat, esse necessarium ad hoc, vt ista donatio inter vivos censenda sit, donantem promittente nullo casu reuocare nec sit esse si promittat nō reuocare, ex verbis dicta l. vbi ita donatur, & in l. si alienam. §. Marcellus, & in l. veniaui. §. donatio. ff. de iur. iur. & in l. si alienam. §. Marcellus, quippe qui existimem donationem inter vivos irrevocabilem simpliciter dici, non quod nullo casu reuocari nequeat: id enim verum non est: sed quod regulariter rescindi non possit ex donatoris contraria voluntate. Sic ergo promissio non reuocandi donationem, ita simpliciter facta, potius conuenit donationi inter vivos, quā donationi causa mortis, à qua abhorret plurimum: igitur ex hac simplici promissione transit donatio causa mortis in donationem inter vivos. Nec verba Iuriconsultorum Croti opinionem adiuvant, quia intelliguntur in eo sensu, vt ex eis constet, secus esse, si exprimitur aliquis casus, ex his quibus donatio causa mortis reuocatur, nam quod ad illum erit perpetua, quod ad alios vero mutabilis omnino manet, & donatio causa mortis adhuc est indicanda, quod ipse colligo ex d. §. Marcellus adiuncta Barto. interpretatione. Quibus omnibus animaduertis, quod Decius in consilio respondit, falsum Videri potest, & contra Decium est Franciscus Arctinus conf. 77. col. 2. quem Iaf. sequi videtur in l. non omni. ff. de iur. iur. idē. *Præmittit Guido Pape conf. 12. col. 1.* Illud vero quod ex l. *si promittit* in l. si alienam, adduci solet, facillime soluitur, quia iuramentum in illa l. decisione intelligitur iuxta iurantis consensum: nec vnam prater iurantis intentionem iuramentum interpretandum est. Vnde intra consensum limites iuramentū, obligationi addit religionis vinculum: vt in simili questione respondet Barto. l. i. tit. §. Imperator. ff. de leg. 2. Cy. Bal. & Saly. in l. i. C. commod. Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. n. 5. Aude Tirac. in l. si vnam. C. de reuoc. donat. in prin. n. 142. idem in tract. de legib. conuol. in gloss. 5. in 4. genere expressit quos omnes, & alia Tiraqueo citati in dicta l. si, ad hoc ipsum exprellim notante: si quidem iurans contrafactum literarum, & promittens pecunie solutionem, quamuis obligationi consensit, sub ipse tamen fuerit numerationis consensit, & ob illam causam: quod si causa illa cessauerit, nec numeratio sequatur, si tunc abique labe perituri non numerata pecunie exceptione obicit: cumpe minime iurauerit, nec consenserit in illam obligatione eo casu, quo pecunia numeranda non esset, quod apertius exteris ostendit Forti. in l. si vnam. §. passim. ff. de pact. n. 11. dē. ferat Iaf. in l. si conuenit. col. 3. ff. de iur. iur. om. ius. At in nostra questione constat iuramentum consentire omnino in perpetuum & irrevocabilem donationem: igitur ³⁶ eam reuocare nō poterit. Eodem i. fere pacto tollitur obiectio facta ex l. quaro. §. inter locatorem, cum ibidem promittens conductorem non expellere, in hanc promissionem cōsentiat, propter futuram pensionis solutionē, quæ si per biennium cessauerit, ab hac promissione promittentem liberat, hæc enim fuit eius intentio, hic eiusdem consensus est, nec contrafactus ipse aliud conicere patitur. Nec tamen superflua est eximenda dicta promissio. Nam ea non facta, conductor præfens, & non solutus pensionem ante biennium expelli posset, ea tamen facta expectandū est biennii impus. Ver. & alij in d. §. inter locatorem, & d. in l. i. d. d. em. C. locati, vbi Angelium effectū huius promissionis adnotauit, cuius ipse fere memini libr. 2. v. ar. r. fol. 15. n. 14. Aliter tamen quam Bart. leges recte distinguunt intellectum §. inter locatorem, in l. 5. & 6. in 8. parva 5. Ideo est considerandum ex Bartol. sententia, conductorem ad biennium statim expelli posse à domo conductæ, eo ipso quod à solutione pensionis statuto tempore cessauerit: si vero conductus sit factus ad longius tempus, breuius tamen decennio, idē erit dicendum, hoc addito, quod facta promissione à locatore non expellendi conductorem, expectanda est cessatio à solutione per biennium, etiam si conductor sit præfens, atque hoc ipsum operatur pactum illud de non expellendo conductorem: ex d. §. inter locatorem, qui ad decennium conduxit abique pacto expectari debet etiam præfens per biennium: sicut & quincunq. conductor abiens per id tempus expectatur. l. cum domus. ff. locati.

Hæc etenim est Barto. in d. §. inter. huius questionis diffolutio, cui accedere videtur Abb. 3. colum. & Iaf. in mol. nam. 2. 3. in capitulo propter de locat. dicens hæc esse Communis opinio: & idem fateatur Iaf. in l. 3. C. de iure emphyt. nu. 37. & probatur ex gloss. in dict. §. inter. Regiæ tamen leges abique vilo pacto statuerunt, conductorem cessante à solutione pensionis expectandum esse per biennium, quando conductio fuit facta ad quadriennium, vel longius tempus: vero facta fuerit ad breuius tempus, expectabili per annum: quod magis accedit ad intellectum & opinionem Iaf. in d. propter. §. verum, tamen text. ibi, indistincte sanxit expectandū esse conductorem per biennium, vnde, ne ille text. communis sententiæ aduerteretur, potest commodè intelligi secundum præmissam distinctionē, vel erit à communi opinione discedendum. Sed & gloss. in l. si alienam. in dict. §. Marcellus. ff. de donat. mort. caus. nihil obstat: quia aduersus Iuriconsultum ibi idem loquitur, & ab Oladrado, Dyno, Alberi. & Bartol. reprobatur, & est contraria leg. i. senatus. §. mortis. ff. de mort. caus. donat. quam Paul. Cadren. approbat in conf. 75. & col. 82. in 2. vol. gloss. etiam in d. §. Marcellus. reprobatur Iaf. in d. qua doct. num. 33. & in d. non omni. 3. col. Huius igitur perpenis, perplexa adhuc apparet huiusmodi diffolutio: & propterea, vt nostram in hac re sententiā & liberius ac distinctius explicemus, quinque assertiones non inutiles proponimus.

Prima conclusio: Donatio causa mortis, quam donator voluit irrevocabilem esse, eamque promissum non reuocare, in ea clausula, quæ donationem inducit, transit in donationem inter vivos, nec illam patitur conditionem, nisi totius voluntatis donantem peniteat, etiam nullo adiecto iuramento, text. insignis in d. vbi ita donatur. vbi Bar. & ceteri Doct. idem Bart. in l. fin. C. de pact. vbi Dec. idnot. ex Bart. num. 21. Ang. conf. 179. num. 6. Alexan. conf. 14. i. vol. Paul. Castr. conf. 138. vol. 1. C. conf. 6. in 2. vol. Iaf. in l. non omni. ff. de iur. iur. col. 3. gloss. recte intellecta in l. senatus. §. mortis verb. decerneret. ff. de donat. caus. mort. quam paulo ante retul. Socin. conf. 53. vol. Curt. iun. conf. 39. num. 6.

Secunda conclusio: Donatio causa mortis, quam donator promissum ratam habere, nec quæ refragari, in ea clausula, quæ donationem inducit, transit in donationem inter vivos, nec donator penitere potest, text. in d. l. vbi ita donatur. quem in specie ita intellexere Paul. Castr. d. conf. 75. num. 7. 2. vol. & in conf. 61. eod. volum. Iaf. in l. non omni. col. 3. ff. de iur. iur. Dec. in d. fin. de pactis. num. 2. Iaf. in l. qua doct. num. 33. ff. de iur. iur. nihil etenim refert, an donator velit donationē esse irrevocabilem, an promittat eam ratam habere, & nec vilo tempore se ei refragaturum quam sententiam Bald. asserere videtur in l. eum qui. ff. de cond. caus. facta. tamen Alexan. in d. qua doct. num. 11. ex Bald. notauerit contrariam opinionem dicens: non esse donationem inter vivos, si facta donatione causa mortis, illa clausula sit adiecta: quæ omnia promissum rata habere, omnino seruare, nec vnguā eis contradicere, idem notat Guiljel. Bened. in e. Raynarius. n. 4. col. verb. res amittit. 4. num. 27. ceteri Dec. in d. non omni. col. 3. idem in d. fin. de pact. num. 2. v. in conf. 305. præfatus Alexan. opinionē verā esse opinatur, quando dicta verba, quibus donator promittit non reuocare donationem, apponuntur inter verba executionis contractus inducentia: secus vero, si apponerentur in ipsius donationis dispositione: tunc etenim secundū hanc conclusionem, quam tractamus, procedere existimatur, quod alius repetere oportet.

Tertia ideo conclusio, auctore Decio, sit: Promissio non reuocandi donationem causa mortis factam, adiecta executioni contractus, non reddit ipsam actum irrevocabilem, nec operatur effectum donationis inter vivos. Quæ quidem assertio primo ea ratione comprobatur, quod ea, quæ in executione exprimitur, ipsius actus dispositionem minime augere videtur, text. celebratissimus in elem. 1. de præbe. quem text. dicit aureum Fel. in e. elem. 4. d. off. ord. commendat Dom. conf. 92. & conf. 86. Abb. in e. elem. n. 21. de conce. præb. Dec. conf. 500. col. 4. Imol. in e. quoniam Abbas. col. 2. de off. deleg. Hieron. Grat. conf. 11. i. vol. & sing. Curtian. conf. 1. col. & Iaf. conf. 6. 3. vol. col. 6. notat eundem text. Imol. in l. qui Rome. §. deo præter. col. 4. ff. de verborum oblig. Dec. conf. 7. num. 9. & conf. 43. col. fin. optimus text. in l. qua d. testamento, in prin. ff. de legat. 1. quem præter Doct. ibi notat Roman. ff. 430. Bald. in l. etiam. C. de falsa caus. ad illa legat. Paul. Castr. in l. sed si fidei commissum. §. i. ff. de iudic. Hæc ergo verba in executione, ne donationis expressa ipsius actus naturam nequaquam muta-

Secunda opinio partim ex promissis constat, quibus probatur in hac controversia, secundum testamentum primo præferendum esse, partim à Barth. augetur, qui non tantum hoc tenet, sed & addit nec periculum esse reuocantem primum testamentum, cuius testamentum accessit. ita ipse in d. l. stipulatio & in d. l. si quis in principio testamenti ad. f. dicens, iuramentum quo quis promissum non reuocare testamentum, esse contra bonos mores, & ideo iuramentum ex eo minime obligari. quod probatur in d. l. stipulatio hoc modo concepta. secundum eum, qui adhaerent Boatinus, quem Alberici. refert in d. l. si quis in principio testamenti. Ang. in l. si quis pro eo ff. de iud. Bald. in conf. 2.2. & 148. 1. vol. & esse hanc Communionem sententiam, fateatur Cyn. in l. 1. col. fin. de sacros. ecclies. Alex. in d. l. stipulatio. n. 5. Ang. Arct. in tract. de testam. verb. & iuramentum non reuocare & edm defendit Ioan. Croc. in d. l. stipulatio. n. 18. & Gulielm. Mayner. in d. l. quandoque. n. 1. & eandem asserit gl. in c. 1. de pace re. & iuram. f. r. Item sacramenta verb. super contrah. q. uasi hoc iuramentum non tantum sit contrarium bonis moribus ciuilibus, sed & canonice: cum iure Pontificio votum captandæ mortis reprobatur, c. 2. de ne. cap. de. & in c. 1. de iud. in d. l. nulla. ed. in.

Sed hæc opinio omittis alium argumentum ex eo conuincitur, quod contra bonos mores non est promissio non reuocandi testamentum, quod supra probauimus ex Fortunio. Nam si promissio non reuocandi testamentum absque iuramento toleratur, cur iure iurando eadem promissio firmari nequit? Dices fortasse, non esse ita periculosum anime promissionem simplicem frangere sicuti iuram, & ob id magis tolli adiecto iuramento testandi libertatem, quam simplicem promissione: id enim fateor, negotamen bonis moribus repugnare, vt quis sibi ipse tollat testandi libertatem: tamen tibi pacta, per que hæc libertas aufertur, à re ciuili improbentur, earatione, quod leges egre ferant, ac odio habeant, esse quæ sollicitum de viuientis hereditate, si fin. p. alium quod detali. C. de pact. l. pactum detali. C. de collat. Quod si dixeris, occasionem captandæ mortis à l. tolli, vt quod improban bonificæ moribus contrariam rescili, forebore vique occasionem hanc lege improbi, quasi hoc ipsum legumlatoribus vile vitium fuerit Reipublice, nec priuatum vite humane infundaretur: nec contestum sequitur, id ita contra bonos mores esse, vt peccatum sit pacta prædicta iniuri, cum dicta occasio non sit admodum crimini proxima, quippe quæ prauamini præsumptionem maximam exigit, quæ in Christiana religione non est facilliter admitenda. Constat etenim ex substitutionibus, ac bonorum vinculis, quæ ex promogenis oriuntur, vt post mortem viuis alteri bona obueniant, occasione per captandæ mortis quoddammodo prauis ac sceleris hominibus exhiberi, & tamen pactum prædictæ substitutiones & promogenia licite fiunt, & honestissime permittunt. Nam licet in d. l. vol. C. de pact. ex eo pactum contrarium bonis moribus iudicatur, quod occasionem præbet captandæ mortis, eadem ratio non est principalis ad hoc, sed illa, quod turpe firagere de bonis illius cui succedendum foret esse, co viuente, ac non consentiente, vt in eadem constitutione probatur. Siquidem iuxta illius constitutionis sententiam pactio illa turpis non sit, si accesserit consensus illius, cui succedendum est. eademque ratione est intelligenda decisio textus in l. ex c. de inuill. si pol.

Præterea, nonne maior libertas in matrimonio exigitur, quam in testamento? cum loquar de spons. Et tamen iuramentum, quo quis aliquæ feminam accipere in vxorem pollicetur, validum est, & peririo irritetur, si, qui id non seruauerit, & sicut ex l. i. de spons. quibus rationibus Bar. opinio, quæ à iuris ciuilibus professoribus crebro recipitur, falsa apparet. Tertia igitur opinio, licet concedat testamentum secundum primo præferri, testatorem tamen periculum esse profutur, ex prædictis rationibus, quoniam sententiam asserunt Io. And. in reg. quod semel de reg. iur. 8. Archi. in d. l. vltima voluntas. Anchar. in c. cum eff. col. pen. in c. 10. ab Imol. in d. l. dilectio 2. col. de prob. Salic. in d. l. sicutum. col. p. Corn. conf. 94. vol. 4. Fran. in d. l. de sepul. 6. col. 1. Bal. in l. i. in re. col. fin. C. de sacros. ecclies. Fort. de vltimo ius illat. 20. ver. tertium casu. Alex. conf. 16. col. 2. r. 3. idem in d. l. stipulatio hoc modo concepta. col. 2. Oldr. conf. 127. Imol. in c. cum coniungat de iur. iur. n. 3. Fel. in c. p. r. de iur. iur. n. 6. Socin. conf. 65. num. 50. vol. 1. & hæc est Communis opinio, secundum Alciat. in d. c. cum coniungat. n. 79. Philip. Probum in c. f. de procurat. in 6. col. 6. & Gulielm. Mayner. in L. i. de iur. iur. n. 93. & in l. quandoque. ff. de reg. iur. n. 121.

Quid ergo dicemus ad l. stipulatio? ubi Iulianus Iurisconsultus

tus ita scribit: Stipulatio hoc modo concepta, si hæredem non feceris, tantum d. spondes, inutilis est iqua con- tra bonos mores est. Verum licet illa pena neminem stipulationem contra libertatem testandi adiecit, tamen bonis moribus contrariam esse asserit: siquidem illicitum & inhonestum est pœne adiectione quemquam velle alterum adstringere eam heredis institutionem. Et huc audiæ ambitioni corum, qualiorum hereditates & patrimonium consequi nimia cupiditate contendunt, lex occurrit: quo eorum infatigabilem avaritiam reprimant non tamen ex his sequitur, promissionem simplicem vel iuram abfque pœne adiectione moribus aduersam esse. Sicut & in simili specie promissionum matrimonii contrahendæ licita est, licet sit simpliciter, siue cum iuramento: & tamen promissioni huic pœnam ad bonis moribus refragatur. J. Thia. ff. de verb. oblig. Ex quo infero penalem stipulationem, cuius meminit d. l. stipulatio iuramento firmari non posse. quod ibidem Bart. & ceteri Dd. concedunt.

Secundo infero, promissionem penalem, quæ in d. l. Thia. & in l. Gemma. de spons. reprobatur, nequaquam iuramento vires accipere, auctore Bart. in d. l. Thia. n. 11. & in l. si quis pro eo ff. de iud. inf. v. 6. licet Cor. contrarium confulendo reponderit. conf. 94. in 4. vol. & Fortu. dubitauerit in d. illat. 2. ver. vnde etiam singulariter, & ver. d. i. ergo. Hinc probari poterit, donationem & factam in penam mutationis aut reuocationis testamenti minime valere, ex communi omnium sententia, in d. l. stipulatio. sicut asserit & probat Alex. conf. 3. 5. lib. 3. Imo quoniam Bal. in l. i. de iur. iur. C. si ius. Paul. & Alex. in d. l. stipulatio. Fran. in reg. quod semel de reg. iur. in 6. & plerique alii frequenter dixerint, hanc penam posse adiectione reuocationi certi legati, licet non possit apponi reuocationi totius testamenti, perpena declaratione Claudii in d. l. stipulatio. n. 5. Et licet itidem eandem penam fauore pœne causæ admittere. Ial. in d. l. stipulatio. conf. 169. vol. 4. nihilominus Caro. Moli. in d. conf. 125. communem opinionem etiã in his duobus casibus nouissime sequitur, cuius opinio satis ex præmissa consideratione defenditur.

Porro illud erit prater alia & hic considerandum, quod Carol. animaduertit caut. l. 17. dicens, posse in prædicto casu fieri, vt testamentum secundum sit nullum, si is, qui iurauit primum testamentum non reuocare, à iudice ecclesiastico adneatur, petente hærede scripto in primo testamento, trina canonica monitione, vt testamentum illud seruatum, & ne illud reuocet, iudicis excommunicatione aduersum eum, si id testamentum mutauerit: tunc etenim testamentum? posterius nulli, quippe quod factum sit ab excommunicato, qui te- stari non potest, vt exilium Ioan. Mon. in c. quandoque de vfor. Host. in c. p. de except. in 6. glo. in c. de reuocand. de sent. excomm. ad lib. quam dixit gl. Fran. in rub. ff. de iur. iur. 16. casu de portato aequiparetur excommunicatus. Hoc tamen non est admettendum, quia falsa ratione iuuatur, ex excommunicato testari possit regulariter quod probatur ex eo, quod omnes testari possunt, qui iure expressim non prohibentur, l. si queramus ff. de iud. si final. Insuper, non est permitt. hoc testam. l. 1. C. de sacrosanct. ecclies. Sed excommunicatus non prohibetur testari. Igitur poteit testamentum facere. Præterea speciale est in excommunicato propter hæresim, excommunicationem. S. credentes de heret. auth. exedentes. C. de heret. is enim testari non potest: sicut nec excommunicatus ex percussione Cardinalium. c. felix de pœni. in 6. ergo excommunicatus ob alias causas non est interdicitur testandi potestas, atque ita hanc sententiam vteriorum opinantium Archi. in d. p. a. Ioan. And. & ceteri in d. c. decernimus, Freder. conf. 74. Bart. in d. l. si queramus, Bald. in l. si quis, 2. col. a non comp. iudis. Abb. in c. vltimo de dolo & contumac. num. 32. Abb. ibi 2. col. Imol. in c. 2. infra de post. alios Gulielm. Bened. in c. Remytium verb. mortuo itaq. testatore. in l. num. 288. ed. titul. Ioan. à Selin. de beneficio. 3. part. q. 4. col. 1. quam opinionem sequenti fateatur communem esse Fel. in c. cum voluntas de sent. excomm. idem in c. ad probandum de re iudic. 2. Barb. in d. c. 2. Fran. in d. rub. causa 16. Arct. in d. l. si queramus, & Dur. Guad. in lib. de arte testandi, tit. 1. caus. 10. nec refert, an sit publicè vel occulte excommunicatus, secundum eos, quibus accedit gl. in c. postulatori. S. verum de appellat. quæ excommunicatum similem esse ait relegato: & tamen relegatus testari poteit, c. delegatus. n. 1. S. ex seq. de interdict. & relegat. Huius etiam communis sententie auctor fuit Innoc. in d. cum voluntas, quæ perpena, Casp. collat. cautelam reprobant And. ab Exca. in rub. ff. de pact. num. 52.

¶ Si vero, quæ de libertate mutandi testamenta diximus, apertissime conuenit disputare, quod pactio secundum te- stamentum.

statum, cui testator in primo derogauit, validum sit. quam quidem rem egregie tractauit Bar. in *l. si quis in principio testam. n. §. de leg. 3.* cuius verba variis in locis adnotatur, qui post eum scripserit. Nec tamen verbumur nos ea pro viribus explicare, quodam ex Bar. ceterisque conclusiones colligentes, quibus hic tractatus, non fallitur, apertissime expeditur.

58 ^a Prima conclusio: Primum testamentum simpliciter sequentibus derogans tollitur per secundum, in quo specialis sit reuocatio primi, licet in eo nulla mentio fiat clausulae derogatorie. Atque ex pluri gratia sit derogatio in primo testamento in hunc modum concepta:

Quod si aliud testamentum fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primum fecundo hoc modo fit: Non obstante priori testamento, quod praesente F. Notario condidi. Etenim hac mentio necessaria est: sufficiens, vt notat Bar. in *d. l. si quis in prin. n. §. per text. ibi: & licet Paul. C. de test. conf. 187. §. vol. cum test. 3. aduersus Bart. exiger in secundo testamento verba illa, non obstantem quicunque verba derogatoria in priori testamento apposuerim sententia Bart. verior est, cum in specie & nominatim primum testamentum tollatur. Eadem verba Bart. laf. reuult, nec ausus est improbare, in *l. si muli & tibi. §. in legatis a. testum. colum. q. m. §. de legat. 1. & subdit Corn. conf. 86. 3. vol. colum. pen. hanc esse communem opinionem post Cyn. in *l. i. finem. C. de testam. 1.* Imo satis erit in secundo: Testamentum hoc apponere verba: non obstantem quicunque alio testamento sub quacunque verborum forma concepto ex Arc. in *c. 1. de re script. col. 9.* hanc opinionem in derogatione legum & canonum asserente, per textum quem inquit appellat in *c. 1. alia mater. §. fin. de sent. excomm. in 6. que Felin. sequitur in cap. novum. col. 7. vt secundo fallit, de re script. additque ipse Arc. hanc esse communem opinionem.***

59 ^a Secunda conclusio: Testamentum primum, cui adiecta fuit clausula derogatoria postestatis testandi vi reuocandi illud testamentum, per secundum tollitur etiam simpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi testamenti quod probatur, quia derogatio postestatis testandi iure ciuili improbat, & inutilis censetur, *l. stipulatio hoc modo concepta. §. de verbor. oblig. quia ratione har. in d. §. in legatis. hanc conclusionem probat, eamque ceteri communiter recipiunt, vt ibi testatur Ialou. *l. de d. & Socin. 2. colum. eandem tenent Cyn. Fulg. & Doct. communiter in d. l. finem. & Corne. communem hanc professus d. conf. 86. 3. vol. col. pen. Accurrit. tamen in d. §. in legatis. & in d. §. qui in principio. verbum enim nullum in hac re differentiam constituit inter verba derogatoria voluntatis & postestatis: imo idem vtrobique seruandum fore, apertissime censet. Cuius opinionem soan. ab Imol. in *d. §. in legatis. defendit & Salic. in l. i. finem. Disputat etiam Socin. in d. §. in legatis. quodiuere verbum esse apparet ex eo, quod ratio, cui innititur communis sententia, minime procedit, perpenso intellectu vero, *d. l. stipulatio hoc modo concepta. quem paulo ante tradidimus.****

60 ^a Tertia conclusio: Primum testamentum habens clausulam sequentis derogatoriam, non tantum simplicem & generalem, sed & specialem certisque limitibus circumscriptam, per secundum tollitur in quo fit generalis mentio primi, & illius clausulae derogatorie commemoratio indehnita. Fit enim tunc merito specialis prime voluntatis, quod est necessarium, & sufficit, quamus in specie verba clausulae derogatorie minime repetuntur, quod Bar. nox. in *d. l. si quis in principio. §. vel qui ibi ceteri Doct. & in d. l. finem. communiter sequuntur, sicuti fatentur Corn. conf. 16. 3. vol. Alberic. in d. l. si quis in principio. testam. n. 7. & 16. Alex. conf. 134. vol. 1. Soc. & Ial. in d. §. in legatis. 2. testam. §. Card. conf. 102. Alex. & Ial. in d. l. finem. Barb. in *c. 1. cum esset illis. n. 18. Ant. Rub. conf. 24. Socin. conf. 163. vel 2. per col. quam etiam probat Dominicus. conf. 115. & asserit esse communem Socin. conf. 124. vol. 1. col. 2. & 4. super qua disputant Barb. in d. n. 18. idem conf. 72. rub. 3. & Ial. in d. §. in legatis. ingruentes, an ex vera iuris ratione sit necessaria in presenti dubio specialis mentio verborum clausulae derogatorie, quam testator primo testamento adiecit. Sed Doct. sententia ex illis amplius veris defenditur: Non obstantem quicunque testamento a iure condito, quacunque verba derogatoria habent. Hic enim fit mentio specialis clausulae derogatorie, quauis ad verbum non repetatur, quod fit sicut & probatur in Lemos. C. de re script. 20. vel 40. ann. & in l. trium. §. de lib. & posthum. Ex quibus sequitur corollaria deducuntur.**

59 ^a Primum in questione precedens assertio, quod tertia est, minime sufficit primi testamenti mentionem, nisi & clausula derogatoria late in genere testator meminerit.

Nec enim fateri dicere: voluisti hoc testamentum valere. Non obstantem quicunque testamentum per me factum. seu, *causam & irritum faciens quodcumque aliud testamentum.* oportet siquidem addere: *si quodcumque verbum derogatoriis condidimus.* ex mente glo. & Doct. in d. §. in legatis. Bar. & aliorum in d. l. si quis in principio. testam. n. col. & probatur per text. ibi. licet Iacob. de Arc. cuius opinionem aduersus vulgo receptam veriore esse exhibuit Alberic. in d. l. si quis in d. §. 7. & 16. asserat, non esse necessariam mentionem clausulae derogatorie, nec in specie necin genere, & Bald. exprellim tenent *l. humanum. C. de legat. pen. Iulificere, testatorem in secundo testamento scribere illa verba, causam & irritum faciens quodcumque aliud testamentum.* quod quidem dicta reprobatur Soc. in d. §. in legatis. col. 4. Paul. de Calt. conf. 206. volum. 1. Nam reuocatio prime voluntatis, praecipue in ipsa testatoris consuetudine contraria voluntate, quae non praesumitur, nisi in specie prioris actus mentionem fecerit, vt in *c. 1. §. qui in principio. testam. n. 1. Iurisconsultus scribit. cuius verba hanc communem opinionem acerrime tutantur.*

Secundum, non esse necessariam clausulae derogatorie ita specialem mentionem, vt ad verbum referatur ipsius derogationis qualitas: quod communis omnium sententia probatur: vti socii referunt in d. §. in legatis. col. 4. praefer alios, quos nominatim citamus. Tametsi refragatur glossa in d. §. in legatis. Salic. in d. l. finem. eadem pendens. Cyn. in res. quia sententia reprobatur in 6. Barb. in d. n. conf. 1. volum. penult. & Soc. in d. l. licet Ial. dubitet in d. §. in legatis. 2. testam. n. 3.

Tertium, hanc tertiam conclusionem procedere opinamur, etiam si vni tantum testamentum praecedente nec erit satis in secundo in genere irritum facere, callumque decernere quodcumque aliorum derogantium mentio fiat, contra Bart. in d. l. si quis in principio. §. vel cuius verba ibi sentimur perpendimus ac Doctores eam allegantibus exhibenda nosse, est, deprauata circumferuntur. Nam dum dicitur *nam. 9.* causans omne aliud testamentum meum, in quo sunt verba derogatoria, vel sunt haec vltima verba in quo sunt verba derogatoria: omnino delenda vel referenda ad Bart. non ad ipsum testamentum contra Bart. tenent Ang. Paul. Imol. Alex. & Arc. in *l. 2. §. de lib. & posthum. Mar. Soc. conf. 163. vol. 2. rub. Barth. Soc. in d. §. in legatis. col. 4. Paul. Calt. conf. 284. 1. vol. in d. §. in legatis. in a. b. c. inter liberos C. de testam. Alex. conf. 25. vol. 3. col. 2. Guil. Bened. in c. Raymundus. §. de verbor. testam. n. 22. Anton. Rub. conf. 24. col. 4. & esse eam communem asserunt ipsam sequuti Ial. in d. l. finem. col. 3. Curt. iun. conf. 26. col. 2. & Alex. in d. conf. 35. Nec enim hic prioris fit voluntatis specialis mentio, licet vnicuique testamentum praecedat: cum fit necessaria mentio in eo contenta, quod non est necessarium in d. l. quam Bart. pro se adducit, quia ibi requiritur solum certa & nominata expressio. Vnde verior apparet communis opinio, licet Bart. conetur defendere Socin. & Ial. in d. l. 2. idem Socin. conf. 2. in 3. vol.*

Quartum, ex his constat primum testamentum habens clausulam derogatoriam specialem, non tolli per secundum, in quo nominatim fiat primi testamenti mentio, nisi testator saltem in genere clausulae derogatorie meminerit, cum eius clausula reuocatio requiratur omnino ex tertia conclusionem, ex qualiter dubius hoc inferit Socin. in d. §. in legatis. col. 5. contra Bal. in *l. humanum. C. de legat. dicentem, satis esse, si in secundo testamento dictum sit: non obstantem alio testamento per me factum.* F. Notario condito, quod quidem verba nequaquam sufficiunt, si aduertamus ad text. in d. l. si quis in principio. testam. & ad praedictam omnium Doct. sententiam.

61 ^a Quarta conclusio: Primum testamentum, habens quacunque verba derogatoria etiam admodum specialia, per secundum tollitur nulla prioris voluntatis, nec specialis nec generalis mentione facta: modo conser ex comitibus, testamentum prioris voluntatis penituisse. Bald. Communiter receptum in d. l. finem, ubi postulat Ial. 2. col. Ex probatur ea ratione, quod reuocatio primi testamenti vtunque facta a voluntate testantis pendet, ipso Iurisco consulto. testis in d. l. si quis in principio. testam. n. 1. Iurisconsultus. tunc si quis voluntas conserit deprehendi potest, minime dubia erit actus mutatio, quod & Bar. ipse in d. l. si quis in principio. testam. testatur. Cui opinioni, quae Communem esse fatentur, aliquot adducunt coniecturas, Paul. Paris. conf. 10. rub. 2. & Soc. iun. conf. 124. vol. 1. n. 1. & seq. vltra eas, quas Doct. in d. l. finem, adnotauerunt, etiam sententiam probantes, ex quibus & ex alibi consideratis sequentes illationes explicare libuit.

63 Tertio ex principali conclusione deducitur, testamentum primum, cui iuramentum accessit, non tolli per secundum iter iuratum, nisi primi, eo modo quem diximus, mentio fiat, quando per reuocationem primi tentat testator ad peritiori crimen, quod probatur. Non enim est presumendum, quatenus velle mortale crimen committere, nisi euidenter hoc confiteritur, *1. iuratio. §. propositio. maxime in actu, qui prope mortem fit, & litera. & ibi gl. verb. tuam. de presumpt.* Vnde cum reuocatio prius voluntatis constet, non presumptum vel euidenti testantis intentione, dicendum est, non videri primum testamentum sublatum per secundum in calibus, quibus ex hac reuocatione testator peritior esset, nisi id appareat manifeste.

Quarto conflat ex eadem assertionē, primum testamentum habens clausulam derogatariam specialem, non censeri per secundum sublatam, etiam in secundo fiat mentio specialis derogatorie clausule, si testator in primo dixerit, velle primum illud testamentum reuocari non posse, aut irritum minime cenferi per secundum, etiam in eo specialiter primo derogatur: et tunc necessarium, non tantum prioris clausule derogatorie reuocationem addicere, sed & addere derogationem secundæ clausule, vel verbera Verba, ex quibus manifestum sit, testatorem à priori voluntate discesse, cuius illationis fit exemplum primi testamenti. Et volo meum hoc testa mentum huius ac perpetuum esse, nec cenferi reuocatum per aliud, quod fecero, testamentum, nisi in eo ad verbum scripta sit Angelica salutatio, etiam nominatim huius prime voluntatis meminerō. Oportet enim ad hec verba derogatoria collenda, in secundum mentionem facere huius derogationis in hunc modum: *Non obstat quicquam, alio testamento per me facta, quicquam, verba derogatoria habente quicquam, verborum forma concepta.* Nam per illa verba, *quicquam, verba derogatoria habente*, colligitur prima clausula derogatoria, & per sequentia reuocatur secunda, vt animaduertit Paul. *cris. in conf. 24. col. pen. vlt. t. Anton. Rub. c. 24. colum. pen. s. fin.* Sic ergo erit intelligendus Bar. in d. l. si quis in principio testamenti. c. 2. & dicens, testamentum primum habens derogatariam clausulam, & derogationis futuri testamenti reuocationem, tolli per secundum, in quo fit specialis mentio prioris derogationis.

61. Hinc est quod ubi Paul. in *auth. hoc. inter lictos. C. de test. l. 1.* Primū
testamentum facit inter lictos, adiecit specialia clausula
derogatoria, non tollit per secundum, in quo dicitur fit, *non
obstante alia quocunque testamento, etiam inter lictos habet* nisi addi
cit, etiam in eo fit clausula derogatoria: quia duplex derogatio
colligitur specialiter. Nec fit error reuocari derogatio
nem, quæ lex derogatur priuilegio infurgit, nisi alia le
cenda tollatur. idem notat Curt. iun. *confil. 189. colum. 3. & cit
communio opus*, auctore Rubeo, *d. confil. 24. colum. 3.* quæ hoc
illud considerat, testamentum habens iuramentum, & clau
sulam derogatariam specialem, non tollit per secundum, in
quo iuramenti mentio fiat, nisi & in eo prior clausula dero
gatoria expresse retractetur. quod etiam Fulgoz. annotat
confil. 19. ex diuerso hanc dubitationem expendens.

Quinto ex premillis apparet, voluntate testantis perpen-
saprimum testamentum quancunque speciale derogatione
tantum mentio primi facti, post primum testamentum orta
sit inimicitia inter testatorem & heredem in primo testa-
mento nominatum, 1. 3. §. non solum. ex parte, iuncta gl. ff. de
adm. legat. l. si cum Cornelio filio jul. notat in specie Bar. in d. ad-
fucum. Socini. c. 8. legat. vel sol. Gl. Bened. in i. Requeyus, verb.
testamentum, 2. nu. 10. eleganter Mari. Soc. comp. 163. v. 2. c. 6.
Barth. Soc. comp. v. 2. c. 3. idem dicitur, in quaque; alia cau-
sa post primum testamentum contingenti, ex qua mutatio
prioris voluntatis praesumi possit, quod explicant late Paul.
Paril. com. 1. 3. nu. 21. Socini jun. comp. 124. nu. 8. v. 1. et
erit hoc arbitrio iudicis relinquendum, vt Barth. Soc. exhi-
bitum c. 8. v. legatus. Caterum & hac re aduertendum est, nam
haec quinta illatio vera erit, quando inimicitia orta fuerit cum
haere, quod si culpa testantis sequuta fuerit, non erit lo-
cus huic praesumptioni, ex Bart. l. in tabula. §. si de his, qui
indigne sequuntur Rom. sing. 106. Hippol. in l. 1. §. praeterea, cum
v. 5. gl. de quest. c. in eum qui in eadem lege. Thom. Gram. voto 30.
nu. 19. a quo tamen difcedunt lat. in l. si filium. c. de in off. test.
c. in l. hereditas. c. 1. de his qui in eadem. Ripa. in l. v. de re iud.
donat. §. 70. l. iud. in rub. de sen. §. 78. nu. 17. idem Ioan. Lupat.
in tust. §. 5. lo. nu. 9. rursus idem Ripa. in c. de iud. nu. 14. Gerardi

fig. 5. Ioan. ab Amic. conf. 4. quibus accedo ob praesumptam
 teilariorum voluntatem, quæ locum sibi vindicant, inimicitia
 eius etiam culpa sequuta: quod probat text. in l. 4. ff. de adm.
 lega. verbo, *punitur*. Etiam si Bart. opinio à multis recepta
 fuerit, quorum meminit diligenter Catellianus Corta in
memorialib. in dictione, Inimicitia. ver. secunda dubitatio. Qui forori
 propriæ patrocinatus, eam sequitur, affueuerans communem
 esse.

Sexto deducitur ex presumpta voluntate mutandi primum testamentum non inutilis assertio, qua profitemur primum testamentum habens speciem clausulam derogat primum testamentum per secundum inter liberos factum, mutatum penitus ceteri, non facta prius clausula speciali mentione, quia tunc est in *auth. de testam. imperf. §. si quidem. verb. perfectam. in fin.* quam citat *gloss. lal. in d. §. in legat. i. l. ad corp. et idem notat Bal. in *de testam. inter liberos. et de testam. quam frequenter Doct. ibi. et in d. §. in legat. sequuntur. et Guillem. Bened. in d. verb. testamentum. 2. num. 20. lal. in l. uniusm. 7. f. hanc. C. de i. i. not. Socin. iun. confil. 124. num. 21.* quorum opinio probari videtur in *auth. hanc inter liberos. cui consentit regia. l. 8. tit. 1. par. 6. vbi statuitur, primum testamentum inter liberos factum, habere ad sequentia testamentum clausulam speciem derogatariam: quod tamen locum habet, quando in sequenti testamento infirmum extraneum, fecus vero, si idem testamentum solum liberos testantis heredes habeat, tunc etenim dato pari favore in utroque testamento, posteriori standum erit. *gl. ling. in auth. de testam. imperf. in prin. et §. si quidem. verb. perfectam.* quam Bald. Salic. et communiter Doct. sequuntur in *d. auth. hanc inter liberos. lal. conf. 124. vol. 1. c. 17. Rom. conf. 179. c. 6. Crot. in c. 1. c. 8. de constit. in 6. dicens, hanc opinionem esse communem. licet dubitet ibi Ludouice Gomez. numer. 171. eandem opinionem, quam communem esse diximus. probat et explicat Soc. iun. d. conf. 124. num. 33. et conf. 127. num. 10. l. vol. et Roman. conf. 385. Verum dicta decisio *authentic. hanc inter liberos.* ita favorabilis est, vt procedat, etiam si testamentum inter liberos fit factum per nuncupationem coram duobus testibus. *lal. conf. 223. 2. vol. Rom. conf. 179. c. 6. Crot. in d. c. 1. c. 9. Doct. communiter in d. auth. hanc inter liberos. vbi hanc esse communem, fatentur Angel. lal. et lal. idem polt eo assertit expresse Guillem. Bened. in d. verb. testamentum. 2. num. 20. Barb. conf. 2. vol. 1. c. 2. quom conclusionem probare videtur *gl. in d. verb. perfectam. in auth. de testam. imperf.* quamvis contrarium asserant Ang. et Barb. in dictis locis, qui omnes late tractant *d. authentic. hanc inter liberos.* intellectū. et Decius conf. 264. Igitur si testamentum factum inter liberos censetur habere speciem sequentium testamentorum derogationem, eadem ratione idem erit dicendum in testamento secundo inter liberos condito, vel derogationem speciem habeat cuiuscunque precedenti testamenti.****

Hanc verum opinionem improbat Socin. *loc. cit.* 163. vol. *penult.*
vol. 2. *Barth. Socin. de § in legat. cum pen. Alex. cum § 146. vol. 2.* An-
ton. Rub. *cum § 24.* non enim fecundum eo sequitur testamentum
inter liberos habere derogationem precedentem testa-
mentum, eo quod sequentium derogationem ex lege
habeat. Item derogatio, quae favore liberorum conceditur,
non efficit efficax, ut illa, quae ex clausula speciali derogato-
rii infungitur; cum huc expressa, illa tacita, *in fin. ff. de le-
gat. 2.* Stat etenim cum ad eundam priorem derogationem
dicere, *non obstante quocunque testamento etiam facti inter liberos.* At
in derogatione expressa reuocanda, oportet ut illi verbis,
non obstante etiam clausula derogatoria in primo testamen-
to expressa: sicuti frequentissime Doct. fatentur.

Præterea *duarum*. hoc inter liberos exorbitans est, & ideo refringi potius debet, quam extendi. His ergo rationibus ab ea sententia, quæ communi consensu recipitur, Socin. & ceteri discessere.

Sed adhuc communis opinio vix apparet, ex prae-
sumpta relictantis voluntate, quia in hoc femer et consideran-
da. Nec in contrarium adducta procedunt, si voluntas re-
litantis attendenda est: nam ex ea Doctorum opinio compro-
batur, aequali finis et lege, non loquitur in clausula derogato-
ria legis, quod est illa, et iuramenti, siquidem a lege, he-
derogationes sunt continuae. Alii etiam ratio addunt, quia
derogatio illa expressa est illa derogatio; non obstante quocumque
testamento facta inter liberos, vel iuramenti religione addita: si-
cut illa; non obstante quocumque testamento et clausula derogato-
ria in eo expressa. Et testamentum primum factum inter libe-
ros cum derogatione specialii, non potest tolli per frequen-

in legatib. sequuntur, ab hoc intellectu discedant, aliam Iurif. consilio interpretationem exhibentes, quæ, ni fallimur, nimis abhorret a verahuius materie cognitione.

Decimo octauo, ex his, quæ scripimus, inferri potest, * testamentum primum habens speciale derogatione sequentis, nõ tamen expressam, sed tacitam, & per sensum à contrario induci, tolli per secundum, etiam non facta speciali mentione prioris derogationis, text. in l. fin. in prin. ff. de leg. 2. quem dicit notabilem Bal. in l. huiusmodi. c. 2. C. de leg. singulari Socin. c. 16. §. pen. col. 2. vbi Aret. in l. 1. §. de test. c. col. 1. s. col. 2. ff. de lib. & post. iudic. l. fin. in l. seruan. s. §. si idem. ff. de leg. 1. col. fin. Ioan. Crot. in c. 1. de cons. in 6. c. 4. s. vbi Lud. Gomez. num. 155. alios prædictæ legis intellectus explicans, hunc esse communem fateatur, si eundem veritatem & communem esse, asserit Iac. à Nigris in l. 1. §. de off. iudic. cui etiam mand. iurif. d. col. 29. vbi Alex. col. 2. tenet eandem opinionem, atque etiã Iac. num. 54. dicens, text. in d. l. fin. esse singul. qui similem esse in c. dicitur in 2. de prob. existimat Crot. in d. c. 4. s. 8. in quo liberat ab ipso dissentio, quippe qui existimem in d. c. dicitur. hoc non probari. Et erit huius tacite derogationis exemplum si quod testamentum fecerit, iussisset in ex saluatione Angelica, à solo huius mea testamentum præferri.

Quinta conclusio: * Prima voluntas, etiam nullam habens derogationem speciale, tollit quoad legata, & alia præter hæredis institutionem per secundum minus solennem, & inualidã, si in ea fiat mentio primæ expressæ, ita vt tacita nõ sufficiat, cuius assertionis præ prima probatur in l. si trans. ff. de aduen. leg. 1. plane. in prin. ff. de leg. 1. quibus iuribus probatur, legatũ primũ reuocari per translationẽ rei legatæ in aliũ, quamuis inceptam legatariũ, secunda pars probatur in l. si iure. ff. de legat. 2. quæ expressim constat, testamentũ primũ in dubio non reuocari per secundum minus solenne & inualidũ, & Bart. ibi hanc conclusionẽ probat, quæ sequuntur Paul. & Alex. & Iac. in d. plane. c. col. Ex quibus constat, translationẽ legatĩ esse expressam reuocationem primĩ legatĩ, non tacitã. Obstat tamen text. in d. l. fin. ff. de aduen. leg. qui probare videtur, legatĩ translationem tacitam potius quam expressam reuocationem censeri. Vnde Cuman. in d. l. si iure. & Iac. in l. fin. c. inueniunt. ff. de leg. 3. num. 165. à Bar. discedunt, quibus tamẽ non assentior; cum videam expresse & in specie reuocari legatum primum ex translatione, siquidẽ testator dices; quod Sempronio legatũ, transiit in Titio; satis aperte primũ legatũ tollat. Nec obicit d. l. fin. cum ibi non translatiue testator legatũ ab primo in secundũ, sed dixerit, quod legatũ Sempronio, lege Titio; & licet Iurif. consilium appeller illã translationem, non tamen est propria & vera translatio; quippe quæ totum legatum à primo legatario nõ adimat, sed illi constituit focum in legato, qui quidẽ socius re coniunctus partem habebit futurũ. Hec verò pars tacite à primo fuit adempta, vt verbalis illius legis probant, ita intellecta ab Accurs. & Bart. ibi Bar. col. 1. Ang. de Periglis in l. re cõueniunt. ff. de legat. 3. Paul. in l. non ad ea. c. de legat. Aret. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. vbi Alex. hanc opinionem fateatur communem esse, sicut Iac. in d. l. re cõueniunt. num. 24. & ibi Crot. col. 3. idem Iac. in l. si legatã. C. de legat. eandem opinionẽ sequitur Alex. conf. 169. volum. 6. cui suffragantur text. in §. si eadem res. in l. fin. de leg. 2. & in d. plane. §. si cõueniunt. vers. sed & in sup. papulari, opus text. in l. iudicium de hered. in l. fin. vbi cum testator discessit, ex qua parte Scium iussit, ex eadem parte Sempronio heres alio; respondit Iurif. consilium, Sempronium & Scium coniunctim institutos videri atque ibi Ioan. ab Imol. Bar. opinionem sequitur. Ad id etiã conducit plurimum l. si pluribus. ff. de legat. 1. quæ constat, eandem dissonum duobus legatã, non esse præsumendam ademptionem, nisi euidentissime constet adimendi voluntas. Verum hac in re aduersus Bart. tenet Dyn. quem ipse Bartol. renuit per legatum eundem rei alteri factum, sub commemoratione primi legatĩ, rem legatam in totum à primo legatario ad secundum transferri, ex d. l. fin. c. in l. non ad ea. ff. de cond. & demon. Cyn. Faber. Sal. Fulgot. Paul. & Corn. in d. l. si Fortitudinem. C. de legat. Crot. col. 3. in d. l. re cõueniunt. Alciat. in l. tri. p. §. de ver. signifi. Christoph. §. 1. in l. fin. de adempt. legat. vbi Theop. eandem sententiam manifestissime probat ex eodem text. qui, si recte consideretur, coniungit omnino Bart. opinionem, quæ etiã à d. l. fin. eueritur prorsus, & d. l. sequenti. vbi si testator, quod à Titio herede legatũ, id à Metio det, à Titio ademptũ onus legatĩ censetur; si ergo, id, quod Titio legatũ, Sempronio leget, cur non videbitur & id ex euidenti testantis consensu à Titio totum legatum in Sem-

pronium translatum esse? Nec mihi per suaderi potest cõmunis opinio, cui non suffragantur text. in d. §. si eadem res ex in d. §. si cõueniunt. quia non loquuntur, quando in secundo legato fit commemoratio primi. Item d. l. si pluribus. cum ex translatione legatĩ satis euidenter voluntas testantis appareat. Nec etiã eandem sententiã communem adiunt d. l. Iulianum. ibi etenim fit commemoratio primæ institutionis, per illa verb. ex eadem parte quæ videtur coniunctionem potius, quã ademptionem aut translationem inducere, vt respondent Iacob. But. Salic. & Petrus Belsius. quos in d. l. re cõueniunt. Iac. renuit num. 24. licet etiam respondet Alciat. in lib. 7. p. 1. arg. cap. 8. quæi verba concepta per illud relatiuum potius repetitione, quã ademptionem significat. Hæc tamen solutio displicet Iasoni in d. num. 2. 4. & merito, siquidẽ in d. l. replici. ponitur eadem Iurif. consilii responsio, quæ in d. l. Iulianum. nec tamen ibi concipiuntur verba per illud relatiuum, ex eadem, vel eandem; quamobrem nullum diffrem continens inter hæredis institutionem & legatũ, existimõ cõmunem sententiam veram esse, ita cõceptis verbis: in qua parte Scium instituit, in ea Titium instituit; non enim inueniuntur eadẽ parte duos institui hæredes. Idem erit, si dixerit; quem rem Sempronio legatũ, eam Titio lego; cum eandem rem duobus legari posse manifestum sit. At si dixerit testator, quod Sempronio legatũ, Titio dederit loci opinionĩ Dyni, cum illa res dari Titio non possit, nisi prius à Sempronio adimatur, quod maxime conuenit d. l. si iure. & id Alciat. adnotuit in d. l. tri. p. Verum, vt ad institutum redam in d. l. fin. ademptio, quæ fit per translationem, tacita appellatur, quoad verba adimendi specialia; expressa tamen censeri debet, quoad mentem testatoris.

Secundo, hunc quicquid conclusioni repugnat text. in §. ex eo. In l. fin. quib. mod. testam. in l. fin. quæ constat, primum testamentum solenne non posse tolli per secundum minus solenne, & inualidum, quem text. dixit esse meliorem iuris Iac. in d. l. plane. in prin. Sed tamen assertio principis est intelligenda, quoad legatã, quæ licet relicta sint in testamento, possunt adimi in codicillis postea factis, & gl. recepta ab omnibus, in l. si cõueniunt. C. de fiduci. iur. in prin. C. §. 1. in l. fin. de adempt. legat. Bartol. Bald. & Aret. in l. heredes palam. §. si qui possit de testam. Aret. in l. iura scriptum. §. ff. de legat. 1. vbi Alex. & Iac. hanc esse communem sententiam asserunt, contra gl. ibidem Alexand. in l. eadem legatum. C. de legat. & Paul. Caltren. in d. §. si qui possit. hanc esse communem profitentur.

Quod si codicilli sint solenniter facti, ademptio sit ipso iure secundum communem opinionem, quæ solennes nõ sint, quæ exceptionis censetur legatã adempta gl. in d. l. si cõueniunt. C. in l. datam. C. de legat. notant Imol. Alex. & Aret. in d. l. si iura scriptum. arg. l. 4. in fin. ff. de aduent. legat. notat Albert. Brun. tract. de eff. forma. 2. §. eff. d. dicuntur autem codicilli non solennes quoad istum effectum illi, quibus legatã adimuntur; non tamen dantur. Codicilli etenim minus solennes censentur, si in eis legatã non dantur, similis §. veteranus. ff. de testam. iur. ex intellectu Alex. & aliorum in d. l. si iura scriptum. c. col. Constat etiam ex origine codicillorum, quæ extat in prin. in l. fin. de codicill. vbi Theop. Oportet tamen coram quinque testibus hanc ademptionem legatum fieri, ita vt in numero testium integri & solennes codicilli dici valeant; alioquin non esset hic actus, per quem ademptio fit, vltima voluntas, l. fin. in fin. C. de codicill. Requiritur vero ad expressã ademptionem vltimã voluntas actus, ex mente legum, quæ rem istam tractauerunt. Vnde in specie Paul. Call. in d. §. si qui possit. vers. secundo est videndum, & idem in d. legatum. C. in d. l. si cõueniunt. asserit, hanc expressam ademptionem quinque testibus probandam esse, licet tacita ademptio, quæ ex iniuncta vel simplicia actu inducitur, duobus probari possit, iuxta communem Dd. sententiam in d. §. qui possit. quam Bartol. etiam probat prædicto modo diligens in d. l. si cõueniunt. quibus idem Bart. in d. §. si qui possit. ex Dyno adnotauit causam tacite ademptionis, & finiciniatias, esse probandam omnino quinque testibus. Cuius contrarium expressim Bald. scribit in l. error. C. si iura. & in eandem sententiam tendit Aret. in d. l. si qui possit. c. 2. vbi idem asserit, quod in prædicta distinctione ex Paulo retulimus. Quo fit, vt à vero deinceps Salicet. in d. l. si cõueniunt. dicens, expressam ademptionẽ legatum duobus tantum testibus potius probari, talis hoc tribuens Azoni in summa huius tituli: Nam huius opinionĩ Salic. Bart. Paul. Aret. & ni fallor, communis omnium interpretum mens, refragantur.

74 Tertio, principali & quintæ assertioni obicitur text. in l. legat. §. pater ff. de adm. leg. ubi auctor Bartol. probatur per actum inualidum, inuilem, vel minus solennem tacite non tantum expresse fieri ademptionem legatorum, ita ut non sit necessaria expressa reuocatio primæ voluntatis, quem text. commendat Ludou. Roman. sing. lat. 137. in l. ceteris conditio. §. quoniam. num. 8. ff. si cert. pet.

75 Aduertendum igitur est, contractum ¶ non tolli per sequentem inualidum actum, nec ex tacita nec expressa reuocatione. l. 1. ff. de nouat. l. ceteris conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. l. si quis autem conditio. ff. de acquir. poss. in quo contractus ab ultimis voluntatibus differt, Bar. in l. si transferat. ff. de adm. leg. l. mol. & Alex. 3. col. in l. si cum dotem. in princ. solut. matr. lat. in l. que de legat. col. 2. ff. de leg. 1. & in l. plane in princ. solut. rit. Porro etenim est actus, qui contrahendo geritur propter duorum consensum, quoniam is, qui vltima voluntate vnius tantum consensu fit. Quin & ex caratione deducitur, vltimam voluntatem etiam tacite per actum inter vivos, non solum vtilem, sed & inutilem ac infirmum, omnino tolli: atque hoc ipsum est, quod in d. §. pater Iurisconsultus respondet, & idem in l. cum domini. §. si quis de pecule. ubi Bar. idem Bar. in l. fin. ff. de iur. & argen. leg. Alex. in l. plane. in princ. lat. in l. reuocatio. num. 166. ff. de leg. 3. idem lat. dubius tamen in d. l. plane. Et hic est rationem omnium intellectus, unde etiam intelligi potest text. in l. fin. §. si quis de auct. & argen. leg. ibi etenim species legata inutiliter per secundum actum non auferatur a legato generis prius vtiliter factio, quia tractatur de derogatione prioris actus per vltimam voluntatem, non per actum inter vivos. Sic ergo est intelligenda d. l. fin. §. fin. cum dicit sing. Alexand. in l. si pluris ff. de leg. 1. Hinc ergo & illud apparet, primum testamentum, quoad heredes institutionem, non tolli per secundum inualidum, & ex quo hereditas adiri nequeat, §. ex eo. Inst. quib. mod. testam. infirm. l. sed & fin. conditio. §. si quis de hered. inst. siue sit secundum inualidum, quia deicit heredis institutio, siue quod deicit testis numericus al. requisitus, quod probatur ar. ab speciali in l. facimus Cito tit. notat. Bar. communiter receptus, in l. si iure ff. de legat. 3. Bald. conf. 354. vol. 5. etiam si secundum exprellim primum reuocauerit, secundum eos, & lat. in d. l. plane. in princ. optimus text. in l. cum liti. §. veterum. ff. de iuris. testam. tamen si Bar. aduersus hanc opinionem communem respondet, conf. 9. vol. 1.

¶ Sexta conclusio: Prima heredis institutio solenniter facta & testamentum ¶ secundum idem solenne, abique tamen herede, expressa institutione, reuocatur, si testator primo derogauerit, & addiderit velle decedere institutum, l. 1. §. si heres, iuxta vnum senium gl. ff. si de leg. nulla est ab. Bar. in d. l. si iure. Alexand. conf. 104. vol. 1. idem Alex. in l. si iura scriptum. §. regula. ff. de delib. & possib. col. 3. ubi Ar. & idem Ar. in d. l. heredes palam. §. si quis poss. col. 3. §. si ius. tit. Corn. conf. 39. vol. 2. Lauren. Calcan. conf. 91. col. 5. Corn. 2. col. & Rimin. sing. in l. facimus Cito tit. ubi Alex. hanc esse communem opinionem profutur, & idē Alexand. conf. 30. vol. 3. & Dec. conf. 582. col. 1. videtur etenim heredes inuolueri eos, qui eidem successuri erant in testamento, si cui prædicti Doct. afferunt frequentissime.

Sed et in primo testamento inuiliu essent heredes extranei, lat. et sic reuocatur primum testamentum, & prædicta verba addere coram quique testibus Bar. in d. §. veterum. Barb. conf. 60. vol. 1. num. 12. Alex. d. §. regula. col. 3. & in d. l. facimus. Corn. conf. 39. vol. 3. ex text. in l. hac consuetissima. §. quæ autem, C. de testam. qui ex prædictis extenditur, ut procedat etiam si successores ex causa intestati tacite instituti heredes

76 ¶ Septima conclusio: Quoad heredis institutionem, primum testamentum minime reuocatur per secundum inualidum ex alia, quæ præteritionis vel exheredationis causa, etiam si in eo fiat expressa reuocatio primi, adiecta clausula codicillari, quod probatur ex eo, quod virtute huius secundi testamenti hereditas non potest adiri. Et etenim necessarium, ut primum testamentum, quoad heredis institutionem, tollatur per secundum, posse hereditate adiungi secundi testamenti, licet non adatur vere & actus, cum in secundo §. de iust. iur. l. pater filii. ff. de hered. inst. Paul. & Alex. col. fin. in d. l. facimus. Barb. & Mol. in l. sed fin. conditio. §. si quis de hered. inst. idē Alex. in consil. 37. vol. 1. col. 2. dicens, hanc opinionem communem esse.

Hic vero omnes Bart. reprobandi, qui dixerit, ad confirmandam reuocationem primi heredis, oportere actum hereditate adiri, ex secunda vltima voluntate, cum satis sit, secundum eos posse hereditatem adiri ex secundo testamento, quamuis actus non adatur, cui censuræ anam præbere verba ipsius

Bartol. male concinnata in d. l. si iure. & in d. l. sed fin. conditio. §. fin. cum tamen Corn. in d. l. facimus. 2. col. animaduertat, Bartol. in sensu & intellectu minime discessisse à vera & communis Doct. sententia. Ex quo deducitur, primum testamentum etiam quoad heredis institutionem per secundum, in quo sit expressa vel tacita heredis institutio, omnino reuocari, si ex eo hereditas adiri possit, licet acta non sit. Quod si in secundo testamento deicit heredis institutio, saltem tacita, vel solennitas testis: primum non tollitur quoad heredis institutionem, tamen heredes defuncti, qui ex causa intestati succedunt, ipsam hereditatem adierint: quia in re illud est aduertendum, ex clausula codicillari apposta in testamento solenni: quod tamen ex causa præteritionis aut exheredationis rumpitur, nihilominus successores ex causa intestati vocari, & tacite institui: cum illa clausula, ex recepta ab omnibus sententia, per amb. ex causa. constructur, sicut asserit Alex. in d. l. d. 3. vol. 1. ex quibus vltima hæc assertio plane intelligitur.

¶ His omnibus adde, quid dicendum sit in illa questione singulari profecto & egregia: an legatum ¶ traditione rei legatæ vera vel ficta, scilicet per constitutum, quia testator constituit scilicet omnem legatarij possessorem, fiat ex hoc irrevocabile, & non possit a testatore reuocari. Nam gloss. in l. legatum in §. 1. ff. de leg. 1. scribit, in hac specie legatum irrevocabile esse, allegat ad hoc duos text. qui parum eius opinionem probant: & tunc dubia est admodum eius opinio. Donatio etenim causa mortis, quæ similis est legato, quoad eius reuocationem, & aliquando fortior, etiam si a traditione incipiat, reuocari potest, l. senatus in pro. l. si mortui causa res donata cum l. leg. ff. de donat. caus. mort. §. cum omni. ff. si cert. pet. l. videamus. §. idem. col. ff. si mortui ff. de iur. ar. q. de Alber. post Rainer. Accurrit sententiam falsam esse existimant in d. l. legatum. quibus accedit Bal. in l. 1. C. si quis legat. testam. num. 8. & in l. vlt. C. de iur. & feud. legat. dicens, hoc legatum, cuius traditionem testator fecerit, censeri donationem causa mortis, quæ reuocabilis est idem adnotauit Cremen. sing. 5. Dynus tamen gl. ex eo sequitur, quod traditio hæc rei legatæ merito omnino legatarij ipsum in donationem inter vivos, quæ irrevocabilis est, quod minime probatur iure. Quomobrem satis erit, si gloss. & Dyni sententiam veram esse arbitremur, quoties traditio post testamentum fit simpliciter, nulla mentione vltimæ voluntatis facta, nec eius ratione: quod si traditio facta fuerit ex causa vltimæ voluntatis, proculdubio adhuc legatarij reuocabile est, & vltimæ voluntatis naturam obinet, sic Bar. Bal. Imol. & Cum. controuersiam istam diffinire in d. l. legat. idem Pau. de Calt. in l. 3. ff. de legat. 2. Ferd. Loazes in rep. l. filius. num. 114. §. diuis. ff. de legat. 1. num. 12. dicens, hæc opinio communem esse, cui illud est addendum, traditionem rei legatæ, etiam simpliciter factam, & ideo irrevocabile iuxta prænotatam resolutionem, effectum habere textu ingendi ipsum legatum, ita quidem, ut pro eius executione facta censuræ, §. si cui probat text. in d. l. Lucius. Nec prædictis obicit pulchra Alberici decisio, qui in rubr. C. de donat. scribit, traditione rei legatæ veram vel fictam ita irrevocabile esse, ut prior hæc traditio posteriori ex vi secundi testamenti facit præferenda sit, quod lat. C. de iur. l. quoniam. C. de rei vend. col. 5. Nam vere Alber. & lat. loquuntur in re donata inter vivos, ipsa donatione in testamento facta, sicuti fieri potest, ex gloss. & communis in l. heredes palam. §. vlt. ff. de test. non autem in re legata, & iure vltimæ voluntatis relicta: si enim intellexit Alber. sententiam Andr. Tiraquel. in libel. de consilio. part. 1. num. 23.

EX TERTIA RVB. PARTE.

SYM M A R I A.

- 1 Donatio mortis causa inter vult, voluntate reuocatur, licet alibi inter vivos iuncta sit, & non, §. 4.
- 2 Donatio causa mortis an per se sit inter vivos & reuocem.
- 3 Donatio inter coniuges traditionem præsumit reuocari, si mortis confirmetur.
- 4 Donatio causa mortis an per se sit inter vivos & reuocem.
- 5 Traditio donati mortis causa inter coniuges transmissa sit tempore donationis in donatarij dominij, an transmissa sit tempore mortis donatoris.
- 6 Donatio inter coniuges mortis confirmata an transmissa sit tempore mortis donatoris, & reuocem.
- 7 Patris coniugij iustus, & reuocem, si filius familias donare possit causa mortis.
- 8 Filius familias an ipse patris possit donare causa mortis abique iudicio tutoris.
- 9 Filius familias non potest abique consensu patris donare causa mortis, etiam si dona. quorum. consensu patris an requiritur.
- 10 Filius familias viri & possit testari de bonis aduentitiis, quorum consensu patris non requiritur.
- 11 Consensus patris in donatione causa mortis debet esse specialis.

- 29 *Vltimus mortuus est in pectus donare causa mortis? ibi intellexit e- quam de re iudic.*
 34 *Qui testatur non potest, sed donare mortis causa potest.*
 35 *Per contrarium non potest, sed donare mortis causa potest.*
 36 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 37 *Ratibetio donatoris requiritur, et donatorem alij falli nullo ei debetur.*
 38 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 39 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 40 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 41 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 42 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 43 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 44 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 45 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 46 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 47 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 48 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 49 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 50 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 51 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 52 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 53 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 54 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 55 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 56 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 57 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 58 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 59 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 60 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 61 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 62 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 63 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 64 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 65 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 66 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 67 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 68 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 69 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 70 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 71 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 72 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 73 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 74 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 75 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 76 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 77 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 78 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 79 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 80 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 81 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 82 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 83 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 84 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 85 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 86 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 87 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 88 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 89 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 90 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 91 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 92 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 93 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 94 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 95 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 96 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 97 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 98 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 99 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*
 100 *Deiatus causa mortis non exigitur pignus et consensum expressum illius, cui fit.*

TERTIA RVBRICÆ PARS.

De mortis causa donatione.

EX ipso huius tractatus titulo id agendum constat, non tantum de testamentis hic esse apertum, sed & de ceteris vltimis voluntatibus, quibus t donatio causa mortis adnumeratur, cum id expressim conficit ex §. 1. *Incipit de donat. l. fin. C. de edict. adiuncta l. fin. C. de donat. caus. mort.* non videtur §. *de donat. caus. mort.* Rursus hanc donationem actibus viuientiu, & eorum contrarius similem esse, probat text. in *l. tam in §. de donat. caus. mort. l. post legatum §. fin. ff. de quib. vi. indig. q. l. in §. l. §. de dot. preleg. quam prater Doct. ibi dicunt singular. Alex. in l. 2. §. de legat. 1. & not. l. 2. §. de post. idem Bald. in l. cum in §. de legat. 1. de translat. & not. l. 2. §. de annuatim de aliorib. Quæ quidē contraria sequentibus attentionibus est diffinienda.*

Prima assertio: Donatio causa mortis, quoad eius initium & ordinationem, potius contrahit quam vltimæ voluntati accedit, ita vt non omnia, quæ in agenda aut contrituenda vltima voluntate exiuntur, in actu donationis causa mortis sint necessaria: tamen, quæ in contrahibus in eadem requiruntur, in eadem donatione adhiberi oporteat, Bald. communiter receptus in d. l. 2. vbi lat. scribit, a nemine non recipi hanc sententiam. Ex qua plurima à luris vtriusque professoribus s deducuntur.

Primum: Donationē causa mortis factam inter coniuges, minime valere: atq; in hoc simile esse donationi inter vivos. l. mortis §. de donat. inter vir. & vxor. gloss. ab omnibus probata in d. l. 2. §. de dote prelegat. vti constat ex Doct. ibi in d. l. 2. §. de legat. 1. vbi Franciscus à Ripa à communi sententia discēdes aliter, potius in hoc casu t donationem causa mortis vltimæ voluntati, quæ actui inter vivos simile esse, ex eo, quod sicut legatū factum à viro vxori valet, & morte confirmatur, ita donatio causa mortis facta viro vxori valet, & ac morte cōfirmabitur. l. mortis in §. §. de donat. caus. mort. Ergo magis cōuenit donatio causa mortis hoc in exemplo legato, quā donatio inter vivos coniuges, vt constat. Fallitur tamen ipse Ripa, nisi licet donatio causa mortis inter non coniuges facta morte confirmetur: non hic facta inter coniuges, nisi traditio præcesserit: iuriconsultus præmittere videtur, in l. sed inueni. per tota legem, quæ sequentibus §. de donat. inter vir. & vxor. Bald. in l. exheredem. num. 24. C. de exher. rei iudic. qua in re Ioannes Lupi diuersi opinatur, in rub. de donat. mort. §. 77. Sic

etiam ceteræ donationes inter vivos coniuges factæ traditione exigunt, vt morte confirmantur l. 1. in d. 2. gloss. C. de donat. inter vir. & vxor. l. papium. §. fin. in vbi gloss. quam esse communiter approbatam, fatetur l. 1. in §. frater §. de condit. indeb. eadem. penult. notat Boer. in consuet. Bimrie. tit. de vso. concurren. matrimo. §. 1. col. 2. Bald. in l. 2. C. de summa Trinit. in l. 18. Paul. Cast. conf. 123. dicta donat. num. 1. vol. 1. dicens, hanc esse communem sententiam, qui acceditur. in l. §. servus. §. de donat. inter vir. & vxor. Idem notat Fernand. Loazes Illeddensis præf. in l. filius familiæ §. diu. num. 8. §. de leg. 1. Paul. conf. 193. col. 2. & cons. 82. Hæc vero traditio in legato non requiritur: igitur aduersus Ripam Doctorem opinio recipienda est. Insuper, quod donatione causa mortis à viro vxori factam, nulla existente suspitione pœnæ ipsius viri deportatione non extinguit, imo quoad dominium confirmari, licet reuocari possit a donante vsq; ad mortē naturæ, §. sed si mortis, vbi gloss. §. de donat. inter vir. & vxor. Bald. in d. l. exheredem. Paul. in l. §. contrarium. in fin. §. de donat. l. 1. in l. §. stipulator fuerim §. 1. pen. col. §. de verb. obligat. idem lat. in ambob. inter. C. de sacro. §. de iur. §. 2. licet ipse nimis extendat sententiam Bald. quod etiam locum habet in donatione facta inter vivos coniuges, l. rei vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. Imol. in l. §. aliqui §. de donat. caus. mort. Cum tamen donatio causa mortis inter extraneos facta, per capitale sententiam euaneat, etiam facta abique metu penæ, d. l. §. aliqui. vbi hoc notant paul. Calren. Imol. & Doct. communiter. Ioannes Hannibal post Bartol. ibi in l. post contrarium §. de donat. num. 349. Ex his t etiam deducitur, donationem ac morte mortis inter coniuges facta, præmissa traditione ac mortis inter coniuges facta, retrotrahi ad tempus traditionis, quoad donantis sequita, retrotrahi ad tempus traditionis, quoad fructus, licet non quoad dominium, cum in his, quod diximus, donationi inter vivos coniuges facta similis sit, in qua mariti donantis deportatio non reinducit reuocationem, licet ad mortem vsque eam valeat maritus reuocare, l. rei vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. Et præterea t donatio in coniuges facta prævia traditione, morte sequuta, retrotrahitur ad tempus traditionis, quoad fructus, non tamen quoad dominium, l. donatus, quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxor. Bald. in l. sub conditione. eadem. 2. §. de soluti. Ioannes Lupi, in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 72. gloss. & ibi Salic. in l. 2. C. de iust. donat. quorū opinio communis est, secundū Alexand. in l. ita scriptura. col. 2. §. de legat. 1. & Io. Crot. in l. §. qui per emptor. col. 1. §. de iur. §. de iur. quæ est huiusce questionis diligens disputatio. Quo fit, vt in hoc sensu fit intelligendus Papi. dices, si mortis causa inter virū & vxorē donatio facta sit morte sequuta, reductur ad id tempus donatio, quo interposita fuit, l. mortis §. de donat. caus. mort. cū enim id verum, quod fructus à tempore traditionis perceptos, non quoad fructus dominii, ex l. §. de iur. in princip. & per totam legem, §. de donat. inter vir. & vxor. nec recte d. gloss. Paulo, & alijs intelligitur d. l. §. mortis. dum Doctores eam intelligunt, quando in donatione causa mortis apponitur promissio non reuocandique tunc cunctis donatio inter vivos, non causa mortis; esset etiam prohibita inter coniuges, l. vbi ita donatur §. de donat. caus. mort. Porro etiam orationem diui Marci, qui obtinuit donationem inter coniuges morte donantis prævia traditione effectum sortiri, t donatio mortis causa inter coniuges valebat, quia in tempore dissoluti coniugij conferebatur, l. §. cum vxoris. in fin. & l. §. de donat. inter vir. & vxor. atque morte donantis confirmabatur, nulla reuocatione ex poenitentia donantis præmissa.

Secundo, hinc potest perpendi ratio ad l. tam in §. §. de donat. caus. mort. & Region. l. §. 4. part. 5. quibus expressim dicitur, est, filij familias, potest patre consentiente donare causam mortis, quamvis testari etiam ex patris consensu non possit. id etenim contingit, quia donatio causa mortis, quoad initium, contrahit equiparatur, secundū communem Doct. sententiam, qui illud obicit, quod filius familias quilibet contrafactum agere potest sine consensu patris, præter contrafactum mutui & voti, ita ex contrariis §. de iur. Igitur hac in re differt donatio causa mortis à contrafactibus. Nec respondere cōt. l. 1. in l. §. cum. C. qui testam. fac. poss. col. pen. cōsensu patris in donatione causa mortis exigat a lege, propter paritatis præiudiciū, nō ad solennitatem actus, cui id salum sit: siquidē consensu patris requiritur in donatione causa mortis ad auctoritatem & solennitatem actus, vti fatentur Doctores communiter, testē Socin. in l. §. §. qui testam. col. 4. §. de Trebell. Et constat ex hoc, non posse filium causa mortis ipsi patris familias donatē, cū auctoritas cuiquam patrocinari nequeat in causa propria.

¶ *q. d. auctoritas*, vbi gl. & Bart. in hac specie donationis
 causa mortis a filio patri facta, eandem opinionem in teneat,
 quam communiter afferunt Imol. in d. *§. fuit quæsumus*, & Socin.
 in d. *ad* Cor. cap. 294. vel. 1. Dec. cons. 245. col. 2. & cons. 279.
 col. 2. idem n. l. *tenum*. *q. quæsumus*. fac. post. col. 1. & licet ibi
 causa distinctione vix velle postea loci alia, afferit tamen eis hanc
 opinionem communem, dicens, debere fieri hanc donationem
 auctoritate iudicis, quod & Crott. commendat in l. *frater*,
 §. 1. ff. de d. iudic. vbi refert Alexand. in d. *§. fuit quæsumus*,
 & alios d. ibi aduersus Bart. tenent prædictam donationem
 a filio patri factam ex consensu patri validam esse, quos
 etiam reuulit Dec. in d. cons. 279. §. 1. in d. *seni*, vbi Paul. Caltrini.
 eandem approbat, & proficitur eis communem, Francis-
 cus Ripa in d. *§. fuit quæsumus*, num. 2. à priori tamen sententia
 non arbitror esse recedendum. Nam hic consensus patris,
 si filius donat causa mortis, ab initio actus debet præstari,
 vi auctoritas Bal. in l. *deor*. C. de cond. inst. col. 1. & Bal. in l. *e*.
 eum consuetudinis, 2. col. de consuet. Franc. Cremen. §. post. q.
 consensus etenim, quia actus sollemnitate requiritur, est
 prestandus ante quàm, vel in ipso actu, Alex. & Iaf. post. Imol.
 ibi. in l. *§. si quis mibi causa* & §. *in fine*, col. pen. ff. de acquir. hered. Bald. in l.
 1. c. *qui admittit*, col. pen. & §. *in fine*.

His vero et ad eundem dandum. Cuman in *d. 2. cum si, §. si, §. si, §. si, §. si*, filium familias bonis ipsius filii, eia patre consentiente, non possit donare causa mortis, atque tunc, illi procedere in donatione bonorum ipsius patris, quam sententiam defendit Crot. in *d. 1. si filius, eodem, §. si, §. si*, et disputant de ea Ias. in *d. 1. §. si, cum, §. si, §. si*, et Segui. in *l. 1. imperator, §. si, §. si, §. si*, ad Trib. admonentes, contrariam esse veriorum et communem, a qua non video cur fit duertendum. Igitur dicendum erit, donationem causa mortis a filio familias factam, nec omnino esse firmilem vltimæ voluntati, cum nec ex consensu patris testari possit filius familias nec contrahere: hic quidem contrahere filius familias potest ab ipso consensu patris, sed assumit in hac specie donatio causa mortis mediam viam, et ita lex requirit parentis consensum, vt, explicat optime Crot. in *d. §. si, §. si, §. si, §. si*, et idem in *l. 2. §. si, §. si*.

Ceteri nec bona t aduenticia, in quibus vñsfructus patri non competit, donare potest filii sñmiliaris causa mortis absque patris consensu, cum patris consensus ad auctoritatem & solennitatem actus exigatur, ita expresse notat Alex. in l. penult. c. qui testam. fac. pñp. Ioannes Crot. in d. l. frater & fratre. i. 3. et dicit tamen contrarium opinionem magis communem esse, quam tenere Paul. & Ias. in d. l. seuum. col. pñ. Riminald. & Ias. in d. pñp. Lud. Roman. in autb. sñmiliar. C. ad leg. Falcid. sñmiliar. i. 3. et d. i. i. 3. pñp. quod patris consensus exigatur in donatione causa mortis ob ipsius patris prauidicium, non ad solennitatem actus, quod superius improbatum. Vnde verior videtur Alexand. opinio, qui maxime coadiuuatur ex l. sñmiliar. sñmiliar. s. pñp. de donat. vñsfructus sñmiliaris causa bona donare potest causa mortis sine patris consensu, quia testamentum facere eis potest. Igitur illa bona, quorum dispositio in testamento ei minime permittitur, donare non poterit causa mortis absque consensu patris. Bona vero aduenticia, etiam cum quorum vñsfructus patri non competit, minime subiacent tñ testamento sñmiliaris, qui nec de eis testari potest, ut etiam cõueniunt sententia, in l. pen. c. qui test. fac. pñp. vbi Bart. Cron. Rinin. Alex. & Ias. gl. Bart. & Cõmunis in l. qui in potestate sñmiliar. in gl. & dd. in l. 1. c. in fin. gl. ad Treb. & probatur in d. l. pen. luncta l. i. gl. sñmiliar. aneum. C. de bon. que pñp. pulchre Viglius in c. qui alieno. nu. 16. quod non eis permittit gl. testamentum, quamuis contrarium teneat Zanecinus in disput. l. col. 17. vers. vbi dicit in resp. postea ad 7. & defendat cui opinio nem Dec. in d. l. pñp. & Crot. in l. frater & fratre col. sñmiliar. de cond. indid. Potest tamen sñmiliaris causa bona aduenticia, in quibus pater non habet vñsfructum, donare inter vivos patris consensu, autem, vt liceat matri & auis, in pr. vbi Bart. Paul. & Ias. gl. sñmiliar. l. seuum. C.uma in d. l. tam. s. i. Roman. cons. 512. quam opinionem esse communem, asserit Aymon Sauij. c. vii. q. 1.

¶ Eff autem in donacione causa mortis adeo necessarii
 23 exfructus consensus patris, vt non t^u xij. adu. necfarij
 conficiente testat^ori, adiecta clausula fodicillari, silium pat^{er}
 valere hac dispositio, vt testamentum fodicillari. Nec enim
 nec vt donatio causa mortis, cuius nulla mentio facta fuit,
 Cyn. Ang. & Raph. in d. l. finium. l. af. m. l. §. q^uasi m. l. v. 22. & ibi
 Alciat. ar. 18. opus testat^ori in l. finium. m. l. §. q^uasi m. l. v. 22. & ibi
 de den. Bar. in d. l. tam h. §. Abb. m. l. §. q^uasi m. l. v. 22. & ibi
 clausula generalis in modum testamenti, necdici, fuit cuiuscumq^{ue}

quod alterius vltima voluntatis: donatio etenim causa mortis, vt vltima voluntas, sub his verbis non includitur, ex eo quod a filiofamilias fieri non potest etiam consentiente in specie patre, vt in vltima voluntas indicatur. Quod si dictum efflet, valeat hic actus iure testamenti, sui cuiuslibet alterius vltima voluntatis, vt dispositionis, patre consentiente, ipso etiam presente, in quem actus dirigitur: donatio causa mortis censeretur valide facta. *Imol. in d. tam b. §. fin. Corn. & Alex. in d. finim.* Quod calumnon effe necessaria stipulatio, vt praefati Doct. sentiunt, licet Dec. *cap. 245. sol. pen.* & Aym. *cap. 120. fin. col. exilimant* necessariam esse in praefato calu stipulationem, quod paulo post dirigitur tractabitur.

¶ Tertio, hinc ego infero ⁊ intelligendum ad text. in cap. *quoniam* §. fin. de vi. vi. 2. quod viſurarius manifeſtateſtari prohibetur: poterit enim cauſa mortis donare. Bal. in l. executorum. m. 11. c. de ex. re. vi. Imol. in d. l. tam in pri. quam in dub. ⁊ idem notat Dec. conſ. 1. 6. Probus in d. q. quoniam. m. 17. ⁊ eſt communis opinio, teſte Rip. in l. 2. ff. de leg. 1. m. 7. ⁊ verior ſecundum Soc. Ibi. m. 6. Sed gl. in d. q. quoniam. tenet text. illum procedere in qualibet vltima voluntate, quam approbat Doct. cum iuniter, vt fateatur Imol. in d. l. m. 1. Vnde idem Bal. parum ſibi conſans. conſ. 294. vel. 2. voluit donatorem cauſa mortis a manifeſto viſurario factam, non ſeruata canonis forma, nullam eſſe legem. Rip. ſuper alleg. 125. Laurent. de Rudolphis in tract. de viſu. q. 100. Iuan. Anan. in l. p. in em. vlt. col. 16. de viſu. Franc. in rub. ſu. in l. 6. m. 34. a qua opinione recedendum non eſt, auctore Socin. in d. l. m. 6. eo quod fauorem animarum concernat dicta prohibito teſtandi in d. q. quoniam: tamen prius conſilio generali facta. Vnde mirum non erit, ſi extendatur tamen prius opinio maxima ratione iuxta, cum in text. huius initium donatationis concernitur, hinc facta donatio contradiu accedat potius, quam vltima voluntas. Atque ideo donatio cauſa mortis a manifeſto viſurario facta valeat, niſi fiat iuxta donatio omnium bonorum, vel maioris partis: tunc tenentur argumētum in fraudem canonis facta, ex mente omnium, ſic. l. lumen. §. l. iuncij. ſi in fraudem credi. vel. niſi fiat in teſtamento, quo copioſo vltima voluntas vere iudicatur, Socin. ⁊ Hippol. in d. l. 2. Domi. in q. quoniam. §. fin. poſt Paul. 2. l. 2. Imol. ibi. quibus accedere videtur Abb. conſ. 40. col. 2. vel. 2. Hic tamen vltimus intellectus procedit quando nec donatarij nec notarij eius nomine intercedit ſtipulatio: alioqui donatio cauſa mortis etiam facta in teſtamento, vt facta in donatio cenſenda foret, Dec. conſ. 176. illud vero, quod dici ſolet, eū, qui teſtari ⁊ non poſſit, nec donare cauſa mortis poſſe, gl. ⁊ Bar. in d. l. tam in pri. quod ſup. eſſe xlii. m. Calca. conſ. 12. vel. 2. locū habet in eo, qui ex defectu naturali teſtari non valet l. 1. §. 1. ff. de iur. ⁊ rat. ſup. Imol. ⁊ Rip. in d. l. 2. m. 12. ff. de leg. 1. Quinecinter viſus donare poſſet, gl. in l. i. qu. id quod §. m. m. ff. de don. ſecundū Alex. ⁊ Iaſ. in l. 1. diſcre. C. quæſitæ ſup. poſt. notat Propoſ. in c. n. apud de ſponſ. vel. 2. quod maxime notandi eſſe cenſemus.

Prohibere contraheant abque mariti licentia, idem enim
in quodatione causa mortis: cum hac contractui similis
sit, quod ordinatione et initium. Is igitur, qui contractum
ingerit abis: certa cennitate non potest, nec donare causa
maritis poterit, Anch. ang. 384. Abb. ang. 50. in vol. 2. Alex. et
Arc. in. 2. in prin. de ver. oblig. l. 1. de leg. 1. de actio. ob. 4. Alex.
et d. 2. de iur. iur. l. 1. vii. Rub. num. 10. idem propter dicens
non possunt esse communi licet libi abis et v. lib. de iur. iur.

Quarto, in hanc causam de dispositione incit ratio
ext. in l. i. mortui s. de donat. caus. mox. ubi Iurifconsultus, ut
valeat causa mortis donatio, exigit presentiam donatarii,
scilicet, et in donatione inter vivos requiritur, quia si abien-
tibus absens acceptationem, siquidem tunc reuocari por-
tetur, gloff. communiter ibi probata in l. i. d. C. de sacrosan. eccl.
quo loquitur etia in donatione, quoniam in piam causam vel
in eccliam conferuntur et cum dicit ordinarius. Rom. caus. 295.
per Anib. lib. 1. 32 sic cum intelligit. post Aret. cons. 17. col. 6. ver.
et nota. Caus. cons. in l. i. ff. ex nou. caus. i. i. in p. in. et l. al. in
i. Roma. s. ff. de iur. in. 22. ff. de verb. oblig. et probatur in l. abien-
tibus. ff. de donat. l. si i. g. et ibi Dec. ff. de i. p. in. in omib. in p. ff.
de i. p. oblig. l. si i. g. in 1. C. de donat. atque hanc esse communem sen-
tentiam, et frequentissimum predicti gl. intellectum, facit
ub. in d. caus. 33 et Paul. Paris. cons. in d. caus. 15. lib. 1. Unde in-
tellexit, quia ratione Rom. cons. 295. dicat sufficere ab-
sentis acceptationem de donationis vtutem; ab initio facta. Sed
si nota-

fi notarius nomine absentis eam donationē acceptauerit, acquiritur absentis actio vtilis sine cessione, Bart. in l. 2. §. rem populi saluam fore. Rom. conf. 513. Aret. conf. 74. col. 3. Corn. conf. 50. col. 1. col. 4. Alex. conf. 1. in l. 1. in l. 6. vol. 6. Dec. conf. 293. Lud. Gozad. conf. 87. col. 3. Nec reuocari hac donatione poterit, Paul. conf. 195. vol. 1. col. 3. Gozad. in d. conf. 87. Auf. in dec. capell. Thol. 453. Bal. in l. cum a iure. C. de iure dot. Dec. in conf. 166. col. 5. Aret. d. conf. 74. col. 3. Socin. iun. conf. 118. vol. 2. col. pen. dicens, hanc opinionem communem esse. & idem esse mente omnium, quos allegauit, quidquid tenere velit Hieron. Grat. conf. 25. vol. 1. col. pen. et si, non intelligens eam, quid hac in re dicitur communis opinio.

37. Est tamen necessaria, vt actio vtilis absentis sine cessione acquiratur ex notarij acceptatione, ipsius donatarij rati habito. Bal. in l. ues ei. §. si iudicio. q. 6. ff. de adoptio. idem notat Alber. in l. illud. C. de sacra. ant. eccl. & ibi Paul. de Caltr. col. 2. Alex. in l. quod mro. col. 2. ff. de acqui. p. p. Paul. Paris. d. conf. 77. num. 26. lib. 1. late Andr. ab Exa. in rub. de p. p. num. 188. optimus text. in d. §. ego. ff. de neg. gest. Quorum vni opinio in Francie regno constitutione Regia comprobatur, teste Carolo Molino in d. Alex. conf. 513. & in additionibus ad Dec. in contradi. num. 22. ff. de reg. iur. supra lex manifesta est inter Francici I. constitutiones. num. 133. Paul. d. conf. 195. col. 2. et conf. 226. in d. conf. Paul. & Dec. expresse notant, ante rati habitationem absentis, posse dictam donationem, quam notarius absentis nomine acceptauerit, cuiusque ratione facta traditio facta fuerit per constitutum, omnino tolli, si per donatorem alteri fiat, & rei donatæ traditio in secundum donatarium sequatur. Idem Dec. in l. contradi. num. 16. ff. de reg. iur. Curt. iun. conf. 55. col. 3. argum. L. puer. C. de rei vendit. quia opinio nem sequitur Gualia. in l. quod a. ff. de verb. oblig. ff. 12. col. 2. dicens, ita respondisse in quodam controuersa questione. idem Socin. in l. 1. §. si propter. etiam. ff. de acqui. p. p. & omnium latissime Andr. Tiraquell. in d. de constituto. 3. p. 1. limit. 30. num. 8. & 51. quo in loco pluribus auctoribus citatis asseruit opinionem precedentem in vers. est tamen necessaria. quam ex Baldo, Paulo, Alberico, & alijs adnotauimus, veram esse, eamque frequentiori calculo probari. Eandem opinionem tenet Alberic. in l. non enim. ff. de adoptio. col. 1. & Alciat. eam esse communem asseuerans in eum conuincat. de iur. iur. num. 234. licet Corn. in d. conf. 50. et conf. 2. lib. 4. col. 2. probare conetur per stipulationem notarij acquirit absentis actionem vtilem etiam ante acceptationem: nec reuocari posse predictam donationem, etiam nondum sequuta rati habitatione, quod est notandum: nam & idem tenent Anton. Rub. conf. 117. num. 4. & Gualia. in d. rub. cencel. 12. atque esse hanc opinionem communem, facetur Carolus in d. l. contradi. num. 2. ibi vero, quia ob citantur, non tenent in specie opinionem istam: sed quod facta absenti donatione stipulante notario, sola reuocatio donatoris minime impedit donatarij acceptationem, quod idem tenet Paul. Caltr. in d. conf. 195. col. 3. vers. quare non interstet. Bald. in l. cum a iure. vers. ante tibi. C. de iure dot. Dec. conf. 58. col. 2. et d. conf. 226. in fin. Alexand. Aret. & las. in d. qui Roma. §. Etiam. & alij, quorum Andr. Tiraquell. meminit in d. limit. 30. num. 49. ex quibus dubio propter communis opinio in hunc sensum deducitur, quod nomine absentis stipulante notario, etiam ante rati habitationem, hoc ius queritur absentis, vt nec donatio nec venditio reuocari possit, sola voluntate donatoris aut venditoris. Idem & nos tradimus lib. 1. var. res. cap. 14. num. 11. licet Alciat. in d. eum conuincat. num. 238. existimet, ante acceptationem absentis posse donationem reuocari ab eo, qui donauit, etiam si stipulatio notarij in fauorem absentis

38. accesserit. Verum si donatarius tempore donationis præsens sit, & taceat, scribit Dec. in rub. C. de p. p. minime valere donationem. Idem asserit Tiraquell. in l. si iniquum. C. de reuoc. donat. rub. l. ubi. num. 55. Est enim necessaria ipsius donatarij acceptatio, quod saltem est cum hac sit donatio expressa ex parte donantis, nec sit tacita, nec presumpta: & ideo facit præsens notarium tacere, l. qui patitur. ff. mandati. nec gloss. in d. l. ibi. exp. ligat. ubi, quam præsens donatarij, qui taceat consentire censendus est in his, quæ ad eius voluntatem spectant, d. l. qui patitur. Vnde sufficit præsencia sola ipsius, cui donatio fit. Ang. conf. 183. col. 2. Curt. iun. in rub. C. de p. p. 1. col. 2. & Francic. Perpur. ibi & idem in l. regalia. §. si quis certum per. num. 64. Gualia. in rub. ff. de verborum oblig. §. ubi. 5. num. 1. Ex quibus constat, donationem, quæ hodie fieri potest pacto nudo, ex l. si quis argum. C. de donat. posse

fieri præsenti & tacenti, nec talis est donatio presumpta, sed expressa, contra Dec. in d. rub. & in conf. 245. col. 2. penult. et in l. sentiam. col. 4. C. qui testamentum facere poss. & eundem in l. semper. §. qui non prohibet. ff. de regul. iur. & Arcun. in l. 2. col. 2. ff. de legat. 1. & Alciat. in rub. ff. de verborum oblig. num. 3. Et esse opinionem Ang. communem, asserit Curt. iun. in d. rub. C. de p. p. & Andr. ab Exa. in rub. de p. p. num. 98. & Alciat. d. num. 23. & las. in ea. rub. de verborum oblig. col. 3. idem Alciat. in rub. C. de p. p. quam etiam Socin. sequitur conf. 112. col. 4. vers. ubi. quando. vol. 1. Illud prædicto prætermittendum non est, quod Paul. Caltr. in d. conf. 195. lib. 2. col. 3. scripsit, donationem absentis stipulante notario factam, & ideo ab initio validam, minime posse à donatario acceptari post mortem donatoris: quia iam alteri, id est, heredibus donantis, res est acquisita, atque ideo in præiudicium iuris alteri querit, donationis acceptatio fieri nequit, hoc ipsum probatur in l. si ego. §. si res ff. de iure dot. et in l. 2. §. sed si quis ff. de donat. subscr. p. Paulo in hac specie Anton. Rub. conf. 113. Chaffan. conf. 73. num. 38. & Andr. Tiraquell. in d. de constituto. limit. 30. num. 7. Quibus minime accedendum esse censo, quippe qui existimem eorum sententiam falsam esse, ea ratione, quod ante acceptationem absentis præfata donatio, quod donatorem, omnino perfecta sit, nec reuocari ab eo possit, licet absenti quæ sita non sit, cap. si ubi absentis. de præben. in d. 6. dist. ff. de donat. l. per fundum. ff. de iur. iur. ff. de. Et fatentur expresse idem Paul. Caltr. in d. conf. 195. Anton. Rub. conf. 117. num. 4. Corne. & Gualia. paulo ante citati, sentiant, ac præmittunt Doct. quorum ipse memini d. lib. 1. variat. ff. de iur. cap. 14. num. 11. Ergo & quo ad donantis heredes perfecta donatio censetur, cum hi defuncti personam repræsenterent. l. 2. de huius ff. de verborum obligatio. Quomodo heredes illi non poterunt donatario acceptanti refragari, imo donationi stare tenebuntur, sicuti & defunctus tenebuntur. Nec obstat d. si ego. §. si res. nam ibidem agitur de donatione conditionali, & ad alium effectum, quod ipse explicui in d. cap. 14. num. 16. Similiter in l. 2. §. sed si quis. tractatur de mandato ad donandum quod mortis mandantis expirat. Hic vero disputamus de donatione pura, cui nulla conditio apposta fuerit. Nec item refert, quod ante acceptationem fuerit in re donata ius alteri quæsitum: quia id procedit, quando ex titulo speciali esset donatarius rei donatæ in alteri translatum, vt in singularum successore. l. quærit. C. de rei vend. tradunt Dec. in d. conf. 226. & alij: he nominati relati superius, vers. Est tamen necessaria. idem erit. Vbi ante acceptationem dominium translatum fuerit in successorem donatoris vniuersalem, qui saltem actione personaliter teneatur omnino contrarius & donationis à defuncto factæ exakte feruare. Hinc etiam definiri poterit altera questio huiusmodi, quam Tiraquellus tradit in d. limitat. 30. num. 73. et 74. scribens ad eius decisionem, non posse donatarij heredes, etiam viuentem donatorem, acceptare donationem defuncto factam absenti, notario pro eo stipulante, & accipiente constitutum: eo quidem, quod heres non possit, quoad possessionem, ratificare factum nomine defuncti. quamuis eo viuentis id actum fuerit. l. 3. §. acquiritur. ff. de bono p. p. §. si cui. & l. bonum. ff. de iur. iur. rat. Bal. Angel. in l. etiam qui. col. 2. ff. si ceteri. perat. idem quod Tiraquell. notat etiam Anton. Rub. in l. non solum. §. morte. num. 55. de vso oper. n. ciuitat. qui hac in re citat Paul. Caltr. in d. conf. 195. qui in admodum diuersa specie loquitur: ipse vero hanc sententiam probat, quod ad possessionem & dominium ex ea acquirendum, etiam mortuo donatario ante acceptationem, fateor ex heredis rati habitatione nec dominium nec possessionem acquiri. Dominium quidem in defunctum translatum non est, quia mortuus est, priusquam ratu haberet, quod eius nomine gestum fuit: nec item possessio, vnde heres cuius acquirere sola rati habitatione eius non poterit, d. §. acquiritur. eadem ratione nec dominium, quod præcedente possessione acquirendum est. At quantum ad hoc, vt donatio valeat, nec reuocari possit à donante, vtque actio vtilis sine concessionis acquiratur, opinor posse heredes donatarij ratam habere acceptatione notarij nomine defuncti facta. Nam in re, quæ ad heredes pertinet, poterit heres ratum habere, quod nomine defuncti fuerit actum. l. si p. p. §. si procurator. ff. de iur. iur. rat. Bal. Dyn. in reg. iur. p. 4. de regul. iur. in 6. Dec. in l. etiam qui §. placet. col. 2. & Curt. iun. col. 4. §. si ceteri. per. post alios ibi Bart. in l. bonorum. §. in d. l. in iur. ff. de iur. iur. rat. Bal. Ex quibus inferitur in questione hac posteriori tradita per Andr. Tiraq. eius responsionem veram esse in his donationibus, quæ ad earum vim requirunt præcisè possit

tionem & traditionem: cum enim minime contingat per rationem heredis mortuo iam donatario. [Quamvis in iuricivili eandem opinionem commutat probat Itraq. veram esse, contendat Alciat. in d. cum contingat. num. 237. etiam quoad effectum donationis irrevocabilis & valida.]

Quibus omnibus addendum est donationem causa mortis 22 posse fieri heredi pado nudo, & ex hoc sequitur, d. l. signum arguendum. in donatione causa mortis locum habere, gl. in l. cum pater §. Meus ff. de legat. 2. quam Bart. & Doct. ibi approbant, & dicite ff. Bald. in l. ma. §. fin. autem in fin. C. de caduc. test. Paul. in l. qui in possessione ff. de testam. Alex. in d. l. 2. §. de legat. 2. Corn. consil. 107. in d. volum. 2. aliam. laf. in d. §. in personam. de adiu. num. 61. dicit not. Bald. in l. cum huius. d. §. de transact. & videtur similis gloss. in l. 2. C. de iure dot. & in l. vi. heredi huius. ff. de legat. 2. quas Bal. allegat. cons. 238. vol. 5. quam opinionem fatentur esse communem Alexand. & Aret. in d. 2. col. 2. idem Alexand. in l. tempus ff. de re iudic. laf. in d. num. 61. & ibi Gomez. num. 43. Corn. in d. cons. 107. & eam defendit Fortu. in l. iuris gentium. §. quomodo ff. de pact. cul. penul. & ff. licet diffinitio loc. Ing. in l. 2. §. quod ad causam ff. ad Syllan. m. 26. Quinimo sufficit donatarius esse praesentem, & tacere. sicut Curt. iun. tradit in rub. C. de pact. col. 2. & alij, quos paulo ante adduximus de iur. Dec. qui cons. 245. cul. pen. & fin. contrarium probare conatur. Regia vero in l. 2. tit. 3. lib. 3. ordin. l. 1. §. artic. 10. d. §. Recopil. nec in donatione simpliciter, nec in donatione causa mortis, praesentia donatarii requiritur.

His tandem constat, quoad initium, actus donationem causa mortis similiorum esse contractum, quam vltimae voluntatis. Tamen quodque etiam in his aliamat vltimae voluntatis conditiones, cum quique testes exigat, nec in iurisdictionem requiritur, l. fin. C. de donat. causa mortis.

23 §. Secunda principalis conclusio: Donatio causa mortis, quoad effectum, potius vltimae voluntatis, quam contractibus accedit. Bald. in d. 2. quem sequuntur frequentissime Iuris vtriusque professores, ex quo plurimum deducitur.

24 §. Primum, dominium rei donate causa mortis statim a die mortis transit in donatarium sine vlla traditione, l. 1. & §. de publico in rem. alij. quam dicit sing. Anan. iur. quia in omni. l. 2. §. de pign. loan. Lupi in rubrica donat. inter vir. & vxor. §. 77. commendat Alex. & laf. in d. l. 2. §. de legat. 1. Quod si tradita fuerit res donata a donatore ipsi donatario, statim transferetur dominium, l. sententia in princ. ff. de iur. i. cum in cons. non redit tamen ad donatorem, eo ipso, quod causa donandi cessat, vel ipsa donatio perit & evanescit, saltem quoad vtilem actionem in rem, l. si mortis causa rei donata, & l. si q. ff. de donat. caus. mort. vbi Bar. & Bald. hoc notare videntur, & Franc. a Ripa in d. 2. in 3. conclus.

§. Secundo, ex eadem conclusione perpendi potest, quoniam actio competat ex donatione causa mortis: qua in re communis est Doct. sententia, competere actionem ex testamento.

25 §. Si donatio fiat in testamento vel per codicillos, l. 1. C. de donat. causa mortis. Si vero fiat extra testamentum vel codicillos, praemissa stipulatione, competit actio ex stipulatu: ea vero non praemissa, conditio ex l. si quis arguatur. C. de donat. in quo video, non omnino etiam quoad effectum hanc donationem causa mortis sequi naturam vltimae voluntatis. Imo si donatio haec fiat in testamento, accedente stipulatione, vt contractus iudicatur, & actionem habet extra stipulatu, non ex testamento, Salic. in d. l. 1. Deci. cons. 269. ad fin. & ex mente Bart. in l. i. in l. §. fin. ff. de donat. caus. mort. siquidem & in testamento donationis fieri potest, gl. Bart. & alij, in l. heredes palam. §. ff. de testam. Bart. in l. cum qui decedens. §. codicillos ff. de legat. 3. Roman. cons. 523. & est communis opinio, teste Nicolao Boerio, deci. 353. vol. 2. Non tamen competit tacita hypotheca, l. 2. C. commun. de lega. pro donatione causa mortis: cum id non sit in iure expressum, Bal. cons. 284. vol. 5. quem sequitur Francisc. a Ripa in d. 2. num. 16.

§. Tercio, eadem ratione dicendum est, actionem ex donatione causa mortis competentem, in pluribus bonae fidei actionibus parem esse, licet vere strictius iuris, gl. in l. 2. §. de iur. fidei. vbi. constituit ff. de donat. caus. mort. quam vltima Doct. ibi dicit singulariter. Roman. sing. 117. laf. in d. §. actio non numer. 4. de iur. dicit notat. Dec. in c. cum venerabilis. de except. col. 5. Sicuti actio ex testamento: quamvis fieri strictius iuris, in multis tamen actionibus bonae fidei similis censetur, l. in non omni. vbi gl. C. in quibus causis iuris, restit. non nisi cesset. Bar. in l. si heres ff. eo quod certo loco.

§. Quarto, his proximis accedit questio illa, an donatio causa mortis per alienationem rei donatae factam a donatore reuocetur. Nam legatum quamvis per alienationem a

testatore factam, rei familiaris inopia cogente, non reuocetur, tamen si alienatio voluntaria fiat, censetur eo ipso ademptum, l. rem legatum. & ibi Doct. ff. de adiu. leg. 1. fidei commissa. §. si ff. ff. de legat. 3. Regia l. 17. tit. 9. part. 8. laf. in l. qui post. C. de legat. col. 2. etiam si alienatio praedicta, quae ex voluntate facta fuit, inualida & inutilis sit, legatum non. §. pater. huius. ff. de adiu. legat. etiam si rem ipsam post venditionem testator redemerit, cum servus, & Barto. ibi ff. de adiu. legat. Ang. Paul. & laf. in d. l. qui post. Nec refert an legati sit expresse factum, quia etiam voluntaria alienatione, & si inutilis sit, reuocatur. Imo, & Alex. & Aret. in l. si servum filij. §. item servus. ff. de legat. 1. licet dissentiant ibi Ange. & Pan. & laf. in hoc vltimo. Sic ergo donatio causa mortis expirat per eandem voluntariam alienationem, laf. in d. ff. de donat. caus. mort. Dyn. in l. Stichum qui meum est. ff. de legat. 1. vbi Bald. Imol. Raph. Aret. Alexand. & laf. in d. l. qui post. 2. col. idem in d. l. 2. cul. fin. post Alex. ibi Hippol. in fin. §. 236. dicens text. in l. 3. in fin. ff. de adiu. legat. locum ubi vendicare, etiam in donatione causa mortis. Hanc vero opinionem Dyni sequitur cum professus communis esse Alcia. in l. non numer. §. si cert. per. contra Dec. ibi. Nec tamen indiffinita vera est sententia communis, siquidem procedit in dispositione specialia de re donata: nam si facta donatione causa mortis alicuius rei fiat generalis heredis institutio, non censetur ex hoc derogatio donationi causa mortis: quae ita dicendum erit in quolibet alia generali dispositione. Ex Aret. in l. 74. cul. fin. quem sequitur Aymon Saullier. l. 144. num. 10. quibus illud iurifragatur, quod facta viro 7 vxori alicuius rei donatione, quae morte viri confirmari potest, non reuocatur illa donatio per generalem omnium bonorum viri hypothecam, tamen per specialem illius rei donata reuocatur, ita vt per mortem confirmari nequeat, l. 3. C. de leg. 1. cum ibi statim §. si maritus ff. de iur. iur. & §. 2. & in hac specie Bart. in l. rem legatum. ff. de adiu. legat. laf. in d. §. 2. ad fin. Anton. a Fano in rub. de pign. par. men. 2. in 4. Quibus vt proposita materiam vltius explicemus, addendum est, legati reuocationem tacite fieri, non tantum per alienationem subsecutam ex contractu oneroso, sed etiam si alienatio fiat ex contractu gratuito: nempe donatione, l. rem legatum. ff. de adiu. legat. etiam si donatio eiusmodi sit, vt ex ea adiunium per traditionem minime transferatur, legatum. §. ff. de adiu. legat. Nam alienatio vltimae quae per testatorem inducit tacitam legatam praecedens ademptionem, vt paulo ante adnotauimus, & latius in 2. huius Rubr. par. 2. in 2. Nec refert quod ad hanc reuocationem, quod possit vel legata tradita non fuerit virtute alienationis, l. 2. text. optimus in d. legatum. §. pater huius. ff. de adiu. legat. Vbi tria ad facta virtute donationis, non transiunt dominium in donatarium: & tamen remanente dominio apud donatorem exhibuit iuriscollus legatum rei donatae ex donatione ipsa reuocatur: quinimo & in causa libertatis manumissio, data seruo in testamento, reuocata censetur per ipsius iuri alienationem, venditionem, aut donationem alteri post testamentum factum, l. 3. cum est ff. de manumiss. test. quod si libertas data fuerit in testamento velle directis, hoc addito, quod seruo manumissio ab illo die testamenti facti sit liber. adhuc libertas ista effectum non habebit in vita testantis. donec ipse mortem obierit: atque imo expresse vel tacite reuocari poterit, sicut probat text. in iusta intelligent. gl. lac. de Arc. Oldr. Albici & Plumbini in l. qui datus §. vlt. ff. de manumiss. quod in loco Alb. censet, cum esse rationem quia haec manumissio facta fuit in testamento, cuius haec est propria natura, vt ante diem mortis nulli habeat firmitatem. Hinc facit non incongrue queritur ad interpretationem text. in l. 3. ff. am. C. de testam. an ea consuetudo adimpleta sit in testamento inter liberos vel ad pias causas. Nam agitur ibi de quadam tacita reuocatione testamenti: quod testator testamentum iam clausum sigilloque signatum ipse aperuit, tollens ab eo sigilla, vel scindens linus videtur etiam testamentum illud reuocare, ac velle intendere decedere, illudque ruperet testamentum: quia in re est considerandum secundum Alex. laf. & alios in d. l. nostram. quod plus operatur factum illud ad reuocationem testamenti, quia cancellatio, inductio, quae per hoc factum totum testamentum rumpitur: nec est tractandum in hac specie, an hoc testator fecerit, vt aliud testamentum testator concederet, quod tamen perire non potuerit: tamen tunc nihilominus incertum moritur: nullusque locus erit decisioni Bar. in l. si iure in fin. ff. de legat. 1. cum in casu tradito per Bart. diuersa ratio sit ex eo quod reuocatio testamenti nec perficitur, nec probari potest plene ea forma, quae requiritur §. de ex. testis. qui mod. testat.

damnatis ad mortem, quod apertius apparet ex *ant. de nupt.* §. *quod antem*, quod est in nouellis constitutionibus, num. 12. quo fit ut receptum sit etiam hodie iure Caesareo, damnatum ad naturalem mortem minime testari possit. Bart. in d. l. *qui vult*. §. *idem in d. l. eum*, §. 2. ibi Paul. Imol. & Arcin. dicens hanc esse communem opinionem, quam probat glossa in d. *ant. sed videtur* & repetit Bart. in d. *si quis pater* exheredat §. *irritum*. Regia l. 15. tit. 1. part. 6. Prima vero opinio recepta fuit lege lata in Taurino conuentu a Regina Ioanna Caroli Caesaris matre. l. 4. *Quid sit*, §. 3. tit. 4. lib. 5. *Recopil.* Ex qua cessat illa dubitatio, an damnatus in perpetuum carcerem testari possit: quia in re Bar. 30. §. 2. de hoc qua *pro non scripta* testari cum testari non possit, text. in l. 1. c. *qui non possit ad liberum person.* vbi hoc notatissimum & idem Imol. in l. 2. c. 2. §. 2. de publicis iudiciis Baldus consil. 48. volum. 1. Guillem. Benedic. in c. *Raymundo*, verb. *omnes testatore*. l. 1. num. 129. Barb. colum. 1. o. Imol. num. 23. in c. *qui ingreditur* in d. l. *iste* sit. Hippol. *fol.* 564. quam sententia in laicis communem esse existimat Abb. in hac rubr. 2. colum. dicens etiam in clericis veriorum esse. Lege autem Taurina ab hac opinione prorsum diffidit, quod in specie asserit Ioan. Bernat. a Luco, vir moribus & doctrina excellens, atque Calaguritane ecclesie antistes ornatissimus in *pract. crim.* 2.9. in fin. Quin & ipse opinor ante praefatam legem damnatum in perpetuum carcerem testari licuisse, secutus Alberic. in *last. damnatum*, §. *si §. de panno*. Anchar. & Francisc. in c. *quidam de panno*, in d. l. 1. in reposit. col. 4. c. de sacrosanctis eccles. Abb. in c. 1. de panno. Francisc. in rubr. *istius* lib. 6. vers. 10. quorum opinio manifestissime comprobatur ex eo, quod frequenter illius consensus hodie nemo intertabilis ratione penae efficitur, nisi ad mortem damnatur. Igitur si damnatus in metallum testari potest: carcer damnatus in perpetuum carcerem non testatur? Nec quicquam facit d. l. 1. c. *qui non possit ad liberum*, cum in seruus loquatur, & praeterea statuta iure iura authenticiorum & Iustiniani Nouellis.

Premissa tandem Taurina lege dubium est, an damnatus ad mortem naturalem testari possit circa illa bona, quae cum aliquo fidei regio competenter referuntur tamen filiis, ac descendibus ab ipso delinquenti, alijsque personis, quorum meminit *Authent. bona damnatorum*. C. de bonis praefcript. leg. 5. tit. 3. leg. 8. tit. 10. leg. 6. tit. 7. par. 7. in quouillure respondendum est, possit hunc damnatum inter illos, quibus praedicta bona praeruantur, ad legatariis, uti praegregat minime possit, nec vnum ex vocatis a lege haeredit influere, ceteris exclusis, uti probat efficaciter Rod. Zuarez in reposit. §. 9. tit. de legat. lib. 3. *Reposit. in finem*, in §. 1. cuius repositum condiciatur ex eo, quod nec damnatus ad mortem, poterit ad piam causam testari de illis bonis, quae per *Authentic. bona damnatorum*, quibusdam iuri nominatis deferuntur. Bartol. & alij Doctores in l. 1. C. de sacrosanctis eccles. in reposit. 4. quod sit. num. 26. & est communis opinio teste Panormitano in hac Rubrica, *fin. c. l. omnia*.

Caterum populi huius operis tertiam editionem legi eruditissimos in partium leges commentarios Gregorij Lopez, in quibus ad leg. 5. tit. 3. par. 7. ab opinione RodERICI plane viri eruditissimi ex Taurina constitutione ducit, & apertius ac vere cum iudicio Tellus Ferdinandus ad praedictam leg. 4. Taur. tit. 14. cuius hac in questione disputatio mihi profecto, quod ingenuo fateor, summo opere placet, ut libenter eius opinionem assentiar: tamen addiderim, probari fortassis posse RODERICI opinionem, eo casu quopile videor in prima editione intellexisse, etiam si is auctor generaliter responderet, eiusque sententiam fuisse sedulo lequentis. Existimo siquidem, vbi ex lege damnati bona fuerint fisco delata, & ea specialia fauore filiorum, ipsi referuntur, locum esse opinioni RODERICI. Sed tunc minime agendum erit de ipsius damnati liberis, quoad ea bona, facultate testandi. Atque ideo is casus non videtur ad Taurinam constitutionem neque ad RODERICI responsum pertinere recte posse, cum illic agatur de testandi facultate damnatis permixta, quoad ea bona, quae fisco deferuntur a iure in casu Taurinae legis, damnatus ad mortem, libera facultate meliorandi vnum ex filiis vii poterit.]

45 Prohibetur etiam testamentum condere filiusfamilias circa bona aduentitia, etiam consentiente patre. l. *qui in potestate*. l. *si filiusfamilias*. §. *si in d. l. senium*. Cui testam. facit populi Regia l. 13. tit. 1. part. 6. etiam si in his bonis pater vium fructum non habeat, secundum communem opinionem in d. l. *senium*, cuius & nos superius meminimus. Imo nec in piam causam testari poterit filiusfamilias, patre non consentiente, ut circa bona

aduentitia velit testari, licet eorum vsum fructum patri non sit quisque, tamen in piam causam patre consentiente indistincte testari valeat. c. *licet de sepulchris*. c. *Calde*. c. *10. huius* tit. Abb. hic. in 10. Dom. in d. *licet*. Angel. Sali. Roman. Alex. Deci. & Corne. post Bal. in d. l. *senium*. Freder. consil. 298. Baldus l. 1. c. 2. & in reposit. c. 6. C. de sacrosanctis eccles. quorundam opinio communis est, ut asserunt Alexand. l. 1. §. *hoc autem* Senatusconsultum, §. *ad rebus*. Ias. & Decan. d. l. *senium*, & verior de iure secundum Laurét. Calca. consil. 12. colum. penult. Et licet res sit digna disputatione, communis tamen opinio defendi potest recte perpenis verbis d. l. *licet*. §. 1. iuncta quo ibi. atque ita in consensu & iudicando erit exacte seruanda: etiam si refragantur Ioan. Andr. in c. *si pater*, illius tit. in 6. Franc. in rubr. colum. 21. Anchar. in d. l. *senium*. c. 2. inf. ead. & alij quos Alex. Ias. & Deci. referunt. Nec admittenda est distinctio Bar. qui in l. *qui in potestate*, §. ead. communem intelligit in bonis aduentitiis, quorum vsum fructum patri non queritur, non in aliis. Nam & si non desint, qui in eandem iuerint sententiam Bar. cōmuentum ratione omnino desistunt, & ideo haec sententia non dū receptū. Hic profecto sistendum est, quidem l. 5. Tauri [c. l. 1. tit. 4. lib. 5. *Recopil.*] cautū extat, filiusfamilias testari posse libere, patria potestate non impediende de bonis illis, quorundam proprietate patri non sit iure quæsitā, nec patri consensus est necessarius. Vnde in his regnis non est anxie inquirendū de testamento filiusfamilias, modo filiusfamilias testetur seruata iure solennitate, ex Bart. 30. tit. 1. §. *principio*. C. de sacrosanctis eccles. Alexand. n. l. §. *qui priore*, colum. 3. §. *de Trebell.* notat laf. col. 1. per text. in §. *si quid de C. de inoffic. testam.* Regi l. 5. tit. 1. part. 6. Nihilominus de filiisfamilias clerico dicemus aliqua in c. *qui non possit*, ead. tit.

FINIS.

HACTENUS TRACTAVIMUS

EA QVAE AD HVIVS TITVLI QVALEMVALEM cognitionem pertinere videbantur. Nunc vero, Deo duce, ipsi Constitutiones interpretabimur.

EX CAPITIS QVORVNDAM I.

SVMMARIA.

- 1 Presbyter propria bona habens in episcopum eligi potest, & illa bona in re videtur acquiri illi episcopo, qui iuravit animum canonicum, manifesti 12. quod 1.
- 2 Clericus habens patrimonium potest illi conservare, & redditus ecclesiasticos in propriis viis expendere.
- 3 Ecclesiastica bona pauperum alimentis destinata, diuitibus non sunt concedenda.
- 4 Pauperibus ecclesia bona distribuenda sunt.
- 5 Episcopus habens patrimonium, potest in eo quem voluerit haereditem instituire, etiam omnia propria ecclesia, & num. 5.
- 6 Restitutio iura Canonici episcopi qui filius, 12. q. 3.
- 7 Episcopus ex pecunia haereditaria, non tantum eius nomine, sed ecclesia domino acquiritur.
- 8 Acquisita per praelatum, an praesentantur ex redditibus ecclesie habita, & quid de acquisitione per uxorem matrimonium consistente.
- 9 Bona relicta per praelatum, an constantur acquisita ab eo post dignitatem elevatam.
- 10 Textus in can. 11, 12 q. 1. & in hoc can. 1. ex epistolis d. Gregorij restituitur.
- 11 Praetextus an inventarium tenetur de rebus ecclesie habere.
- 12 Iudicis arbitrium plurimum consistit in inquirendo, an bona per praelatum quæsitā ex eius industria an ex redditibus ecclesie obtineantur.
- 13 Quæsitā per praelatum ex eius industria, & causa persona, an subiacentur testamentis & libera dispositioni.
- 14 Causis verbis quandoque præscriptum inducant.
- 15 Libertatis verba, quando præscriptum inducant.
- 16 Ecclesia instituta haereditate in praelato, an tenetur alimentum rebus ecclesie per eum factum approbare, & quid in filio haereditate.
- 17 Ecclesia instituta haereditate, an tenetur eo modo quae extraneis inventarium facere.
- 18 Inventarium conficiendi tempore si ecclesia vel capellam possident, restituantur o. tergo, & num. seq. quidam de inventario constitutione.
- 19 Haereditas inventarium non conficiens non tenetur ad legat. v. ultra vires haereditarias, de quibus causis ex confessione legatorum tenetur.
- 20 Haereditas non conficiens inventarium, an in foro extima tenetur ultra vires haereditarias.
- 21 Confessio forum a iudiciali nullum habet discrimen, & num. seq.
- 22 Testator an possit remittere haereditatem confessionem inventarii.
- 23 Inventarium an sit contra non conficiendum inventarium.
- 24 Monachus factus Episcopus an liberetur a religionis regulis & statutis.
- 25 Episcopus si non abluat ecclesiam, tenetur, an possit ad aliam ecclesiam transire, bona illa secum deferre.
- 26 Monachus a primo monasterio ad secundum redeunt, an deferat secum bona primo monasterio iam quæsitā.
- 27 Legatum candidatione adquiritur capiti tempore existentis conditione.
- 28 Transmissio in legatum de iure illius domini illiusque operatur.
- 29 Maritus qui monacho defertur, an monasterio acquiratur sine ipsius monachi additione.

CAPIT

8 Quarto, ex eodem. colligo, omnia bona, quæ prælatus habet, prælatus acquirit, licet ratione bonorum ecclesie, & ob id pro ecclesia esse maxima iuris presumptione, & episcopi hæredes probare debere, bona ab episcopo relicta ex patrimonio, alioue titulo, quæ ecclesie causa obvenire, quod fassideri potest ex l. *Quintus, ff. de donat. ver. & v. l. i. c. ad tit. Reg. l. 1. tit. 14. l. 1. quibus constat, res, quæ penes vxorẽ mortuo marito reperitur, præsumi esse ipsius mariti, & ideo oportere ipsam vxorẽ contrariũ probare, quia in re ideo ita intelligitur verũ esse in his rebus quæ constat, vel probat mariti hæres huic acquisitas matrimonio constante: hæc etenim res præsumitur acquirere ex bonis mariti, non fiat locus suspitionis libidinis & adulterii: cuius causa est vxor acquirere, vt inquit iura lex. Hic verò probatione cessante, non est locus prælatæ presumptioni: ita visum est Ab. in l. *viuere. c. de iud. infer. Sal. ad l. etiam. & in d. Quintus. Aym. Sa. lib. c. 6. n. 1. Alex. conf. 42. vel. 5. Alciat. per ipsum. reg. 3. præsum. 26. 6. 6. Quibus tamẽ obstat Aret. qui contrarium respondet, conf. 31. pot. Alber. in d. etiam. dicens, præsunt illa bona constare matrimonio quæ ita fuisset, & ex mariti bonis. Nam cũ bona reperiantur tempore dissolutionis, matrimonij penes vxorẽ, præsumendum est, bona illa esse mariti, qui subditi sui in coniugali consortio ipsa vxorẽ ex eam quod femina non ita honeste ac licite patrimonio ex industria solent acquirere, licet iuris. Et præterea cum ad maritorũ consortiũ accedunt, res, quæ locum deferunt, in libellum & reperiuntur redactas, maritis tradunt. l. *si. reg. §. 3. ff. de iud. Ex quibus, quamvis cesset ratio præsumptionis. l. 1. Quintus. adfunt tamẽ alia coniectura, quibus opinio Aret. potius, quam contrariã placeat. Nec sequitur, res matrimonio constante acquirere, præsumitur ex bonis esse mariti: ergo bona quæ vxor possidet, acquirita fuerunt ante matrimonium, id verò conuincere oportet: igitur ante matrimonium res habitas ab vxore ipsius esse, non mariti censendum est. Atque in his regnis omnia bona, quæ reperuntur tempore, quo matrimonium soluitur, iudicantur eodẽ matrimonio constante acquisita, & ob id communia sunt. l. *3. ff. 3. ff. Minime tamen infior Salic. opinio, nõ posse admitti ex aliquot cõiecturis, quæ animũ indignantem induceret ad credendum, vxorem bona illa, quæ possidet, ante coniugium habuisse, quod Alciat. pot. Aret. animaduertit. In prælato tandem id apertius iuris erit: acquisitas pot. dignitatem adeptam, præsunt causi ecclesie habuisse fuisse. text. gloss. & Doct. in l. *2. de person. eccl. ita in hoc capite omnino probatur. Ad id tandem disputatio greditur, an in dubio res præsumatur acquirite ante dignitatẽ, an post? quatinus Gofred. in tit. in summa. tit. de success. ab intest. scribit, episcopi hæredibus incumbere probationi, ecclesia possidere, ac contrario possiditibus ipsi hæredibus, oportere ecclesiã probare, res illas acquiritas fuisse pot. dignitate: idem Abb. hic, & in c. *de person. eccl. in ff. Barba. in l. 1. c. 1. de person. eccl. c. 1. c. 1. 2. c. 5. vbi hæc assertio Gofredi probari videtur. Obiit tamen admonens lector est, & illius canonis inscriptionem deprauatam esse: liquidem sic cõstat******

10 est apud diuum Gregoriũ in epist. ad Decadũ episcopum Mediolanensem. *libro epistolũ in 10. apud. 43. in lib. vero decretorũ Gregorio ad Lucidũ episcopũ fallũ tribuatur: constat itẽ ex eadem epistola, Luminolam, cui bona querdã Consiliũ episcopũ reliquerat, fuisse fratris eisdem episcopũ. Nam dum legitur apud Gratianũ, Luminosĩ ancillã Dei, & fratris eius, apud Gregoriũ multo rectius legitur, Luminosĩ ancillã Dei filia fratris sui: siquidem de sola Luma-*

Secundo, p[er] G[ro]f[er]d[er] opinio maxime procedere, quando
conflat[ur] tempore promotio[n]is ad ep[iscopatu]m, ipsu[m] prom-
oriu[m] bona aliqua habu[er]it: ita v[er]o ex hoc & ex possessio[n]e
oriu[m] p[re]sumptio qua[m] ad transferendu[m] probandi onus
in a[pp]o[ste]lo, qui ecclesia non possidente, nomine ecclesia illa
bona petu[n]t[ur] secundu[m] Ioan. And[re]m, qui co[m]muniter licet
intelligit opin. G[ro]f[er]d[er]i deniq[ue] maxima iuris can-
p[re]sumptio p[ro] ecclesia, v[er]o bona relicta a[pp]o[ste]lo canonicu[m]
causa ecclesia se ex eius bonis habita[m] quod & Dyn. nota-
rit in reg. arum. in fi. de reg. iur. lib. 6. Hic vero p[re]sumptio[n]em
elidit. Nam si ep[iscopu]s, t[em]p[or]e quo habuit dignitatem,

habebat patrimonium, iudex arbitrabatur, attenta quantitate & qualitate patrimonij, & rerum ecclesiarum, an bona postmodum acquisita sint ecclesiae aut episcopo hereditas adiudicanda, vel inter ecclesiam & haeredes diuidenda, text. quem gl. ibi intellexit in c. 12. q. 4. dicit sing. Roman. sing. 267. Bar. in tradi. de prelat. Cardin. 1. par. q. 3. n. 47. commendat Abb. in c. 3. de pecu. cler. & in reperi. cum off. spoli. num. 24. Item si prelati gessint negotia publica in aliquo magistratu, ex quo percipiebant aliquot redditus his perpenis iudex arbitrabatur, an bona per eum acquisita fuerint ex illis redditibus empti, argum. text. in c. qua nos & in c. elatum. in 2. s. si tunc. quod praedicti Doctores fatentur, & explicat, alias notantes coequeas. Corn. conf. 3. 1. 3. vol. 3. Cardin. conf. 76. in fine Socin. conf. 91. vel. 3. Nicol. Boer. decis. 20. Quibus illud addere omittit, quod Andr. Alciat. scripsit reg. 1. de sumpt. 2. 9. praesumpt. ad finem dicens, res emptas a fratre, vel consanguineo Episcopi, qui ipse prelati procurator constituerat ad percipiendos redditus ecclesiasticos, non praesumi emptas fuisse ex redditibus ecclesiarum ratio enim praesumptionis, quia in ipso Episcopo confideratur, celliari consanguineo episcopi, qui quidem consanguineus potuit ex proprio labore, industria, aut patrimonio res illas acquirere. Erit tamen a iudice attente ac discretè pendendum tan ex hoc frans fiat ecclesiae.

Ceterum, dubium illud explicare oportet, an quæ sita per 3 episcopum possit dignitas, & ex propria tamen indutia sint eius, id vltimè valeat de eis testari: & in presbyteris, qui cura habent animarum in aliqua ecclesia, alia ve obtinent beneficia ecclesiastica, ex premissis id est statuto, eijus permillum est libere de ita acquisitis bonis testamentum facere. & quia nos. cap. vel. autum. in 2. s. si tunc. etia si presbyter ea bona fuerit consequutus ratione ordinis sacri, nullo tamen pretexto beneficii, vel bonorum ecclesiasticorum pro celebrandis missarum sollempniis, aut ex stipendio alicuius prelati, alteriusve, cui presbyter vti capellanus peritur. Cynus & Dd. in athen. l. centia. C. de episcop. & clerici. Hostien. Anto. Anchar. Cardin. & Imo. in d. c. quia nos. Abb. in c. cum off. spoli. col. 2. & ibi Barba. eodem. q. s. si tunc. Boer. de off. 20. Syluest. vesp. clerici. 4. s. d. ibi. Abb. in reperi. c. si tunc. spoli. in 2. 9. Domin. in c. praesenti. de off. ord. in 6. Bologn. in conf. d. n. 27. ex quibus constat, hanc opinionem esse communem: quod Barbat. fatetur in d. c. quia nos. col. 3. Corn. & Socin. paulo post citandi. In episcopis vero Iacob. v. Butrig. in l. sacrosanctia. C. de episcop. & clerici. diuerim opinatur, dicens, ipsos totum non posse de bonis post episcopatu, etiam ex propria industria per se, vtque; acquisitis, cui suffragari videtur textus in d. athen. l. centia. dicens, Episcopo acquiri bona ei post episcopatu obuentia à cognatis, ceteris bonis ipsi ecclesiae relictis. Præterea textus hic, & in d. s. 1. 2. quest. 5. solum permittit episcopis testari de bonis, quæ habuerunt ante episcopalem dignitatem: acquisitis postea negant omnino iura Pontificia testandi licentiam, nisi bona illa iure sanguinis acquisierint. Eandem opinionem Iacobi delendit Barb. hic, & latius idem in tradi. de quæst. Card. in parte 1. q. 3.

Sed si rationem prædictorum canonum consideremus, idem erit dicendum in episcopis, quod in presbyteris ecclesiarum rectoribus: ea etenim quod post dignitatem à prelati acquisierunt, ex eo ecclesiae à canonibus adiudicantur: quod praesumat, ex bonis ac creditis, quæ acquiritur acquisita fuisse. text. iustit. gl. in c. de pecu. clerici, quem ratione mihi superius notauimus, & probatur effecit in c. p. 1. 2. quest. 5. Vnde textus in hoc cap. & in d. athen. l. centia. ita intelligendi sunt, vt idem dicamus de rebus, quæ constat episcopum ex industria propria regu fuisse, quod de illis, quæ manifeste ei iure sanguinis obtulerunt atq; ita idem prout in episcopo, quod in ceteris presbyteris notat Abb. hic in fine. ex gl. vltima. idem Abb. in c. cum in off. Corn. conf. 3. 1. 3. vol. 3. dicens cōmūter reprobari opinionē Iacobi Butrig. idem testatur eandē communem fecus Socin. conf. 91. 3. vel. & Syluest. vesp. clerici. q. 4. Ex qua opinione infert Socin. posse Cardinalem testari de illo bipendio, quod à Romano Pontifice datur ratione Cardinalitatis galeries, cum id non detur respectu alicuius ecclesie, sed personæ ipsius Cardinalis, qui ipsum Romanum pontificem in regimine ecclesie, consilio, & industria coadiuuat. Hinc etia ipse infero, episcopos testari posse de his bonis, quæ acquirunt ex his, quæ ipsis offeruntur, & à quibus ab his, qui sacris ordinibus initiator & insigniuntur.

Glossa in huiusmodi ex ponit, præmissis, est prauo 14 atanda quia licet verba Exhortationis non inducant præceptum, quod præcipitur. 14. quest. 1. alias in c. s. quod præcipitur,

episcopus test. in c. 2. de bon. ex quo colligunt ibi Anto. Abb. Præpos. & Feli. per hæc verba, mones, & inducas, simpliciter in scripto Principis apposta, non concedi potestatem compellendi ei, qui nullam ad compulsionem iurisdictionem habebat. c. ex literis in 2. de spemid. annot. vltimam. in c. cum nobis de consens. prelat. Ioan. And. Anchar. Domin. & Fran. in c. si puer. de prelat. in 6. & Ioan. de Imo. in d. cap. cum nobis. per. c. al. asserit hanc opinionem mente tenendam esse: contrariam tamen magis Communem cum Archid. in d. si puer. quod ipse non habeo expeditum. Nam & Cardin. in clem. 1. q. 12. de off. deleg. primam sententiam sequitur. Verum tamen verba exhortationis sint adiecta rei aut dispositioni, quæ ex propria natura necessitate obtemperandi præ se fert, pro præceptis assumuntur, ita gl. hic cum simili in clem. 1. de test. vbi Cardin. & Imola in c. ad iur. de at. et quæst. Fel. colum. 6. Deci. numer. 13. c. ad idem Felin. in c. non consensum. col. 1. de constitutionibus.

Glossa in verbo patitur, probat ecclesiam prelati hæredes omnino debere approbare pro ea parte, qua sit hæres, alienationi rei ecclesiasticæ factam ab ipso prelato abiq; iuris solennitate, vel eo casu, quo alienari res illa non poterat, nisi inuentarij fecerit: tunc etenim ecclesia alienationem ratam habebit ex ea quantitate, quam ab hereditate accepit, similis glossa in c. episcopum qui fuit. 12. quest. 2. quas Commentarij Doctores hic approbant. Bartol. in cum ver. 2. col. 2. de iur. vici. Alex. consil. 30. col. 2. vol. 6. l. 2. gl. de except. vel. vend. l. vendit. C. de iure alien. non alien. l. cum a matre. C. de rei vend. l. si in computacione. C. de iure delib. quibus addit Paris. conf. 63. lib. 1. Et idē erit in filio hærede, qui etiam confecto inuentario tenetur stare alienationi rei propria per patrē factæ eo casu, quo pater alienare non potuit, facta ad hoc, si necesse id fuerit, copensatione legitime non ipsa re alienata, gl. & ibi Doct. in d. c. cum matre. Abbas, & Imo. & Dd. hic Regia l. 24. in 3. par. 5. & est Communis opinio, teste Iaso. in d. s. in computacione. aduersus gl. ibi. eandem etiam sententiam communem defendit Rodericus Zuar. in reperi. quoniam in prelatibus. C. de iussu. testam. 7. ex fine. solum 8.

Eadem gl. verbo patitur, fatetur ecclesiam alicuius hæredes non t. facientem inuentarium teneri vltra vires hereditarias ad debita & onera defuncti: sicut quilibet extraneus tenetur inuentario non confecto, ex l. si. C. de iure delib. in quo glossa ista singul. est secundum Abb. & cum sequuntur. Imo. Anton & Barba. hic idem Imo. in c. de solut. Salicet. in athen. sed cum testator. C. ad l. g. salid. Id. dicens, hanc opinionem esse communem in l. si. s. in c. de iure delib. relictum tamen ecclesiam adificiendū hoc inuentarium aduersus lapsum temporis secundum eos. Et probatur hæc conclusio in athen. de hered. & ful. g. populi. vbi statuitur pupillum teneri vltra vires hereditarias, si non confecerit inuentarium, nec petierit restitutionem ad id conficiendum: ergo eodem iure ecclesia tenebitur. notat Roman. in rub. gl. de acquir. hered. Contrarij tamen, t. imo ecclesiam vltra vires hereditarias non teneri, etiam si inuentarij non cofecerit, asserit Cardin. & Ab. hic & in d. cap. 1. Bartol. in l. 1. nume. 46. C. de sacrosanctia eccl. Bald. in l. fin. in princip. C. de iure d. lib. col. 1. Ab. in reperi. c. p. ecclesia s. Maria. de consens. nume. 18. Ang. in athen. de aliena. & emptio. s. si vero quilibet. idem Ang. in d. l. fin. s. si vero persequam. Anani. in c. in literis. col. 6. de rapto. Feli. dicens hanc Opinionem communem esse in c. de quarta de præscript. col. 3. idem profertur Aret. vltim. ff. de acquir. hered. col. penult. pro quibus addit solet. text. in l. 1. s. in bona. ff. de iure fisci. vbi fisci hoc priuilegium habet ergo & ecclesia. arg. gl. in cap. 1. de integ. restit. Item si uideret hoc ea ratione, quod presumpcio subrahendi vires hereditarias, ex qua statuitur obligatio hæredis non facientis inuentarium vltra vires hereditarias ad legata & onera defuncti. text. in athen. de hered. & salid. s. facimus. cessat in ecclesia: igitur ipsa obligatio cessabit.

His vero respondetur, & primo textus in d. s. an bone, non habere locum, quando bona non deueniunt ad fimum, non iure hereditario: sed iure deuolutionis, quia vacantia sunt vel alio simili titulo, vt explicat. Bar. in d. rubric. ff. de acquir. hered. illi autem qui non sunt veri hæredes, sed vniuersali alio titulo succedunt, non tenentur conficere inuentarium. Innocen. in cap. impetrans. de probat. Francis Porcellinus in tradi. de inuentarij. cap. 4. ad finem. Secundo respondeo, argumentū illud ratione cessante minime conuenire. Nam & in pupillo cessat illa ratio, & tamen in eo locum habebituris præfatis dispositio. Clerici etiam eadem lege censentur, quoniam alieni sunt à fraudis suspitione, vt in eadem constitutione de hered. & salid. expressum est. Nec ratio vltima & prin-

& principalis dicta decisio in presumptione fraudis consistit: dicitur etenim, forte, quia iustitiam ibi vitur, causam impulsivam legis non principalem inducit tex. & ibi gloss. lmo. & alij in clem. 1. de appella. gloss. in l. in clem. 1. §. si quis commisit. Alexand. in l. ratione. §. quod vult. §. ad leg. Valde. num. 13. Felin. in l. 2. c. fin. 21. lib. non confit. Dec. in cap. super literis. col. 8. de rescript. quibus diligenter inspectis questio ista dubia censetur. Nisi dixerimus primam opin. quia gloss. hic asseruit, quo ad creditores hereditarios procedere, cum quibus haeres, qui sine repertorio auxilio adit hereditatem, quasi contrahit. l. apud Iulianum. §. si. ff. de Trebell. & idem adhuc cessante qualibet fraudis suspitione teneatur eis satisfacere, vt defunctus tenebatur, cui vitra vires hereditarias. Secunda vero opinio poterit admitti quoad legatarios, quibus haeres non constitit inuentarium integra legata soluit etiam iure canonico. c. Raynaldus ad ff. de iur. p. l. ex presumptione fraudis & suspitionis, quae in ecclesia & eius ministris cessat, atque ita dubiū illud dissolvunt Alexand. & Corn. in d. §. fin. & Arcin. in d. rub. ff. de acquir. heredit. quibus addit Bald. in l. filium. c. sumit. herede. §. 19. col. penult. dicens: herede non sufficientem inuentarium teneat ad solvendum legatarios integra legata, si ex legatario confessione constiterit patrimonium hereditarium sufficientem non esse ad integram solutionem. idem Alexand. & Arcin. 2. col. d. rub. ff. de acquir. heredit. & lal. in l. 1. §. si in quinquaginta. ff. ad iudicatus. c. Trebell. & quamvis Socin. ibi dubitet, Bald. loquitur Alexand. & lal. in l. §. 1. c. de iure delib. Felin. in c. quoniam. de probat. in 30. & Catelli Cotta in lib. Memor. iustitiae. Inuentarium. xbi plures citat de hac decisione dubitantes, quia in re minor Gualdus de arte testum. l. de acquir. heredit. caute. §. hac sententia Bald. etia in creditoribus intellexisse, quod a sensu Baldi valde alienū est. Ex his etia questio illa dissolvi poterit: tamen haeres non confecto inuentario in animae & conscientiae iudicio sit obligatus: ad solvenda onera defuncti vitra vires hereditarias. Nam Bart. in d. rub. ff. de acquir. heredit. & alij, quos ibi referunt Alexand. & lal. Bal. in d. filium. quem habet. c. col. pen. idem Bartol. in l. 1. num. 45. c. de iure iur. c. 10a. And. & Docto. in c. quoniam de iur. in 6. Felin. in c. 1. de constit. num. 44. teneantur foro conscientiae haeredem non confecto inuentario, minime esse obligati ad onera hereditaria, vitra vires patrimonii a defuncto relictis, quasi in eo praesumptio fraudis cesset, quia opinio communis esse fatetur lason. in d. rub. & Carol. Ruin. in consil. 20. lib. 1. Russus Feder. de Sen. in consil. 21. & Paul. de Cad. in ead. rub. diuerim opinantur, ac nullū esse inter conscientiae forum & iudiciale discrimen existimant. Lex etenim humana, quae iusta etiam in foro animae est seruanda gloss. recepta Ciceronem, in c. quia in ecclesiast. de consil. Thom. 2. 1. 4. 96. art. 4. Ea vero est ciuilius, qui non confecto inuentario cogitur hae dem hereditaria onera subire, iusta est, nec in presumptione consistit, vt modo diximus: ergo in iudicio interiori feruabit. Verum isthac

21 ratio: quoad creditores admittenda est, ita vt in eis locus sit opinioni Frederici. Sed quoad legatarios communis sententia fribolico vendicabit. quod viliū est Arcin. in d. rub. ff. de acquir. heredit.

22 His proximum est, quod notant Paul. Are. & Alex. in l. nemo potest ff. de legat. 1. lal. in l. §. 3. §. si igitur. col. pen. c. de iure delib. lal. in d. nemo potest l. 1. n. 55. & ibi Croc. 19. Dec. conf. 41. b. c. 14. 3. Aymon. consil. 174. Ferd. Loazes Iherdens praesul. in l. filius. l. 1. §. diu. ff. de leg. 1. n. 71. Guido. Pap. conf. 163. col. pen. vnam consensus dicentes, testatorem non posse remittere heredi confessionem inuentarii in praedictū creditorū, quibus ipse testator praefate satisfacere teneatur, nec potest eis praedictum inferre. Poterit tamen testator praedictam remissionem facere in praedictū legatario, quod expressim notant Paul. & Arcin. Alex. Dec. Aymon. paulo ante citati, & Bal. in l. non tale. §. Titius ff. de condi. & demonst. notum Opin. Communis est, sicuti Alex. alierius ind. c. nemo potest. ff. de leg. 1. c. 1. §. 174. col. 1. Tamen Bal. in l. §. c. ar. rub. contrarium teneat, cui assentiuntur lal. in d. l. nemo. 1. de iur. p. l. Croc. ibi. 19. col. & Guido Pap. d. conf. 163. col. pen. Quin & Aymon. in d. c. 147. respondit, testatorem posse herede grauare, vt etiam confecto inuentario suis beneficio non vtatur, ac teneatur creditoribus & legatariis satisfacere, perinde ac si inuentarium non fecisset, quod notandum esse existimo. His vero alia proxime

23 aptari questio poterit. Nam iure satis compertum est, iuramentum in litem deferri aduersus tutorem, qui inuentarium conficere omiserit. l. tutor qui repertorium. ff. de administ. tut. tradit. lal. in l. ad iudic. ff. de iur. iur. & in l. §. quando. C. vnde vi. Est etiam

dubiū an idē sit dicendum contra eum, qui se heredē effecit: cuius exilimans, quis hereditatem obtinuit, vel ea ratione, vt deliberare possit, de hereditate aduenda bona accepit: qui quidem hereditatem omittēs, aliaue de causa a veris hereditibus conuenit, controuertitur, sitne locus iuramento in litem aduersus eum, qui repertorium facere omiserit: & Raphael Fulgosit. l. vlt. §. sed si post deliberationē. C. de iure delib. Scribit quomodo esse delationi iuramenti in litem aduersus eum, qui hereditatem alioquin defunctū cuiusque bona accepit atque occupauit, nec tamen inuentarium confecerit: etenim si postea contra eum actum sit petitiōe hereditatis, & obtentum, cogendus erit reddere rationē bonorū per inuentariū feriem, aut contra ipsum in litem iurabitur, sicuti aduersus tutorem, qui repertorium facere omiserit. Sic enim Iustinianus scribit

Si quis autem temerario proprio delibetationē quidem perierit, inuentarium autē minime confecerit, & vel aliter hereditatē, vel minime ea repudiationē suā fuit crediderit in solū tenentur, sed etiam legi falcidia beneficio minime utatur: quod si post deliberationē reuertitur, iuramentum minime confecerit, tunc res hereditarias creditoribus vel bonis, qui ad hereditatem vocantur, legibus reddere compellitur, quāuis ea eorum sacramenta res accipiantur in usufructu, cum taxatione tamen ad iudicē facienda.

Haec tenet Codicis textus, quo Fulgo. praedictam opinionem deducit. Accurrit tamen verbo, sacramentum, eam decisionem visus est intelligere, non de iuramento in litem circar eorum quantitatē sed de iuramento in litem quoad estimationem rerum, quas habuisset res ipse ab hereditate confisteri. In litem, inquit, si non restituit omnes res, quas constat eum habuisse: & licet Corn. exponat Accurrit verbum constat, id est, per iuramentum non in litem, expositio admodum est violenta, & sensui gloss. & Docto. omnino contraria. Nam vera constitutio ipsa Iustiniani & gloss. iuramento in litem loquuntur, text. quidem quoad rerum quantitatē, gloss. quoad eam estimationem: quae admodum distincta videntur. Nos vero exilimamus, iuramentum in litem, quoad rerum hereditariam quantitatē non confecto inuentario, deferri aduersus eum, qui bona defuncti & hereditatem eius accepit, in ea specie tantum, cuius mentio fit in d. §. si quis autem. id etenim negari non potest: quandoquidem ea constitutio satis expressa est abique vlla interpretum calumnia idemque asseuerant inibi dicentes id speciale esse in eo casu Petrus à Bella peribici, Cynus, Alexand. & Corne. quorum sententiam quicquid gloss. dixerit, ita esse accipiendā censet, vt in specie d. §. non confecto inuentario iuramentum deferatur in litem, taxatione iudicis praemissa super quantitate bonorum ipsius hereditatis, non super estimatione. Hoc autem idcirco statutum fuisse opinamur ob temeritatem illius, qui abique bonorum & rerū repertorio hereditatem non dūdu certus de eius acceptatione receperit, cuius res occupauerit. Item eo quod maxima sit doli praesumptio aduersus eum, qui repudiat hereditatem, quam semel obtinuit, & acceptit eū termino & facultate deliberandi: forsitan enim ex eplura furripuit. Atque ideo equissimum est, quod ratio nē bonorū hereditarium ex repertorio reddat. Nec eadem constitutio in vniuersum accipienda est, nec extendenda ad quuncunque bona defuncti, vel hereditatem alterius obtinentem: si quidem quod de tutore Fulgo. adducit, maxime verū est propter conseruandum pupilli & minoris patrimonium, quod nullum alium prater tutorem defensionem habet, in quo maior est praesumptio doli. Vnde Fulgo. opinio admittenda non est extra casum d. §. si quis autem. vel forsitan erit ei dem locus aduersus eum, qui mala fide veram hereditatem alienam, nec ad eum pertinētē, iniurissimè occupauerit.

Glossa penultima duplici intellectu textus interpretatur, quorum prior minime conuenit literae quae exprimitur, hunc Episcopum potius iure optimo restari de re 25 bus propriis: igitur non erat monachus, nec renuntiauerat propriis bonis religionem professus, quātunc testari non posset. Posterior autem intellectus apparet ex his, quae iam satis late tradidimus. Nam episcopus testari non poterat de acquisitis post ipsam dignitatem, ipsius ecclesiae causa, & ex eius bonis: quod in dubio praesumitur. Potest tamen de his bonis, quae vel ante dignitatem episcopalem habuit, vel post dignitatem acquisiuit, quae tamen probantur ex personae industria, vel alias quam ex redditibus ecclesiae acquisita fuisse, saltem sufficientibus coniecturis, quae possiderent heredem aut legatarium defendant. Ex priori tamen intellectu huius gloss. colligitur monachum promotum ad episcopatum acquirere ecclesiae

Primum, an monachus factus episcopus sit immunis ab oneribus religionis.

Tertium, cui monasterio sunt adjudicanda bona illius monachi, qui facta professione, ad aliam religionem transierit. Quod si quis communiter traditur monacho faciens

Ad secundum præmitto, eum, qui se & sua bona obtulerit
ecclesie & seculari, res illas, quas obtulit, secum ad aliam ec-

С. 100

Quod si velis fugere Bartoli opinionem, poterit monasterium primum petere restitutionem in integrum aduersus nullam adiectionem hereditatis, cum monachus ad secundum monasterium transiens esset eogenus, y hereditatem illam adire, quod Corn. consilium dicit. 88. Tameli per hoc non est cautum illi damno, quod immineret monasterio, attenta Bart opinione, si monachus iam mortuus esset, non adie hereditate: quod fit, vt Canoniarum opinio fit potius admittenda, quae quid dixerit socin. consilij 1. de leg. volumus.

Haec vero idem egimus, ut opinio Abb. & aliorum in d.
e. *flamur*, minime probetur. Ibi denique in hac ipsa q.
uestione alia & secunda opinio, quae asserit, bona acquista
a monacho ipso non alienari ex eius professione, ita religio-
ni & monasterio illi acquiri, ut eorum proprietates ad aliud
monasterium, quo se monachus transferat, nequaquam
pertineant, nisi quatenus ad ipsius monachi alimenta sint
necessaria. Holfen. in *summa theol. citat.* c. 2. §. 1. in l.
in d. *good ad re sol.* 4. optimus text. ibi auct. de monach. c. *frere de*
monach. cell. 2. c. in d. e. *flamur* g. in d. *flamur* rapuerit. 2. q. 2. c. 1.
c. in d. *cell.* 1. c. 6. §. Spec. tit. de statu m. in d. v. vers. *quid*
Calderic. c. 2. §. in d. *reg. An.* c. 7. §. *Com. can.* 88. p. 2. Pat.
Caltr.

- 4 Tempus datum ad episcopali constitutione ad executionem ultima voluntatis in curia ad aditum hereditatis.
- 5 Executio heredis compellere patet per aditum intra tempus constitutionis.
- 6 Impeditur & ignorantia non currit tempus.
- 7 Tempus datum ad executionem ultimam voluntatem non currit ignorantia non impedit.
- 8 Potestas exequendi ultimam voluntatem, an ante mortem transferatur in Episcopum.
- 9 Ad exequenda legata pia, quod tempus datur in iure.
- 10 Illud an possit perire ultima voluntate ultra tempus datum ad eius executionem.
- 11 Executio nulla per testatorem nominatum, cui comparat executio, atq. citius restrictio mali aliterum.
- 12 Menstruam, quod non potest in loco per testatorem esse constitutum, aliter est constitutum.
- 13 Pecunia rebus contra opore, per testatorem iniuncta, an sit heredi adimenda.
- 14 Legatum pro dete alium quale sit, disputatur ad partes.
- 15 Legatum nulla, ut nubit, an parum, conditionale, vel hoc modo sit disputatur ad partes.
- 16 Dote legatū quando solvenda, & in quo tempore impendenda, & numer. 13.
- 17 Statuto quod filius dete, exequi non faciat, non succedat, iuxta si pater filio pro dete legit.
- 18 Legatum ad ecclesiam adificum non efficit caducum, ex eo quod legatū non fuerit adificum designatum.

CAPVT III.

De executione ultimarum voluntatum.

Deducitur hic de decretalis ab Episcopo dñi Gregorij lib. 3. epist. 10. ad Ianuarij episcopū Calaritanū & ex epist. 8. ad eundem. Ex quibus addi possunt aliquæ, que hic desunt ad perfectam cognitionem huius controuersie. Habet eandem hanc caput in luma, annum præscribi ad executionem ultimarum voluntatum: idq. tempus cedere de mentionis per iudicem factæ, ad idem auct. hoc amplius. C. de iudic. cui assertio obijcio ea, que in Nouel. statuta sunt, nempe ad exequenda ultimam voluntatē sex menses dari à die infirmationis testamenti, auct. de eccl. iur. §. si autē legatim. Rursus ibi §. si qui auctoritate, quæque anni constituntur ad exequendam ultimam voluntatem. Quamobrē ad intellectū huius capituli libet aliquæ axiomata proponere: quibus exponemus aliquæ ex parte tractata De executione ultimarum voluntatum.

- 1 Prima conclusio: Testatoris voluntas est executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitū, idq. currit à die aditæ hereditatis. Abb. hic 2. col. probat hoc ipsum tex. in l. statu lib. 1. §. si qui heredi de statu lib. quod dicit esse solennē Bart. in l. genere §. de bu. quæ not. in l. c. ceterum ab omnibus singulæ dū Alex. in l. simili & ibi. §. 1. si de legatim. iud. ut etiam est, ante aditæ hereditatē datur ad exequendū non currere.
- 2 Secunda conclusio: Nullo tempore a testatore ad exequendū constituto, iure annus datur heredi vel executori testamentarij, ad soluenda quæcūq. legata, que non sint causa pietatis relicta, & ad exequenda reliqua ceteris rebus ultimam voluntatem, in l. c. de epist. & cler. quo anno lapsu ad episcopū transferuntur exequendi text. ibi. & late Fel. in c. si qui contra 2. col. de ser. comp. nist testator in casum negligentie alij executori substituerit. Bal. in l. si fundum. §. Stichum ff. de leg. 1. Barba. in c. tua nobis, hoc nostrum de testam. xii. l. 4. C. de causa 299. idē Bal. in l. in pr. 1. col. de cad. test. & in auct. licet. C. de epist. & cler. & hic annus currit à die mortis facit per iudicē, quod hoc probatur, sicuti aliter Cur. Anch. Abb. & Imol. hic Bald. in l. id quod pauperibus. nu. 11. C. de epist. & cler. Jac. à Canibus in tr. de ex. vi. l. 2. par. 3. nu. 1. quorū opinio Communis est secundū Bal. in d. nu. 11. Abb. in l. 2. & cons. 99. vol. 1. & Rochū de iure p. 33. contrarij defendere vult, cuius opinio probatur in Regia l. 6. tit. 10. par. 6. quæ exprimitur, repus datū à iure ad executionem ultimæ voluntatis currere à die mortis testatoris. Possit tamen hic illa intelligi in exequendis legatis, quæ non exigunt aditionem hereditatis.

- 3 Quin & constitutio episcopalis annuū fā die mortis executioni testamentariorum constituit intelligenda est, vt hic annus à die aditæ hereditatis & scientie currat. Abbas hic 2. col. & Roma. cons. 228. col. 2. & probatur. Nam ante aditam hereditatem impeditur executio testamenti, etiam si testator interitus decesserit. Gl. in l. quis §. si ff. de hered. instituen. quam dicti singularem Alex. in l. 3. col. ff. de legat. 1. notabile, idem Alex. in l. nemo potest §. col. 2. solennē. In l. in l. c. tuam. C. de fidei iur. §. col. 6. Notat Bar. per text. ibi in l. alio §. de alim. & cib. leg. Arg. in tr. de test. verb. & exequatōres. Ad id eam plurimum conducit l. vna ff. de test. iur. vnde fit, vt executor testamentarium possit heredem compellere in iudicis præcepto ad adendum hereditatem. Spec. tit. de in-

strumen. edit. §. nunc vero aliqua. Iacobus à Canibus in d. tra. d. par. 1. §. 1. quod si legata sint pia, an possint tradi executioni non adita hereditate, scribam in cap. Raynaldus, ad finem illi titulo. His etiam adiungitur, quod impeditur agere non labitur tempus aliquid ad aliqd agendum, & quia dicitur statem de ceteri præb. l. 1. C. de ann. excepti. atque in hac specie, executionis tempus non currere ignorantia aut impeditio, probatur in hoc cap. vbi dicitur Gregorius negligentiam habere edis perpendit quod animaduertit Abbas in repet. cap. cum esset, §. si in. col. §. Freder. cons. 119. Hosti. in l. mo. l. col. 3. Roman. hanc opinionem communem esse aliteratur. cons. 228. Nec obicit quod tempus datum in fauorem alius ad agendum actum non in odium ipsius, cui datur, & currit ignorantia & impeditio. Gl. in cap. statum, de præb. in d. 6. singul. secundum Barbat. hic nu. 33. & in cap. plurimū de de scripti. 3. col. & Abb. in d. l. cap. cum esset, etiam præb. And. Tiraque. lib. 1. de retrah. §. 35. in gloss. a. numer. 25 polchra legis Regis decisio in l. 7. tit. 7. lib. 5. ordina. [hodie] 8. tit. 11. lib. 5. Receptat. 1. quid procedit, quoties dies datur in meru alius fauorem: secus quando constituitur etiam ad conuincendū alius negligentiam, vt in præfenti questione à iure conceditur, & ita respondent Abb. & Imol. tameti specul. in tit. de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, num. 39. dixerit tempus datum ad executionem ultimarum voluntatum etiam currere ignorantia & impeditio, quia datur in fauorem pauperum, & eorum quibus aliquod ex testamento est distribuendum, non in odium ipsius executionis. Cuius sententia consentiunt Cardin. hic, idem in d. cap. quia dicitur statem. 2. col. Barb. hic numer. 33. Bald. in cap. iur. C. de testam. lib. 1. col. 1. dicens eam vbiq. in praxi feruari, & plurimum coudiuiatur Regia l. 6. tit. 10. par. 6. que de iure procederet, si impedimentum esset, aut appareret perpetuum, vel ad longum tempus permanfurum, attenta ratione tex. in c. §. si sit in d. 6. Alioquin quicquid fit in praxi, prima opinio iure verior est, quam & Oldend. sequitur in tr. de ex. vi. l. 2. tit. 7. Bart. in d. l. genera. Balb. cons. 17. 1. vol. 3. Alber. Brun. in stat. verb. exentia.

4 Tertia conclusio: Potestas exequendi ultimam voluntatem etiam annum auctor ad excurtore, & transferitur in Episcopum, si ab Episcopo bis monitus executor ultimam voluntatem exequi noluerit. auct. de eccl. iur. §. si autem qui hoc facere. Spec. in l. 2. nunc vero aliqua, nu. 82. Abb. hic 2. l. 2. Iaco à Canibus in d. tra. d. de ex. vi. l. 2. par. 3. quod prædictum legatis piis, vt ex testam. Imol. hic, & Salic. in auct. hoc amplius, C. de fidei iur. §. col. 3. nec tamen restituitur ad legata alimentorum, aduersus Barba. hic, cum hic fauor iure optimo pietati conueniat.

5 Quarta conclusio: Ad exequenda legata pia à iure desinitur tempus sex mensium, quod cedit à die infirmationis testamenti, §. si autem legatum, in auct. de eccl. iur. Abb. & Dd. his Communiter, & Jac. à Canibus. in d. §. 3.

6 Quinta conclusio: Non obstat iuris ciuili dispositione, etiam ad construendam ecclesiam, aut monasterium: annus hereditas aut executoribus præsignatur à die mortis. text. hic, ex quo id adnotatur Hostien. Ioan. And. Anto. & Imol. dicens hanc opinionem esse Communem. cons. 2. & Rochus de iure p. 33. verbo, constructa. §. 10. qui post Abb. hic addit hanc conclusionem esse intelligendam, quod ad constituendum heredem, aut executorem in negligentia incipiendi adificij ecclesie, aut monasterij, sed ad constituendum heredem aut executorem in negligentia perficiendi opus intra annum inceptum arbitrio iudicis tempus constituitur, attenta operis qualitate. Quod enim si ipsius adificij quinque annos exigat ad eius perfectionem? oportebit eundem id tempus expectari, vt in d. §. si qui adificium auct. de eccl. iur. l. 2. col. 9. atq. id Dd. hic sentiunt: ex quibus hic text. erit intelligendus, quando monasterium potest intra annum incipi, & ad perfectionem duci.

7 Sexta conclusio non tantum executor, sed & si, cui electio a testatore commissa est, intra annum, alio tempus ad executionem designati, eligere debet alioquin eligendi ad episcopū spectat. Card. Imo. & Barb. hic n. 41. idem, quod ex electione executioni tradendum est, præuia electione postulat, sine qua fieri nequit executio: intra tempus executionis oportet electionem fieri. l. aratio ff. de p. p. al. hanc etiā assertionem probat Bal. in l. cum quidam. in 2. §. de leg. 2. Ang. Cor. & Iaf. per text. ibi in l. §. 1. C. com. de legat. Ang. cons. 64. Anch. cons. 378. quorū opinio Communis esse aliteratur Corn. & Iaf. in d. §. si in praxi, quæ in re Bar. in l. l. eam quidam. contrarij sententiam

Sexto, ex proximalia ratione constat in hac specie id esse, si puella hæc velit religionem profiteri, *tex. optm.* *1. aub. iug. 105. c.* ad *Tr. ex.* quod nuptiarum cōditio obtinet in religionis professione, etiam si certa nominetur persona ad matrimonium, modo illa mortua sit, *secundū Novell.* *id. 6. part. 1. rivale. 77.* quod si puella, cui legatus est, ante matrimonium mortuo obierit, pecunia legata, vt diximus, in similem opus dotis ad matrimonium carnale erit expendenda, non autē in dotem ad religionis professionem, nam id esse

Poikremo, ¶ In hac quaestione quā hic obiter animamini-
mus, adnotandum est, legatum relictum pro dote puellae
adultae, debet ipso die, quo matrimonium contrahitur, per
legitum cōsensem praestatum verbis, quae de praesenti
vulgocuntur: Iam autem legatum rei relictum puellae impube-
ri, non debetur ei, donec aetatis nubilis sit: et matrimonium
de praesenti contraxerit, sicuti Barto. explicat. in d. §. Titio ge-
nero, col. vii. cui accedit Laurus ad Palatij in tract. de fideiuss. exclu-
dent.

¶ Porro si testator legauit rem heredis, siue ignorante siue scienter, legati omnino debetur, quia testator ita petit re heredis legare, sicut propriam pollet. *l. vnam ex familia §. si rem siue leg. etiam iure Pontificio.* Inno. hic, quem sequitur Iaf. in *heredem. C. de fideicom. & idem citat* testator legauit rem subiectam relictioni filii heredis, *filium famul. §. cum pater, leg. de leg. 1.* modo heres sit institutus in aliquo bonis ultra legitimam si filius sit tantum in legitima institutus a patre, non procedet legati extraneo actus, quo res ipsius comprehendiur, ex *nomine in praei. C. de leg. 1. §. si filius* &

S V M M A R I A.

- Quin et futor in re legatā, qui herediticis ius ad
quod vel patrem habeat, legatum omnino quoad totum rem
efficiunt habet, *l. cum filius, §. de iur. legat. 2.* Vbi Bart.
D. de iudic. illum text. fingit. Roman. §. 3. idem approbat.
Anchar. & imo. hic ius in Corn. §. 2. de iur. legat. & cit
hac Communis opinio, tunc *legat. in §. de iur. legat. 2.* §. 3. ubi
legat. 2. ubi tamen Socii probant hac opinione, & Alex.
legat. 2. ac ipse Ripa dubitat ex eo, quod in §. 3. de iur.
Bartoli opinio non probeatur. Mihi tamen placet tunc
Communis ius telator dixit: *Legem meam, tunc legat.*
videtur probare, quam in illare habet Barto. & post alios
Inf. 20. & §. 3. idem lat. in *l. in iur. alienat. c. de leg. §. 3.*

De Legatis.

Hæc tandem omnia eo tendunt, vt ex iure ciuili satis con-
ficeretur.

fit legatū rei aliene sciēter relīctum, salte quoad affirmati-
onem validum esse. Cur igitur diuus Gregorius in hoc capite
contrariū respondit? oportet igitur huius responsi rationes
expendere ad huius rei veram & perfectam cognitionem.

¶ Primo, hic text. intelligitur quando legatur res aliena,
quæ est? alius ecclesiæ: tunc etenim legator non habet
effectum etiam quoad affirmationem. *gl. in d. l. epistolam. 2. q. 5.*
Constat autem testatorum, cuius hic meminit Gregorius, le-
gasse ecclesiæ Mellianā præter alia puerum, qui erat cuius-
dam ecclesiæ, dioceseos Constantinæ, eius ciuilem Gregori
Epist. 4. lib. 7. et recte manifeste lat. in d. l. cum alio. col. 4. hunc
intellectum diuinationem quandam esse professus, eandem
interpretationem probant Inno. Ant. Anchara. & Imo.
Bar. & Alber. in l. apud Iulianum. §. consilij. ff. de leg. 1. 2. a qua lege
deduci potest ratio huius conclusionis: si quidem ex ea, le-
gatum rei quæ alienari non potest, minime valet, etiam quo-
ad affirmationem, res autem ecclesiæ alienari non possunt, vt
constat. Igitur legatum rei ecclesiæ non valet, nec quoad
affirmationem, idem notat Paul. in d. l. cum alio. vbi Corn.
adicit hanc Opinionem Communem esse. *Quin & Iulianus in*
tratta. de ultima fine. l. 11. placet illi hæ opinio, licet dicat ipse
eam esse iure procedere, minime tamen aptari huic capiti,
quod illa vniuersi ratione sed quia lege Dei, non autem lege
huius seculi viuimus: his enim verbis non considerat. Ro-
manus Pontifex rem legatam esse ecclesiæ, sed rigore iuris
ciuilis relīctis. Nisi dicamus, res ecclesiæ iure non esse iudican-
dam lege huius seculi id est, iure ciuili, sed lege Dei, id est,
iure canonico, vel lege Dei viuimus: secundum quam non
oportet aliena detinere, non lege seculi id est, non assumpta
occasione a lege seculi male & perperam intellecta. V. erum
hic intellectus Innoc. & Bar. eueniunt ex eo, quod res

7. *ecclesiæ possunt alienari, adhibitis iuris canonici solenni-*
tatibus, sine exceptione, l. 2. q. 2. quamvis prohibiti sit eas alienari:
tamen legatum rei quæ alienari potest, licet difficilis sit
ipsa alienatio, valet, d. l. apud Iulianum. §. consilij. ergo legatum
rei ecclesiæ habet omnino effectum, quoad affirmationem
ad hæredem soluendam. Præterea legatū rei aliene quæ dota-
lis est, eadem ratione præfati §. consilij. valet quoad affir-
mationem, sicut notant Paul. Alex. & Iaf. in d. l. consilij. Bal. No-
uelli. de dote. par. 7. prim. leg. 2. Bar. in d. l. dotalem. ff. de test. milit. con-
tra gl. ibi, quam communiter reprobari aliterunt Paul. Alex.
& Iaf. ad d. l. consilij. §. pen. Quin & Fortu. in d. l. illatio. l. 2.
hanc Opinionem Communem sequitur. Et idem est consensu
8. omnium, si legatur res minoris. Hæ vero res, & si difficilis
est earum alienatio, legari possunt ab eo, qui earum domi-
nium non habet. Cur ergo res ecclesiæ diuerso iure cen-
sentur? Nec obest iudicio d. l. apud Iulianum. §. consilij, nā ille
tex. loquitur, quando legatur res aliena, quæ vendi non po-
test sine consensu principis, qui eo consensum minime præ-
stare solet, vt ipse paragrafus probat, & nos id notauimus
in epitome de sponsa. 2. par. c. 3. n. 8. Imo aduersus hanc Inno-
opinionem est optimus tex. in d. l. epistolam. 2. q. 5. ex Concilio
Agathensi. c. 5. r. quo fit, vt legatum rei aliene, etiam quæ sit
ecclesiæ, a testatore sciēter relīctum, validum sit quoad affir-
mationem. Hostiensis. lo. And. Abb. & Barb. hic idem Abb.
in reperi. c. cum effectus. §. si sit. c. 18. Paul. Aret. Alex. & Iaf. n. 44. in d.
§. consilij, dicens hanc esse Communem Opinionem apud iuris ci-
uilius professores. Bal. in d. l. cum alio. l. 2. & ibi Iaf. dicens hanc
esse communem, et per. idem farentur cum secuti Corn.
conf. 52. vol. 1. col. 3. Curt. Iun. conf. 33. vol. 2. Nec arboris priorē
sententiam esse communem, etiam Corn. reitragit.

¶ Secundum huius capituli sensus is est, vt iure ciuili legatū
9. rei aliene sciēter relīctum, valet quoad affirmationem
saltem iure Canonico, nec quoad affirmationem, *gl. hic*
et in d. l. cum alio. Imol. & Abb. hic. Idem Abb. in c. cum effectus
l. 1. in d. l. cum alio. Rom. in aut. spoliator. c. ad legem. Pauli. lo. Iheron. qui omnes ad verbis
huius text. conant hanc distinctionem iuris Canonici a
ciuili deducere. His vero aduersus text. in d. l. epistolam. 2. q. 5.
quæst. 5. vbi legatum rei aliene valet, si eius affirmatio domi-
nio soluitur, aut alia rei idem ciuilem valoris. Præterea
hec differentia inter iuris canonici & ciuile, si ex hoc ca-
pit. ad mittenda est, non alia ratione probatur, quam quod
10. lex ciuili? in iusta sit? vt patet in textu. si vero ciuili lex
est in iusta, nec legis nomen habere debet, nec in republica
ciuili est seruanda. c. de i. et i. l. 4. d. l. in d. cap. s. de pra-
script. l. in ueneris. ff. de pact. dotal. hoc autem absurdum est: cum
lex hec ciuili iustitia sit: siquidem testator sciens rem,

quam legat, alienam esse, apertissime vult, vel illam rem ab
hærede emi, vel domino nolente eam vendere, affirmati-
onem eius legatario solui, *leum rem, et proprias. C. de lega. nulla*
ergo iniquitas. tractatur a lege, quæ vltimam testantis vo-
luntatem seruari ad vnguem fludet. Nec domino rei iniuria
fit, nam iniustus vendere non cogitur, vt patet. Ex qui-
bus netminem licet ita audacem ac proteruum esse, vt fan-
ctissimas leges in Reipublice vtilitatem inflatas iniurias
hic a Gregorio decerni profiteatur, quod & Fort. optime
demonstrat in d. illatio. l. 2. Vnde hic intellectus secundus
etiam Barba. hic dupliciter, & communiter reprobari testis
Corne. d. conf. 32. col. 2. l. vol. licet obiter Felin. cum receperit
in c. ecclesiæ sanctæ Mariæ de consilij. cum 52.

¶ Tertius intellectus huius capituli est, vt licet iure ciuili
res aliena sciēter legata possit licite ab hærede eam pos-
sidere tradi legatario, & ad id hæres teneatur iure tamen ca-
nonico nō tenetur, nec potest hæres eam legatario tradere:
imo est illicita traditio, nec tribuit ius vlticipiendi rem ipsi
legatario. Ita Imol. 2. col. & ibi Aretin. in d. l. apud Iulianum. §.
consilij, qui tamen hallucinantur: nulli enim iure ciuili hæc
traditio rei aliene, quamque hæres scit alienam esse, appro-
batur, nec licet censetur iniurio domino: atque nihilominus
si facta fuerit traditio, ius canonicum non vetat legatarium
eam rem vltu capere posse bonafide, *c. in d. de prescrip. vnde*
hec interpretatio Imol. & Aretin. admittenda non est,
quippe quæ a vera vtriusque iuris ratione fit deuiat.

¶ Quartus denique intellectus huius cap. est, vt nihil in eo
diuersum a iure ciuili statui sit. Sed id tantum in eo pro-
hiberi, ne res aliena iniusto domino prætextu legatari
legatario detineatur: legatarius enim domino potest cogi de-
bet eam statim restituere, licet ab hærede possit eius affirmati-
onem petere ex iuris ciuili decisionē, atque huc tendit
tota diuini Gregorii epistola, quod gl. hic sentit Bar. etiam 2.
lectio. Cynus Sal. & Paul. in d. l. cum alio. Corn. conf. 32. vol. 1.
column. 2. dicens hunc sententiam communem esse, quem in effectu
probat Fortu. in d. illatio. l. 2. difficile tamen est intelligere, qua
ratione diuus Gregorius in hac responsione iuris ciuili
meminerit, quasi eius voluntati ac legi diuine repugnantis.
Et Ioann. Anni. in l. natur. aliter. ff. de legi. n. 142. scribit voluisse
Rom. Pontificem rem alienam legatam minime detinere in-
iusto domino a legatario, sed eam statim restituere, idque iustum
esse ex lege diuina, quæ aliena? restitui dicit manifeste, &
ideo leges ciuiles minime posse hanc restitutionem impedire
nec huic obesse iustitiam: non tamen ex hoc easdem leges
quoad affirmationem improbat Papa. Fortu. in d. illatio. l. 2.
ad idem scribit, Rom. Pontificem nullo iure legem ciuilem
retractare, nec iniquam decernere: sed quod d. lex adduce-
batur ad defensionem legatarii iniuste obtinentis rem alienam,
facili responso eam diluit Rom. Pontifex, dicens, eam
legem etiam si expressim id fanxisset, non debere impedi-
re restitutionem, quia fieri debet ex lege diuina. Adde hic
Fortu. iustum hæredem hic conueniri ab ecclesiā dominæ rei
legatæ, vt saltem affirmationem sibi solueret: cum non posset
legatario rem obtinere. Sed si iure canonico hæres tenetur
affirmationem soluere, & hæc ab eo petebatur, quam ob-
secro iniuriā pauebat hic hæres, vt graue querelā ad Ro-
manū Pontificem deferret? Quomobrem, si fallor, existimo
ecclesiā rei legatæ dominā, ipsam debere petisse ab ecclesiā le-
gatariæ hæredem vero conueniri ex eo, quod ipse tenebatur
ecclesiæ, cuius erat res legatæ, damnum restituere, casu, quo
propria rem non obtinere vel quia nolebat soluere affir-
mationē rei legatæ ecclesiæ legatariæ, quæ falso & iniuste a
iure ciuili perperam intellectu occasione capiebatur detinendi
aliena: nec iure tenebatur affirmationem soluere hæres, cum
non cōstet a testatore sciēte rei alienā legatā fuisse. Quin &
si constaret scientiæ testantis, diuus Gregorius in d. epistola
absoluit hæredē hunc a solutione affirmatiōis rei legatæ, ex
eo, quod in precii sepulchri ecclesiasticæ legata esset, & ab eo
qui filios heredes instituerat, quibus non admodum amplum
& pingue patrimonij reliquerat. Ex his igitur potuit Rom.
Pont. animū inducere, vt hoc aliene rei legatū exacerarum,
idque etiā quoad affirmationem irritū decerneret: quod ipse
animaduertit ex præfata Epistola: quæ exacte ac diligenter
perlecta, non possum mihi persuadere in hac ipsa huius ca-
pituli specie ab hærede debere legatario affirmationem rei
aliene legatæ, etiam sciēter. Item minime opinor etiam
iure ciuili legatarium possessorem rei aliene sibi legatæ
ex traditione hæredis posse eam retinere, donec affirmatio

testator assignat lege capiunt, in maiorem autem partem, quam lex requirit haeres (scriptus est, tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem tri-
turi successioni ab intestato dari concedit, quod reliquum est, idem totum auferatur, quod siquidem alij haeres scripti existant, adhaerent illi pro ea parte, quae conque in institutione attributa est, quod si nemo alius haeres exsistat, aut scripti sunt, haeredes tunc forte non addeunt, tunc quod auferatur, adiciatur reliquis rebus, necnon legatarij, si de cunctis scriptis, et solum libertate donatio, copia fiat aduenda, et acquirenda dicitur hereditatis, ut tamen modo omnibus imperata faciat, videlicet, cautione prin. ad et postea, prout vel rerum vel personarum ratio aduenerit, omnia se per-
cipere veli iussit, quae testator esse voluerit. Numvero siuam uero quorum in testamento habita est mensura, hoc est, nec coheres, neque legatarius, neque fideicommissarius, neque seruus libertate donatus adire voluerit, tunc post eum, qui scriptus quidem haeres, in legitimam uero duntaxat par-
tem per hanc legem conclusus est, ad alios, quos ab intestato lex vocat, dona-
derantur, ut consimiliter cautionem deui se complectitur, quae testamento sunt comprehensa.

Haec sunt Iustiniani Nouella, quae vberissima oratione prosequitur ea, quae in d. autem, hoc amplius, diminuit tradun-
tur. Id vero, quod in d. autem, hoc amplius, dicitur, haerem mi-
nimus exequentem iudicium defuncti lege repraesentatum, non incidere in hanc penam, ita intelligendum est, ut iudicium repraesentatum dicatur circa libertates seruorum, quos iussit testator haerem intra annum concedere: lapsu
extinuit anno a lege conceditur ipso haere negligente. Eum vero, §. subuenti, ff. de fideicommissis, lib. 1. §. pecunia, §. si seruus, ff. de cond. causa dat. et hoc ipsum in Nouella exprimitur illis
verbis: dicitur maxime honorari facere auctoritatem, ratum nobis omnia fac
expresit verba demeruisse. Tamen Francisc. Baldus in contenda-
re, hoc alioquin esse ad Iustiniani Institutionem.

Hanc uero penam effugit haeres, cuiuslibet minor pena
testatoris indicata fuit ob hanc negligentiam: illa enim
operatur, ut legis pena cesset, ex notatis in l. si fundum sub
condicione, §. Stichum, ff. de legat. 1. §. si fundum, per Alex. in
l. si aliquid, col. pen. ff. de verb. oblati; idem etiam, si tempus pro-
ximum testator designauerit ad exequendam eius vltimam
voluntatem, ex l. si, ff. de legat. 2.

Porro penam hanc ipso iure negligens exequi vi-
timas voluntates statuit, ita ut sententia necessaria non sit ad
indecedendum, probat gl. in d. autem de haer. et fidei, §. si quis
autem non implens, verb. auferri Bald. Salic. Ang. Corn. et Ias. in d.
autem, hoc amplius, fin. col. per text. ibi addunt: quod verbum priuatione
inducit ipso iure, ut l. si in legem, §. si defuncti, ff. de cap. in
diminutio. Bald. in l. 1. col. 1. C. si mulier secundum nosse, ibi. in c. cum
in cunctis, §. si mulier de electis apum tex. in autem, licet, C. de episc. et cler.
dicens haerem negligenter potest monitione solueri legatarius
pia, amittere lucrum, et idem potest vendicare posse. Ver-
bum enim, vnde etiam, praemittit amissionem ipso iure. Hae-
retiam accedit, quod verbum, auferatur, inducit priuationem
ipso iure quod verbum in dicta prima constitutione Nouellarum
in hac specie apponitur et notat Tiraque. in l. si prius, §.
C. de reu. donatio, verb. auferatur, cum. 1. §. 6. Ego vero libenter ab
haec opinionem diffentio: negem arbitror verba, amittere, et
ipso iure esse intelligendum, gl. et Communiter Doctores in l.
si quis in tantis, C. unde vir. Ripa in cap. si quis de test. §. si quis, col. pen. glo.
in l. si quis ex feminis, et ibi Bald. in cap. si quis de test. §. si quis, col. pen. glo.
et de foro competens, probatur in cap. quia nonnulli, de iurico non reple-
tis, nonnulla cap. de multa de prebenda, quoniam opinioem sequitur
etiam dicens magis communem esse Andr. Tiraque in d. r. quod
verbo, auferatur, cum. 1. §. 6. et sic licet non definit, qui ab hac sen-
tentia discedant, et idem dicitur et in verbo, auferatur. Nec
hinc sententia obicitur textus illi, autem dicitur, quia loquitur
in alio dissimili casu, vnde ex eo constat quod sit sententia sit
necessaria haec quaestio, quam tractamus ad priuandum
haerem et exequentem testamentario lucro, ob negligentiam
exequendi vltimam voluntatem defuncti Paul. Calist. in
d. autem, hoc amplius, 2. col. Ang. in d. §. si quis autem, Regia et insignis lex
vltima, tit. 10. §. 1. 6.

Egregia vero dubitatio hic felle insinuat, non filius ha-
eres negligens legara pia soluere, semit legitimam illam
portionem, quae sibi a lege defertur. Sunt enim, qui existimant
ex hac negligentia eam legitimam illam partem a filio
amitti, ex eo quod in cap. licet, de voto, filius priuatur legitima
portionem et primogenium, quia opus priuatum a parte sibi iniun-
ctum exequi noluit. Item, qui monitus bis ad iudicem recusat
soluere pia legata, etiam ante annum priuatur lucris ex tes-
tamento ad ipsum pertinentibus, autem, licet, C. de episc. et
cleric. autem, de eccl. iur. §. si autem qui hoc facere iussit. Haec vero

decisio in filiis quoad legitimam locum habet: siquidem nou-
ella Iustiniani, quae legitimam portionem filiorum exequi-
pit, in legatis piis minime procedit. Nam lucrum quod ab
haere negligente auferatur, per eandem constitutionem sub-
sistit, coniunctis, aut legatarij defertur: at illud quod sol-
uitur ab haere ob segnitiam exequendi legata pia, distribu-
tioni Episcopi offertur, vt in d. autem, licet, igitur dispositio
Iustiniani in d. autem, hoc amplius, legatis piis minime conuenit:
Hinc tandem rationibus habet opinionem auctoritatem Archid.
et Domin. in cap. Syluester, 1. §. 1. Ioan. Andr. Holsten. Ant. et
Anchar. et esse Communiter Iustol. hic. Sed contrarium
probabilius. Primo, quia in d. autem, hoc amplius, fit mentio legat
libertatis, et filius negligens in libertate coeundenda ex tes-
tamento patris, non amittit legitimam: igitur non exe-
quens pia legata, portionem illam minime perdit, et tamen
legatum libertatis pium est, l. 1. §. si autem, C. de cam. et r. mar. et
ibi Bald. in l. illam textum dicens esse meliorem iuris in l.
1. §. si quis ita, cum. 1. §. de verb. oblati late Euerard. in Topicis, cap.
22. Ad id etiam facit, quod in iuris vtriusque locis quibus pu-
nitur dilatio exequendi legata pia, nullibi fit mentio legiti-
mae portionis. Sed id tantum lancium est, lucrum testamen-
tarium haeredibus aut executoribus auferri: portio autem
legitima non est lucrum, sed quasi debitu parimonium, l. si quis
legatus, §. si, vbi glo. celebris hoc asserit, ff. de falsi, probat
l. r. itima, §. non rati, col. ibi glo. C. de codic. notat Ias. in l. cum qui
C. de iur. testam. Praeterea, si praecedens opinio vera esset, con-
tingeret sepiissime portionem legitimam ipso relinquere, non
leui aduicio grauiam, quod est contra textum in l. quoniam
in prioribus, C. de iur. testam. Quamobrem vltima hinc sen-
tentia subscribitur Cardin. Abb. in l. Bald. in l. Bald.
in d. autem, hoc amplius, cum. 7. et Syluest. verb. testamentum, 2. §. 10.
optime Didacus a Segura in l. 3. §. fin. de liberis et posthumis, l. 2.
col. 1. ex hoc scribens, filium, cum pater in his regnis reliquit
terciam et quintam bonorum partem, differenter exequi
parentis vltimam voluntatem per annum integrum, quin-
tam partem amittere, non tertiam, quae lege Regia pars, est
legitime portionis. Hanc etiam vltimam opinionem sentit
hic Bernard. in vltimis verbis dicitur eam Communem Ioan. Le-
cerier de primogeniura lib. 2. §. 6. et cum sequitur Carolus Mo-
linus in consuetud. Parisiens. lib. 2. §. 8. singul. 2. quod. 3. Non obicit
hinc sententia textus in d. cap. licet, quia illa decisio procedit
in voto facto a parente, quod filius exequi noluit, et ob id
priuatur tota hereditate, atque, etiam legitima: cum hereditas ef-
fet indiuidua, regnum, inquit, tunc in constitutione hereditatis, de
prohib. feud. alien. per Frederic. quod fit videt peculiare in voti
executione ne omnia. Bald. in l. autem, hoc amplius, col. 2. Doctores au-
tem, quoniam hoc conueniunt frequentius, vt asserit Rod-
eric. Zuare in repet. supra in prioribus, C. de iur. testam. fol. 5. col.
4. sed ipse compertus habet, filium grauari non posse quoad
legitimam portionem, etiam grauior pietatis, vt aliquod onus
pium subire teneatur, c. fin. l. 7. quod 4. et idem in voto notat
Alberic. in d. l. quoniam in prioribus in prim. Barthol. Brixien. quod
veneris, 37. siue voti executio consistat in conditione po-
testatis, casus, vel mista. Doctores in d. l. quoniam in prioribus, vbi
Roderic. Zuare in 1. ampliatum, col. 3. Bart. Paul. Alex. et alij
magis communiter in l. si pater, C. de iustit. et substitutis, Regia.
17. tit. 1. et l. 1. tit. 4. §. 1. quod 4. ex quibus constat a portione legiti-
ma prius locum quicquid conditionem, siue sit con-
dicio a casu, a filio potestatis, vel mista. Vnde non placet
Ioan. Andr. Henric. et aliorum opinio, quod in d. cap. licet,
existimant conditionem voto adimplendam legitimam por-
tionem non excludi, si pendat a potestate filij, quod admi-
tendum non est.

Item illud adnotandum est, filium a patre haerem in insti-
tutum aduentum hereditatem et abique beneficio inuenta-
ri, cuiusque confessione omnia, posse legitimam portionem
deducere ex legatis: glo. in d. autem, hoc amplius, gl. in autem, sed
cum testator, C. ad legem Falcidiam, omnium consensu recepte,
vt Alex. asserit in l. si quis, §. penult. et ibi Ias. in §. vlt. C. de iure de-
liberandi, Corn. in l. si quis, §. 1. §. 7. vol. 4. et Roderic. Zuare in d. l. quoniam
in prioribus, 7. ampliatum, idem Alex. consil. 67. lib. 4. vbi Car-
olus Molinus eandem opinionem approbat: et Communem
esse idem scribit Didacus a Segura in repetitio. l. 1.
vnum ex familia, §. sed si fundum, cum. 169. ff. de legat. 2. similis
glossa in authentic. de haer. et fidei, §. si vero non fecerit, verb. d.
etiam, Ias. in d. l. si quis in prim. Regia l. 7. tit. 1. §. 1. 6. ita tamen, vt
ratione legitima legata diminuat: sic vero diminuta solu-
uantur ultra vires hereditarias. Bart. post Cyn. in d. autem, col. 1.

hement beneficium, esse omnino vsufructuariū, nec prorsus vsuariū. Nam vsufructuarius potest disporre de his, quæ ex vsufructu acquiritur, quod non potest hic clericus. vsuarius vero nihil præter vltim. habet, ac clericus beneficium ecclesiasticū Canonico titulo possidens, plus iuris habet, quod vsuarius sicuti apparet ex his, quæ statim tradam. Vnde neutra Doctōrū opinio placet, & est, ni fallor, iniuriis, atq; ab hac disputatione extranealis hæc iuris Canonici interpretum consideratio.

¶ In his igitur ecclesiasticis redditibus id iuris habent clerici, quod a canonicis expressim sibi conceditur. Innoc. in cap. *inductus de elec.* q. *quid glo. in c. rei ecclesie. 12. §. 1. Archidiaconus in c. statum. §. noster de re scriptis in 6. pulchre Cardin. conf. 110. col. 2. siquid res ecclesiasticæ subiacent administrationi Romani Pontificis, & Prælatorum; a quibus ipsa Catholica ecclesia regitur, sic & canonicis ecclesiasticis ipsam ecclesiam patrimonium communiū eorum quæ regula plurimæ deducunt possunt hac in questione, præ ceteris notanda. Illud tamen obseruandum erit, & omnino admonendum, vt plane intelligamus, quid ius diuinum, quid humanum, & pontificium ad huius disputationis radicem insinuerit. Iure quidē diuino, quod diuinum proprie dici solet & debet, ex lege nouitamentis, ministris ecclesiasticis nihil aliud ex rebus ac bonis temporalibus competere, quam quod ad vltim. & alimenta fuerit necessarium & sufficiens. Quod in questione de *diuino lib. 1. par. 1.* vixit, euidenter probauimus. Quod si quid eisdem ministris dari ei, quod necessarium vltim. excedat, id iure humano & Pontificio, aut denique Principum & piorum hominum largitionibus datum fuisse, apertissime constat. Vnde fit, vt quoniam pasto hæc bona iure humano, aut piorum hominum libera concessione ministris dea sint, expendenda lege iustitiae, quæ specialis sit erga ecclesiasticos ministros, ratio ac regula omnino petenda sit, vel ab ipso iure humano, vel legibus, ac conditionibus donatorum voluntate ipsius in donationibus expressim præscriptis. Atque ideo, si allicubi a sanctis patribus diuinis iuris mentione facta fuerit circa horum bonorum distributionem, vel eorum communionem, aut quibus finit communicanda, ea verba intelligenda sunt de eo diuino iure, quod latiori significatione diuinum huius dici contingit, propter amplissimam summamque sedis Apostolicæ, cuiusque ac totius orbis Pontificis Maximi, qui vicaria Christi vniuers potestatem, supra genus humanum, auctoritate, textus optimus in cap. *omnis de iur. iur. ex interpretatione Hostien. l. 1. Andr. Anto. Cardin. Anchar. & Imole. textus item in c. qualiter. 2. de accusat. c. in c. 1. de iuram. calum. Card. in clem. 1. de iuram. calum. ad id idem & nos in c. 31. Præd. quæstio.**

¶ Sed & post vnam & alteram huius operis editionē, scribere viri pietate, moribus, & diuini & humani iuris professione celebres hac de controversia. Ita tamen, vt ex eis quidam constanter assueuerint: sic esse iure diuino legis Evangelicæ, bona Ecclesiastica debita pauperibus, præter ministrorum congruam, ex vlt. sustentatione, vt nullo modo diuino facta postea iure humano, pauperibus præiudiciali aliquid attulerit. Alij vero hæc legem communionis bonorum Ecclesiasticorum cum pauperibus, iure diuino Evangelicæ legis institutum esse fatentur: & tamen probare conantur, potius iure humano diuisionem fieri, nec teneri ministros Ecclesiasticos ex ea parte, que eis contingerit, hæc diuisionem facta, lege iustitiae, que eius conditionis sit, vt ad restitutionem obliget, pauperibus distribuere, quæ eis præter necessarium sibi vltim. superfluit. Hanc vero licet ego componere non asumam: etenim lege, que tradidi hoc in capite, scripi, vt quæ mihi tunc visa fuere canonicis & interpretum opinionibus bona ex parte cōuenire, his commentarijs adnecterem, tunc hæc Ecclesie atque diuini & humani iuris perissimum virorum censuram animo candido subituri præterea obtestatione, vt lector hanc obligationem restituendi, quæ potissima pars huius concertationis est. (Nam de peccato graui & mortali quidem, id est auctorum indicium) iam proprio iudicio examinare velit, vt eā in dubio sequatur sententiam, quæ sit frequentius iuris diuini & humani interpretibus & sanctis patribus recepta: nam & hæc in animo iudicio tutior erit. Neque tamen omitam, quando de lege Evangelicæ agimus, aliquot eisdem diuini iuris loca, quæ ad hanc causam solent a prudentibus auctoribus adduci.

Primum etenim extat *Leu. 13.* locus insignis, quo probatur

Iesum Christū Redemptorem nostrum, & Ecclesie Catholicæ institutorem, loculos habuisse, quibus a fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus & alijs indigentibus distribuebat. Vnde D. Augustinus de *mendaciis. 15.* apertissime colligit institutum fuisse formam Ecclesiasticæ pecunie: denique & Ecclesiasticorum bonorum. Extat hic locus apud Gratianum c. *habebat Dominus. 12. §. 1.*

His accedit quod Apostoli, primi Ecclesie ministri, eandem formam seruauerunt exacte, quasi magistris lege institutum: quod ex D. Luca in *Apostolorum Act. 11.* constat.

Quod si hæc communio sic ad legem Evangelicā pertinet, vt præter ordinariam communionis bonorum naturā id tantum ministris sit debitum, quod ad vltim. congruum sit necessarium: & pauperibus, quæ superfluit, eadem lege debeantur: non satis percipio, quæ ratione huic legi diuinæ per diuisionem minime derogetur: si ex quacumque parte per eandem diuisionem ministris assignata, aliquid eisdem vltra congruum sustentationem superfluit, & illud non sit diuisionis factæ causa pauperibus distributū, ac restituendū. Etenim in hoc lex hæc diuina certā & specialem distinctionem habet: quod ea quæ superfluit pauperibus dentur. Neque vllam determinationem patitur ex humana lege: patere inquit cum, si per humanā legem trasferatur, quid obseruandum sit, vt secure intelligamus, quæ possint ad congruum sustentationem, & adeo, quæ superfluit pertinere. At si lex humana sic statuat, hæc in re constitutionem aliquā, vt bona quædā ita pertineant ad ministros, vt quæ eis superfluit præter congruam sustentationem, non debeantur pauperibus: profecto hoc effect legi diuinæ palam derogare in eo, in quo illa specialis est, neque vllam viget humanam determinationem.

Sicut nec lex diuina, quæ ministris præcipit alimenta exhiberi: in hoc etenim ita certa est, vt nullo modo patiat per legem humanā sic determinari, quod ministris Ecclesiasticis necessaria alimenta ex parte aliqua negari possint: & sic de alijs exemplis criptane agendum.

Quod si sola communio rerum Ecclesiasticarū cum pauperibus effect lege diuina induta: possit tunc propter istas causas hæc communio dissolui, & certa rerum Ecclesiasticarum pars dari ministris, & alia distincte pauperibus: & id absque vlla obligatione restituendi, quod præter vltim. necessarium clericis superfluit. Verum ni fallor, non adducitur diuina lex ad solam communionem probandam: sed ad hoc, vt ex quibuscumque redditibus Ecclesiasticis, ministri, qui eos percipiunt, eis vt ad solam congruam sustentationem possint, & quæ superfluit, teneantur pauperibus lege diuina distribuere.

Vnde alia vi rei cogitanda, quæ defendi possit ex dictis locis, non probari, lege diuina, bona Ecclesiastica, quæ ex parte superfluit ministrorum sustentationi, esse omnino lege iustitiæ pauperibus debita. Vel Redemptoris nostri, & Apostolorum in statu renaſcentis Ecclesie, vltim. quod vltim. præcise institutum, vt & in posterum, ad quæcumque bona, quæcumque lege & cōditione aliquis inuenerit Ecclesiam, & ita ea ministris Ecclesiasticis ad eius ministerium: tandem ex redditibus eidem Ecclesie donatis, certam partem ministris, aliam fabricæ, aliam pauperibus assignatam: nunquid, & si pars ministris constituta eorum alimenta congrua excederet, is excessus effect lege iustitiæ pauperibus debitus? Hoc expendere poterunt iaculis viri doctissimi, qui de hac questione diligentius tractare conſueuerunt.

Ille vero verba sacri eloqui, Quod superfluit date pauperibus, ad omnes pertinere clericos, inquam, & laicos, minime dubitauerim: omnibus enim dicta fuisse, tamenſi, quod alias admonui, clerici aliunde, & specialia quadam ratione, ad hoc charitatis opus, quod in alendis pauperibus versatur, fortiori pietatis lege quam laici teneantur.]

Primum, exacte ac diligenter canonicas consideratis colligitur, quod clericos beneficia habentes, ex eorum redditibus eos tantum expendere possit, qui ad eorum honestum victum, vestitum, ceterosque vlt. vlt. necessarios aut congruos sufficiant. cap. *§. quæst. 1. c. in c. 1. ad quæst. c. in princ. 44. dist. 1.* Tibi, o sacerdos, inquit Hieronymus, viuere de altari permittitur, non luxuriari. Bona etenim ecclesiasticorum sunt proprium Christi patrimonium. cap. *cum ex eo de elec. in 6.* notant Felin. & Dec. in c. *constitutio de reſcriptis.* Hinc diu. Bernardus *epistola 2.* scribit: Denique quicquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, nimis non est,

pos, Casarē & Reges cogitasse, & huic vsui consensum præstulisse: cum nulla possit causa proponi, cur mores istos tot annis iam conualescentes intactos dimiserint, ni eos proprio consensu probarent. Sic fane Carolus Hispan. Rex, anno 1523. comitis totius regni Pincia habitis, 47 iussit, hanc consuetudinem vti legitime indubiam feruari. Et licet ea consuetudo possit referri ad deduci ad consuetudinem succedendi clericis soli ex testamento: tamen vbi moribus obtentum fuerit idē quoad successores ab intestato, eiusdem rationibus hanc consuetudinem adintendendam esse opinor, consuetudo autem illa siue ad successionem ex testamento, siue ad successionem ab intestato, testibus erit legitime probanda, vel aliis modis, quibus iure probanda est, vel secundū illam promittitur. Ceterū, Regiam consuetudinem permissione vti approbante, non solum conueniente, ex eo, euidenter constat quod secundum eam iudex, qui de eare sententiam dicitur esse, non tantum absoluit heredē clericū à petitione ecclesie, fabricæ, vel pauperum, sed & ipsam hereditatē heredēs petenti & non possidenti adiudicabit & tradet: quod alienum est à sola permissione conueniente: tandem proprium permissionem eam consuetudinem approbans. Alioquin si iudex grauitur peccare, nec debet in Christiana Republica eiusdem sententiæ exequutio permitti. Sed & quantum attinet ad successionem illam, vel ex testamento, vel ab intestato, vt clericū heredes habeant in rebus acquisitis ex redditibus ecclesiæ, idē apud Gallos cōmuni vti obseruatum est, vt præter alios testatur glossa in *pragm. sanctione. in. de. annatis. Si quis quid. verb. accipi. quid.* Neque desunt doctissimi viri, quibus hac sententia placuerit, nempe Hostiens. in *c. si quis. de. presb. cleric. ver. & hoc seruat consuetudo. Faber. in c. si quis. de. ver. diuis. Palud. in c. sententia. dist. 15. q. 2. artic. 6. Florent. 2. par. tit. 10. c. 3. §. 14. Guido Papæ de *test. in l. Gualiel. benedicti. c. Raynani. hoc. tit. verb. & vxo. m. 264. glo. And. in reg. vno. in glo. de reg. iur. lib. 6. l. Gallus. q. 129. ad. fin. in *c. 2. 7. & alij. quos refert & sequitur Philip. Probans. in c. presbiter. de officio. ordi. in c. quibus adimplatur. tex. in c. cum tibi. de ver. signif. vbi Abb. ex illo text. idem probat. est & egregius text. in *extrag. loan. 22. super. de. elect. dicens, valere consuetudinem, qua inducitur sit, fructus? beneficii vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertinere. Ergo de illis consuetudine potuit testari, vel illis fructus consanguineis alijque hereditibus relinquere, nec solum hac ratione ex acie Panor. mit. hic scribens in hac specie, præiudicium inferri futuro successori, non ecclesie. Nam & illa bona, quæ clerici defuncti ex redditibus ecclesiæ acquisierunt, futuro successori relicturū sunt. *præfati. de. officio. ordi. in sesso. c. reatum. in 2. hoc. tit. Igitur eadē ratione in eis consuetudo poterit procedere si quidem & hæc consuetudo, cuius in istis memoriam hominum non est idē efficit, quod principis licentia, & priuilegiū. l. 3. §. dicitur aqua. si de aqua. quæ. & affl. c. 1. de prescrip. in 6. c. super quibusdā. de ver. sign. quem text. dicit. *ing. Abbas in c. per venerabilium. qui filius legit. c. 4. Rom. singul. 289. Commendat Iason in l. i. qui puer. ff. de acqu. here. Abb. in c. ubi nobis. de prescrip. Fel. in c. accretes. & idē post Abb. in cap. casum. cod. in. Franc. Bald. de prescrip. in §. part. princip. qual. 7. & 2. part. princip. quæ. 6. Hippol. sing. 80. Probans in 2. n. 7. de prebend. in sexto. dicit Papa priuilegiū potest hanc licentiā exhibere: igitur consuetudo totius orbis poterit idem conficere, cum & consuetudo legi humane deroget. *cap. fin. de conscrip. de quibus de leg. venditor. si cunctas. ff. de con. præd. Abb. in c. d. fin. col. 2. Nec me in contrariam sententiam induceret text. in d. c. reatum. cum ibi approbans Romanus Pontifex illam consuetudinem tunc videntem non reprobare, quæ modo frequentissimo vti feruatur.*******

Hæc vero me scripsisse, lectori admonet his rationibus, quibus ad eorum probationē vti sumi & ea præferim, quod non video communionem bonorum ecclesiasticorum, cuius à sacris canonibus mentio fit, ex iure inducām, quod non subit. Sedis Apostolicæ, & iuris Pontificii constitutionibus vtandē ex illiusdem diuisionem esse vti, etiam quoad dominium, fieri potuisse. Censet tamen, diffinitionē istam, eo animo fore recipiendam, ac recipi debere, ab his præferim, qui non solum professione Christiani & communi Christianorum lege additi esse debent, sed ob speciale munus, in quod diuina institutio sacris ordinibus suscepti electi fuerit, eaque ratione inter Catholicos vt libere ardentes exemplo luce tenentur: vt in expendendis ecclesiasticis redditibus, quos etiam vt minimi leparatim percipiunt, sit illis fuis culpa mortalis criminis esse eos infectos, si male præte: vsum necessarium & pias largientes illos distri-

bueri non verentur. immortali siquidem culpa, immo & ab omni specie malitiae prae ceteris eos adstinere oportet.

Gloss. Bernardi ex primis huius cap. verbis illud satis vulgare, adnotatū donatariū tibi grati naturali quadam honestate ad beneficium accepti remunerationem. *l. sed & si lege. §. 28. consulti. ff. de pret. hered. d. si pater. §. ultimus. ff. de donat. 3. m. v. d. i. §. sed et si quis. quod metum causa. Nec enim donatio? remuneratoria potest proprie donatio dici. *Aquilius Regulus. ff. de donat. Bart. in c. idē in proemio. q. 63. col. Abb. in rub. de donat. Iason in §. sed & si quis. m. 8. de alim. idem in Lex hoc iure. ff. de iustitia & iure. huius remunerationis aliquot effectus cōmemorans, quod diligentius agit And. Titaculus in l. si quis. m. 2. de reuocand. donat. verio. donat. iure largit. m. v. vbi Ripa q. 1. eandem opinionem probat, ex quibus Communem esse constat, licet Dec. in l. donat. ff. de leg. iur. post gloss. in d. §. consulti. teneat, remunerationem vera? & propriam donationem effectum nullo iure cogente fiat. Cui ipsi respondeo, obligationem illam, quæ ex ratione naturali inest hominibus, vt gratia fit beneficiis, inducere ad remunerationem. Nam, vt scribit Seneca, *lib. 2. de benef. c. 18.* & quidem diligentius querendum est beneficii quam pecunie credidit: huius enim reddendum est, quantum accepi, & si reddidi, solutus sum ac liberati illi plus soluendum est: si nihilominus relata gratia coheremus? Vnde, hæc remunerationē ex ratione naturali procedere, deducit eleganter Fortun. in l. §. in natural. ff. de iustitia & iure. *stat. 31. 10. Quin & ingratiūditū? peccati idē constat, quandoque mortale, si contingat contemptus beneficii accepti. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 107. art. 3. quænamque huiusmodi inuitul, ius executionis non habet: cum animo liberali id egerit, & ex remuneratione idē debita ex legali obligatione, sed ex honestate & morali, vt idem Thom. probat. 2. 2. q. 126. art. 4. §. 6. Ad eo, vt nulla actio in re publica detur aduersus ingratos, qui mortali etiam crimine ingratiūditū committunt, ne tot lites oriantur. His crenis actionibus, non sufficienter omnia foras atque ita vtile fit reipublicæ nullam actionem ex hoc in iustitia, auctore Seneca *lib. 3. benef. cap. 7.* ex quo constat apud Macedonas actionē aduersus ingratos lege datam fuisse: & idem apud Athenienses statum fuisse, testatur scilicet Ludouic. Celi. *lib. 4. de iudic. Antiqu. cap. 2. §. quod ex Valerio Maximo constat, lib. 4. cap. 3. §. Ithacum.* Eandē actionē aduersus ingratos apud Perfas datam fuisse scripsit Xenophon, *lib. 1. de Pædia Cyt. Ioan. Strobe. ferm. 42. & Themistius comment. de amicitia.* Vnde quidā censent, non Macedonas sed Perfas legendum apud Senecam: quod ipse maxime probauerim, tametsi ex Xenophote, *lib. 1. commentarius. apparet.* Athenis parentibus aduersus filios actionē hanc dari, non aduersus alios, vt tandem possit de hac actione intelligi Valerij Maximi locus, & item Luciani alter in *Aduersus Sic* etiam licet ex pacto? nudo oriatur naturalis obligatio. *l. r. ff. de pact. l. i. §. 32. genium. §. prator ait. ff. de iur. iudic. pactum violare, peccatū mortale fit regulariter. gl. communiter receptam. c. 1. de pact. tamen ad euitandas tales in re publica contentiones, expensas, iurgia, & lites, nulla datur ex pacto nudo actio iure ciuili, *l. i. §. 1. de pact. & pira & sanctissima huius regni sanctiones. l. 3. tit. 8. lib. 3. in oron. reg. obiter enim his, etiam paucissimis verbis, arbitror veram sensu rationem illius habentis indefessę disputationis, an ex pacto nudo actio iure ciuili, pontificis, & regio oriatur: & potuissim, ni præfens tractatus impediret, eam rationem comprobare, ostendens scriptissime aliquid illicitum fieri, & mortali commissio crimine: non tamen à iure ciuili nec canonico pena exteriori puniri, aut actione iudiciali rescindi.*****

Habet tamen hæc ipsa remunerationis alium effectum, vt repetitionem impediatis, quod solum ius erroris iuris. Nam quigratificatur alteri, à quo beneficium accepit, credens se id ad teneat erroris iuris, iam animo contentis naturaliter, vt remuneret amicum: nec errat in nature vinculo & consensu naturali, licet errauerit in iure. Igitur non repetit. *l. ex quo. C. de iure & facti. ignor.* Ad idem conducit text. in l. §. consulti. quod dicitur est, eum qui donauit, si Antidoro? acceptit, esse factum locupletiorē: ergo ab eo repeti? id non potest: non enim diceretur factus locupletior si, si ab eo repeti datum posset. Eandem sententiā probat. *idem. §. fin. ff. m. d. ex quibus & alijs hanc opinionem defendunt Fortun. d. illar. 12. & Zallius lib. 1. sing. reg. 3. m. 22. licet gloss. Committit ibi recepta, ac nota ratione per Iasonem muni-*

ritum vero testamentum fieri debet coram septem testib. *Id. hoc confidit. §. per nuncupatum. Iure Regio oportet, vt testamentum nuncupatum fiat coram tabellione & tribus testibus, si tabellionis copia adeit, alioqui coram quinque testibus. Quod si nec tot testes facillime adesse possint, erit satis coram tribus hunc actum fieri. l. i. tit. 5. ordm. atque eadē solennitas seruanda est in testamento facto inter liberos, & in codicillis. Regia. 2. Tauri. c. l. tit. 4. lib. 5. Recopil.*

Sed & illud notandum est, condito testamento per nuncupationem, cuius praeceptum fuit tabellio, vt notarius, & publica persona, non oportere fieri testium depositionē iudicalem, scilicet examinationem testium, qui actui interfuerunt. *glos. Canon inter recepta in l. 1. C. quemadmodum testis apert. Bart. in l. 3. §. ubi testis. l. 1. §. de test. p. secundum abba. l. 2. §. siquidem abique hoc publico examine, fidem adhibere testamento iure necessarium est. Si vero tabellio vti testis actui interfuit, iudicialis hae contestatio & examinatio accedere debet. Bal. in Rubr. C. de fide instrum. vum. 19.*

Illud etiam premittit Regia leges considerandum, sit esse testamentum nuncupatum fieri coram duobus testibus, & notario publicum minus exerceat, si in eoloco plures testes facillime non possint haberi. Nam tabellio suppleri poterit defectu illius testis, qui deest, & praeterea publicam auctoritatē habebit. Constat enim ex eadem Regia lege tabellionem supplere numerum duorum testium: minus ergo non erit, si habeat locum vnius, & auctoritatem tabellionis, vbi non possint actui plures testes interesse. Saepe tamen vidi contrarium, & in lege Regia necessaria sit subscriptio ipsius testatoris in codicillis & in testamento nuncupatio. Quidam etenim censent, id necessarium esse in protocollo notarii, quia Regia pragmatica cōstitutio, l. c. l. tit. 23. lib. 5. Recopil. contrahentis subscriptio in cōtractibus requiritur. Alii vero contrarium tenent in hac specie, ex eo quod in testamentis lex non requirit hanc solennitatem. Et haec quidem posterior sententia magis probari videtur ex ratione legis testis. Tauri. cuius paulo ante meminimus, vbi in codicillis non alia requiritur solennitas, quam quae ex l. i. tit. de testam. lib. 5. Regiarum ord. in testamento nuncupatio erat necessaria. At ex l. Regia non requiritur pro solennitate subscriptio testatoris in testamento nuncupatio, nec etiam iure communi: iuxta quod, licet testamentum in scriptis habere debeat subscriptio nem testatoris, non tamen testamentum nuncupatum: quantum sit fiat coram tabellione & per scripturam secundum communem omnium adnotationē in hoc consuevit. §. per nuncupationem. C. de test. vbi in f. id. vum. paulatim. c. ad leg. 3. c. 2. tit. 1. p. 6. Nec obstat Pragmatica cōstitutio Regum catholicorum anni 1503, quia statutum est, quod in omnibus scripturis contractibus ipse qui contrahit, vel scripturam coram tabellione conficit, subscripta habeat tabellionis protocollo. Nam & si iure communi hoc necessarium non sit, sicut colligitur ex Abb. Fel. & alijs in cap. 1. de fide instrum. Regia cōstitutio non tractat de testamentis, quae peculiarem habent iure statutam solennitatem, praeter quam nihil aliud est necessario exigendum, adhaec tamen haec opinio dubia quidem est, & fortassis Regia pragmatica etiam in hoc casu obinet, atque ideo prior sententia verior videtur. Gregorio Lopez. in l. 2. tit. 2. p. 6. nec mihi displicet.

Admonitus tamen a vero quodam iuris viuisque peritissimum, dictam legem primam tit. 2. lib. 5. ordm. vti scriptum corruptum fuisse, ea quae ponit diligentia, codicē veritissimum legi, qui in huius Maximi Saluatoris collegij bibliotheca seruatur, atque ex eo sensus Regie cōstitutionis hie est, vt testamentum nuncupatum fieri debeat coram notario & tribus testibus. Si vero coram notario non sit adesse debere quinque testes, si in eo loco horum sit copiosior quibus sufficeret testes ipsi testamento praesentes esse. Haec Regia cōstitutio: ex qua apparet maxime mutatum eius intellectum esse his verbis, quae modo in vulgatis codicibus adscripta fuerit: ex his etenim non admodum sibi constat distinctio in ea sanctione expressim facta: quod leioris iudicio discerni poterit. Ex eo praesertim quod anno M. D. LXVII. Regio Philippici secundi regis catholici ac domini nostri reuerentis & auctoritate edita fuerint regie ordinationes, in quarum lib. 5. tit. 4. l. 1. litera cōstitutionis antiquae in primum statum est restituta, sic sane, vt ipse existimem testamentum & nuncupatum coram quinque oppidanis testibus factum abique tabellione valida esse, etiam

si tabellio ex eodem oppido facile vocari ad eum actum posset, quod si nec quinque oppidani testes nec tabellio haberi possint, sit satis coram tribus oppidanis testibus fieri testamentum. Adde regiam maiestas veteri cōstitutioni testamentum nuncupatum fieri posse coram septem testibus, etiam exteris, abique tabellione, & vt par est ex ipsius legis contextu, etiam si in eo oppido poverint facile tabellio & oppidani testes vocari.

Quibus omnibus refragatur haec cōstitutio, quae cauert testamentum facti coram paracho & duobus testibus validum esse. Vnde oportet huiusmodi vniuersae definitiones ad cōcordiam reducere, aliquot explicitis huius cōtineatibus.

Primus namque intellectus dicitur hunc textum procedere in his testamentis, quae pietatis causa fiunt, glos. h. c. in §. 2. quae 4. quae quidem interpretatio manifeste refellitur, ex c. seq. quod testamentis in pias causas condendis aliam peculiarem solennitatem specialem aptat.

Secundus textus hie intelligitur ad pie, vt prius decisio vbiusque locum sibi vendicit, etiam in foro seculari, & profanis legatis, ex pios iuris ciuilibus solennitatibus, quasi leges divinae & aduersus, cum ex ea cuiusque rei veritas duobus testibus committatur, atque huius interpretationi accedunt Braxiensis in additione ad glos. §. 1. 2. quae 4. Hostiensis. Vincent. Anton. & Abb. h. in testam. vltim. volum. 3. & id vbiue seruati scripti Alciat. l. 1. C. de scriptis testib. Hec tamen omnium fere iudicio rejiciunt, nec admittendum est ab his qui veram huius respon. si rationem adsequi cupiant. Quis enim ferat, totum fere ciuile ius de ordinandis testamentis, à tot Caesaribus ac viris sapientissimis comprobatum, iniquitatis causa eueri.

Ea vero ratio nobis negotium facillit, quod lex divina duorum tantum testimonium in qualibet re sufficiens esse distinctum quia in re animaduertendum censeo, legem diuinam duorum testimonium probare, quasi veli iniquum esse regulariter peruenit testimonium quemquam damnare, quatenus tamen verat eadē lex, quoniam quodque ex negotij qualitate plurimum fides sit necessaria, aut hanc Regiam cōueniens. Quod ex ea causa lege, dum dixit, in ore duorum vel trium testimonium, sed ad hunc effectum, vt ostenderet omne verbum stare in ore duorum, vel trium, vel plurium: in hoc legum conditoribus ad reipublice regimine vtile visum fuerit, perpensa cuiusque negotij qualitate: & hoc ipsum est quod insigniter docet, in c. p. licet vniuersi de testib. dicens, *quod si iure quodam fin causa, quae facies quae dicitur ex testibus, nulli & tamē ipsi casus, quae vni testimonium, quoniam legitime terminatur vbi Abbas illius text ad hoc notat, idem probat text in c. nullum damnationem, & presul. f. c. m. 4. optime Thom. s. summa 2. quae 70. tit. 2. Alioquin quid obsecro diceres, tot legibus, praeterea deliberatione statutus, quae plures quam duos testes requirunt, ad seipsum aliter ea omnes diuine legi aduersari? siquidem eadem ratione posita nulle in discrimine fatis anxios coniciere eos, qui huius legibus obediunt coguntur. Rursus apertissime constat, cōstitutionem istam, quam modo interpretamur, à lege diuina discellisse, cum necessario exigit, praeter duos testes, paracialis presbyteri fidei & testimonium, si cuncti aduersari egregie. Fortuni. in tractat de vltim. f. de test. 15. hunc secundum intellectionē reproban. Nec obicit hic quae diximus ex, hic damna Hostiensis, ecclesiae consuetudine, veluti aliena à lege diuina, generali ecclesiae consuetudine, & Sanctorum institutis: quia non reprobat Romanus Pontifex hic consuetudinem hanc, ex eo quod contraria sit legi diuina, sed quod illis diuinae legis verbis, *in ore duorum vel trium*, generali totius ecclesiae catholice consuetudine ad testam. deducit, addito presbytero paracialis omnino effectus aduersari: cum tamen tenentur ecclesiae catholice consuetudinem sequi, cum in l. de praescript. cap. 1. cap. de his 12. dicitur, ex quibus constat, hunc secundum intellectum falsum esse, quod Forti. euidenter demonstrat.*

Sed est quatio, & ea nec facile, nec admodum expedita, vtrum legatari in minus solennitatem relicta, animae iudicio sint soluenda ab haerede, qui certo scit eam fuisse voluntatem defuncti, vt praedicta legata soluerentur: Et in summa, an iuris ciuilibus solennitas sit in interiori diuino iudicio seruanda? Cuius controuersia prima est sententia, vt in praedicto foro minime consideretur defectus solennitatis ciuilibus, sed manifesta testantis voluntas, & ideo legatari soluent.

14 ¶ Oñatus intellectus dicitur, hanc constitutionem pro-
cedere, quando testamentum esse perfectum ratione volun-
tatis quoad legata pia, licet quoad cetera legata voluntas
manifestetur imperfecta animo siquidem deliberato coram
idoneis testibus, non cogitans necintendens aliam solen-
nitatem adhibere, testator incipit condere testamentum &
con pietatis causa aliqua legaliter, velletque alia disponere,
mortuus est : ex hac voluntate deberi pia legata annotata.
Bart.in iu. testamentum vbi de fideicommissis. Abb.in c.1. m.9. b. & ibi
Barbat.de successib. anteq. Alexandr.in d. hoc consilium sive ex im-
perfectis, dicit trinito. Imolin. in d. hoc consilium sive ex im-
perfectis. rel.4. Dec. dicens hanc opinionem communem in d. consil. 159. col. 2.
qualis hoc ipsum favore pietatis fit inducendum. Oblat tamen
hinc opinionem priorem in d. de figulis. Si quis, inquit, cum testamentum
faceret, heredes suos in primis nuncupavit, prout quicquid heredes existerent
repperit, postea testatur, magis cupisse con testamentum facere quam legare, piam
delegari non sibi pio animo servauit reponendis legatis, itaque primos heredes
ex ante testamentum suo futuris. Leoben tunc hic verbum esse existimant fi con-
statit voluisse plures, quia hoc testamentum scriptum est, heredes pronuntiare.
Ego ne seruium putio id ad fructus. Hactenus d. vbi gl. communiter
recepta idem esse ait in testamento facto inter liberos, & esse
hanc opinionem communem faceret Cor. consil. 149. rel. 1. col. 2. & in
d. si filij. Arret. dicens id esse confirmatum ad pias causas. Ego
a priori sententia non discedo, cum maioris sit privilegii pia
causa, quam inter liberos dispositio, extra portionem legiti-
mam eius iure debita. Bart. in l. C. de faciendo legat. num. 74.
Abbas in d. e. 1. Alexander in l. padum. quod datari. C. de pact. fin. culum.
Vnde quamvis sit vera opinio glossi in d. si quis. quam in d. hoc
& ex improbitate sequitur laion. polo alios etiam cum non erit
confessum falsius hic octauus intellexit. Quinimo eleganter
consulendo tractat Paul. Caltren. consil. 107. volum. 1. esse
perfectum testamentum ratione solennitatis, si testatore
dicente scriptum sit, & ad finem deducum coram suffi-
ciente testium numero, ad id vocatis ipsis testibus, licet
totum testamentum simul non sit lectum coram eisdem.
& subdit ipse Paul. hoc testamentum ita repertum in pre-
stocollo notarii, quoque, vt a notario, scriptum fuit testatore
dicante, posse in publicam formam autoritate iudici-
redigi, vel presentium testium depositione publice iudi-
catore auctoritate scribi, vt deinde sinec. lactar, etiam si

Vernum, ne questio ista, quæ obiter se huic examini obtulit, ex auctorum perplexo catalogo, obscuram habere apud me decisionem videatur, statim assertiones sequentes subijcio.

Prima equidem afferit, testamentum nequaquam probari
per scripturam à notario dicente testatore & testibus præ-
sentibus

47

81

4. *Bombyx*

- 4 Boni qui Graep Episcopus acceperunt Ecclesiam vacantem, cui competant, can-
5 nicorum collegio, ad successores in dignitate
6 Vacantem in beneficium reditum ad ipsorum potestatem eligendo pertinent,
7 idem, canonici canonizantur facere debent.
8 Clericus reditus beneficii per alium inter omnes & ultimam voluntatem ex-
9 gere potest, & verus huius potestatis intel-
10 lectus, ut in hac causa, et alia distantiis;

CAPVT XII.

De proprijs bonis clericorum.

P rimo colligitur ex hoc capite, bonorum appellatione mobilia & immobilia comprehendendi, *lib. bonorum. in l. si de verb. signific. & quoniam iura & actiones non veniant nomine bonorum mobilium nec immobilium, fed conſtituant tertiam bonorum ſpeciem ab his diſtinctam. La diu Pio. §. in venditione. ff. de reud. c. l. quoniam Taveronius. §. vi. ff. de pecu. Abb. in c. nullius de re. ecclef. non alienand. tal. in d. §. venditione. c. idem in l. ſignificatio hab. modo ad finem. ff. de verborum oblig. in c. 1. §. 9. c. conſ. 69. fol. i. d. d. 4. Dec. conſ. 114. c. conſ. 63. And. Tiraq. in l. i. ruyquam. C. de reuo. dinat. verbo bona. m. 7. tamē appellatione bonorum ſimpliciter ſine illa adiectione, mobiliū aut immobilium, iura nomina debitorum & actiones veniunt. l. nomen. C. qua res pignori oblig. §. si. l. honor. §. ult. l. 1. C. de vſufructu. l. princeps bona. ff. de verb. ſignificat. l. 1. §. vtrū ſi ſit in fraud. part. ſi ſignificat. §. ſi qui bona ſi. ad Trebellianum. Tiraque. d. num. 7. (Multa Ariſt. Pinellus in Robr. C. de bonis mater. in l. pars.) & idco non tantum bona mobilia vel immobilia per clericum ex redituſus eccleſie acquiſita, ſed & nomina atque actiones ipſi Eccleſie competunt. Abb. & Dd. hic communiter, quod etiam conſtat ex hoc cap. dum dicitur, bona quocunque, adiunctis que notat Ale. in l. modum. ff. de verb. ſignif. Rom. in l. ad tempus. §. ſi de vſufructu. Hippol. in l. vna. §. cognominum. ff. de quali. m. 26. Vnde diſtinnopitur quæſtio illa quotidie contingens, an obligatus ſi omnibus bonis mobilibus & immobilibus, iure hypothecæ obligata etiam cencantur iura & actiones. Nam lub generali bonorum hypothecæ, iura & actiones continentur. l. nomen. C. qua res pign. oblig. ubi attamen appellatione bonorum mobilium & immobilium, etiam in materia hypothecæ iura & actiones non comprehenduntur. La diu Pio. §. in venditione. vbi Bart. & Iaſ. ff. de re iud. late Aut. Negat Fanen. depig. 2. in m. 2. par. num. 9. quod ſi omnia bona mobilia & immobilia fuerint iure pignoris obligata, idem reſpondendum fore videtur ex Bart. in Centurio. num. 27. ff. de vulg. & pup. c. conſil. 50. Deci in c. conſil. 414. Corn. conſ. 6. lib. 4. Contrarium autem quibuldam placet propter dictionem, omnia, quoniam ſerutin præſenti materia Bart. conſiderat. m. Quarta. in l. 1. §. argentea. ff. de aut. & argentea. atque ita in ſpecie quam tractamus, reſpondit Caro. Molin. in Alexand. conſil. 45. num. 8. lib. 1. idem colligitur ex Ale. in d. l. ſuperius. m. & Rom. in d. l. ad tempus. §. 1. de vſuc. p. expreſſim fore hoc ipſum voluit Guſtlem. Bened. in c. Roſaynum. verbo, cetera bona. in. 8. ſi ſit. (Cum appellatione bonorum mobilium & immobilium iura & actiones venire cenſent, ſiuxta materiam ſubiectam ex voluntate diſponentis vel alias id præſumi poſſit, vel debeat, vti turque elegantius inducitur ex lib. 1. §. ex ſimulo. ff. de herediſ. quatione vbi videtur Caro. & alij in quæſtione prædicta.) quorum opinio etiam imminue placherit Tiraquib. l. 1. de reud. §. 1. §. num. 20 qui multa hac in quæſtione ad vtriusque partis probationem adducit: mihi longe ſatis applaudet hoc communem vni loquendi, ſecundum quem iam ſere receptum eſt, quod hæc clauſula, omnia bona mea mobilia & immobilia, ex mente contrahentium ad iura & actiones extendatur: ſiquidem & Oldrad. conſil. 219. ob vſum communem exiſtitat appellatione bonorum mobilium & immobilium iura & actiones contineri, vbiſus vſus hoc obſtinet.*

¶ Item probat hic text. secundum d. Abb. & d. d. h. c. ac-
quisita per canonicum post eius obitum petiri et ad cano-
nicorum collegium, etiam si ex bonis communibus in
canonico defuncto fuerint separatum bona quidam desi-
gnata, unde fumeret sibi necessaria ad victum, velutim,
reliquoque viis : acquiritur vero per alium clericum ha-
bentem beneficium extra congregationem huius collegium
successori dantur, ut ea bona dispiciat ac distribuat, iu-
ctualia bona ecclesie. Idem probat text. in epistola, de offi. ord.
in 6. extra quodam constituto 140. 22. iulij. et ibi de elec. que iteru
retrahitur. Item vide fidei venerationem communemque in locis tra-

statutur de consuetudine, quæ alijs quam successoribus bonæ
& redditus Ecclesiæ vacantibus conceditur.

¶ Gloss. hac in parte querit. quid de acquisitis per Episcopum: & responder. ea bona cum fructibus vacantis dignitatis futuro successori referenda: quod Dd. hic concedit: ut probatur in cap. quia ipe. de elec. lib. 6. & in elem. statum. de election. qua constitutione item cauetur. emolumentum iurisdictionis. quia canonicorum collegio. sede vacante compet. nihilominus futuro Episcopo esse ferendum. deductis tamen expensis necessariis ad exercendam illam iurisdictionem: sicut in eadem constitutione expressum est. & ibi tradit Card. Imol. & Bonifac. Ex quo inferitur. canonicorum collegium teneri reddendam rationem nouo Episcopo de redditibus Ecclesie vacantis & ob id oportere inuentarium ab ipsis canonicis fieri. Archid. & Ioan. And. in general. de elec. lib. 6. Franc. Paninus de potest. cap. vacante sede. 2. par. prim. 8. q. ANTO. Rub. cens. 131. col. 2. q. inueni. text. in c. capitulum. 2. q. 2. de elec.

Eadem glo. tractat de bonis Archidiaconi, que tamen est ita intelligenda, vt hec bona canonicorum collegio competant, si ex bonis communibus congregationis fuerint deducta portio illa bonorum, que Archidiaconi dignitati diuifim est concessa: alioqui si aliunde quam a collegio canonicorum obtulerunt bona, huic dignitati per Archidiaconum quesita, futuro successorum sunt reddenda. Abb. & ceteri. Dd. hic per hunc textum.

Præterea et aduertendum² ad huius canonis decifione, ⁶
in v. f. l. uel autem, nam ex ea apparet, poffe clericum titulo
 vltimæ voluntatis, non tantum adus inter viuos ex redi-
 bus Ecclefiæ & bonis caufâ Ecclefiæ acqutis exercere, & elargiri
 his, quicquid iurâ præbuerint, i hoc fit confuetudine in-
 dudum: idigitur, quod clericus permittitur iure canonico,
 titulo & ratione adus inter viuos *in adheff. ii. f. potest*
 confuetudine concedi vltimæ voluntatis titulo, fecundum
 Barb. hie, tametî Hoffm. Card. & Imol. exiftimant nihil
 in hoc can. fore inordinatum, ab utramque in d. c. adheff.

Ceterum de consuetudine, quæ clericis libere permittit
testari & disponere de rebus Ecclesiæ, hic dicere super-
sedemus: cum late id tractauerimus in e. cum in officio, & c. tit.
ubi reliqua examinauimus, quæ subserviunt huius tex. in-
terpretationi.

¶ *Glof. verb. congruum*, est recipienda⁺ in parte prima, & 7. intelligenda in dubio: nam li. conflare possit quid fit cuiusque Ecclesie causa acquiescitur, id eadem Ecclesie adiudicandum, non autem diuidendum, quod Abb. & Dd. hic fatentur communiter. & probatur in *c. ill. tit. & ex his*, que ibi notauimus.

EX CAPITE CVM TIBI

SYMMARIA.

- 1 Captator voluit quisque et unde dicitur, et excommuni dicitur
interpretatur, & quod aduocis communiter nunc 2
- 3 Secretum aliter voluntatis quid, & suis intellectus & captatoris fide
habet. 4
- 4 Nec non possit natus infirmis, & quid si regitur voluntas ad alterius
terrogationem. 5
- 5 Tolluntur autem si possit referri ad scripturam, quia tunc contra verbum non
legitur. 6
- 6 Relatio ad herede in iurisdictione facit, indubitate esse debet. 7
- 7 Potest causa potius habere iurisdictionem. 8
- 8 Tolluntur quandoque possit in voluntatem alterius conferri. 9
- 9 Legatur in articulo aliter voluntatis potest expressi, seu si iuratur. 10
- 10 Captatoris autem si legatur de leg. 1. 11
- 11 Intellectus ad si voluntas fide si voluntas fide de leg. 2. 12
- 12 Nec non infirmis intellectus, si quis aliter ad iurisdictionem 13
- 13 committat, & ibidem intelligitur cap. cum sit, & iuratur leg. 12. 14
- 14 Relatio habet in iurisdictione, & potest in liberam alterius voluntatem con-
ferri. 15
- 15 Legatur prefatum in ius in quo differt. 16
- 16 Captator voluntas autem potest aliter iurisdictione causa, & an possit in capi-
tulo ad iurisdictionem dicitur in ius leg. 1. 17
- 17 Captator voluntas voluntas in quo parat. 18
- 18 Medius inter contrarium videtur. 19
- 19 ad matrem omnino iuratur voluntas potest si iuratur. 20
- 20 Paterfamilias habet iurisdictionem iuratur in iuratur, & qualiter sit intelligitur. 21
- 21 Legatur de potest in alterius voluntatem conferri. 22
- 22 Quodammodo est, in quo ad iurisdictionem aliter collatum est, non est per alium.

De hæredibus instituendis

patoria illicita, tamen viroſa ſit, ex veterum ſententia, i quon ſcilicet teltatorum iura ab alieno arbitrio penderet, illa iſtituta ſſe de his diſciſſiſſimè iſtituta. Si enim eſſet inſtitutio capatoria, Senecaſconſulto potius quam veterum diſcreto eſſet reprobat, vt ex dictis Iuriſconſultorum locis manifeſtum eſt. Eſt igitur maximum inter hac diſcrimen, quod eleganter & diſtingueſcit oſtendit Antonius Aegullius libro quarto emendatiſſimo, capite decimo quinto, nouam eſſe hanc iuris ciuilis interpretationem opinatus, quam tamen ante ipſum Raphael Gomeſ. docuit, & de Leſtræſſ. eſſem quod, columnam quartam, ſe de vobis dabit. idem tradit Coral-Flores ſcilicet libro quinto, capite decimoſexto. (Quibus adde que Cuiacius adnotat in iſtitutiſſimam, ritul de iocundis.) His accedit Regia ſententia, ſiſſimè reſpoſ. pari. 6. que has vluſas inſtitutiones ex eo damnat, quod in alienum arbitrium conſeruntur.

¶ Porro, quædam miffis, Bernardi Glossæ in eæ explicandum, quippe quod antequam huiusce capitis difficultates latius in specie. Et in parte prima notat nunt testantis legari aliquod polle, *nam, si de legat. 3. quæ* hoc intelligit quando testator loqui potest, nisi fuerit ueniens morbus ei fufficit impedimento. *z. ubi. C. de fideicommi. intelligit dñam. l. non* quando testator potest articulare loqui tempore, quod legatum reliquit. Secus vero si non potest articulare loqui, nam tunc legatum non ualeat. Hæc enim interpretatio obuiam manifeste iuristico, si loqui, conuenit factum nunt ab eo, qui morbo impeditur loqui, censet ualidum esse. Tunc idem erit, si non impeditur omnino à morbo loqui, sed tantum articulatum. Et tunc recedunt à Salycet. *Alex. com. 2. Rind. & Corn. in Lubenem. d. c. i. ubi* in sensu consentit tal. *l. si qui pro impo. d. de iurac. num. 1. q. 7.* licet opinio nem Salycet. perperam reuerlet.

[illegible]

Illud praezera non est omitendum, testamētum quod legita validum esse. Et testator eorā testibz, adhibitis et iolentibus ad testamētum requisitis, dixerit: Ego testator sicut disposui in quidā scriptura mea manu subscripta, quae est apud Titum, modo constetis tabulas manu testatoris subscriptas esse. Bartho. et ibi Soc. in *l. si ita sit de condi. et demonst. quorum opinio communis est secundum Alex. in d. l. prae. §. si de col. 1. §. si de iud. de notat. Ant. Rub. cap. 14. qui cāncem decisionē locū habere cāsumat,*

sius paragraphi rationem nondum intellexisse.

In summa igitur, omnibus casibus, quibus diximus testamentum in voluntatem aut arbitrium alterius committi posse, in eisdem verba huius canonis intelligi poterunt, dum dicitur Romanus Pontifex: Qui extremam voluntatem in alterius dispositione committit, non videtur decedere intestatus. Minime vero satis hic de iudicio, quo loquitur, non tantum quoad legata, sed & quoad heredes institutionem id eo amplius est hic canon intelligendus.

13. ¶ Primo quidem, si quis bona sua omnia committat alteri voluntati, cum influente herede nudum censendum est, ut in pia causa eadem bona distribuat. Sic enim decedit testatus. Innoc. Abb. & Doctores, quorum opinio communis est, secundum Abb. Imo. col. 4. & Barb. 4. qui post Cardin. verba Innoc. alioqui obscura eleganter explicant. Hunc etiam intellectum allertur communem esse la. nu. 12. & Corn. in d. l. captatoria. col. 3. C. de test. m. h. tamen intellectus procedit eo casu, quo testator esset vis verbis significantibus arbitrium boni viri: Secus autem erit dicendum, si in communem esset vis testator vis libere voluntatem inducentibus ita Bart. in l. 1. C. de sacro. eccl. nu. 46. Alex. nu. 6. Corn. nu. 4. la. nu. 12. in d. l. captatoria. Imo. in d. l. captatoria. ff. de her. instit. nu. 4. Paris. conf. 3. vol. 3. nu. 21. ex quo aperte non meminit testator, pia causa: quia ratione practici Doctor allertur hunc tex. non habere locum, si testator fuerit vis vis verbis: Committit omnia bona voluntati Senp. quoniam opinio communis esse existimo, tamen Card. hic nullum in hoc differens admittat. & vtrumque casum parem esse opinetur, attenta ratione communis electionis, quae utroque casu viget. Vnde post Imo. hic nu. 13. ipsius Card. sententiam memorie commendandam esse opinor: comprobatur etenim ex his, quae dicuntur in 3. intellecta.

Regia vero lex 32. in Taurino conuenu condita (quae extat ibi. recap. 5. l. 6.) expressim statuit, commissum alicui per defunctum testamenti ordinationem & dispositionem possit debere hunc, cui commissio facta est, soluto & relicto, quantum bonorum partem in opera pia expendere: reliqua vero bona dote, quae defuncto intestato succedunt: quia quidem lege decisio Innoc. recepta communiter tollitur, nisi dixeris alia esse, quando quis alterius dispositioni committit propriam bona, ut communis conclusio premittitur, quando quis alteri committit, ut eius nomine testetur: tunc enim non potest hic se ipsum nec alium heredem influere, nec videtur a committente factus heres: & in hac specie loquitur Taurina lex. Nec tamen huius interpretationi temere subscribo, sed candidi lectoris iudicio eam commendam ingenue committo.

14. ¶ Secundo, potest hic tex. intelligi, quando in alterius voluntatem non confertur principalis testamenti dispositio: sed tantum alteri committitur electio heredis incerti ex certis: quod iure optimo fieri potest. l. fideicom. h. ar. m. 2. §. fin. ff. de fideicom. lib. 1. nu. 1. cum quidem & ibi Doct. ff. de reb. dub. Bart. in l. illa institutio ff. de her. h. ar. m. 1. idem in l. captatoria. ff. de leg. 2. Cyn. Bar. Alex. Dec. & la. col. 2. in d. l. captatoria. ff. de test. m. h. Imo. hic nu. 4. Pau. Paris. conf. 3. nu. 32. vol. 3. & Roder. Zuaz. in tract. de capit. vol. 2. C. 2. §. exemplum enim erit: Instituit heredes in vnum ex fratribus meis, quos Titius elegit. Hoc tamen procedit, nisi genus, ex quo esset eligendum, esset amplum, ut si omnes venientes non facta electione, res esset clausura & vana. ita Paul. in d. l. captatoria. & Pau. Paris. in d. l. captatoria. §. 8. nu. 33. & 49. Ex hoc intelligitur quotidie filiorum aut nepotum melioratio a parentibus sit hoc modo: Meliora vobis de filii meis, quos mea vox elegerit: nam & his dictionibus vitar, quippe quibus huius regni lege passim vtantur in hac quaestione, atque hoc ipsum in l. 31. Taur. ad finem. [hodie l. 5. tit. 4. lib. 5. recapitula.] probatur.

- ¶ Tertius huius cap. intellectus ex eo constat, quod fauore pietatis testantem, saltem quoad legata, potest in alterius confertum voluntatem: quam interpretationem magis communiter Dd. hic approbant, & in d. l. captatoria. vt constat ex Corn. Alex. & la. ibi, qui col. pen. & Dec. dicunt hanc opinionem communem, & idem aliter la. conf. 110. col. 3. vol. 1. m. h. Bart. in l. 1. C. de sacro. eccl. 3. §. quia quae. prim. nu. 64. idem in l. captatoria. ff. de leg. 2. idem conf. 5. & 6. & plures alii quos refert & sequitur Paul. Paris. conf. 3. nu. 24. idem conf. 83. col. pen. vol. 2. cuius conuentionis disputatio est apud Soc. d. l. vtrum. §. cum quidem & Lusi. ibi. Kim. & la. in d. l. captatoria. quo in loco Dec. hanc communem sententiam tutatur. Et licet praefata

opinionem frequentius quoad legata Dd. adfuerint, vt constat ex Paris. d. conf. 83. idem tamen erit dicendum, quoad institutionem heredis fauore pia causa, quae iuris ciuilibus subtilitatibus minime subiacet. Iure vero ciuile, quod vetat vltimam dispositionem in alterius voluntatem conferri, nimio forsan rigori innititur, & ideo huius testamentis ad pia causa ordinatis non est omnino seruandum, vt passim praedictis iuris vtriusque proflores allertur: quorum ratio cum hoc sit, etiam in heredis institutione maximam vim habet: atque ita in hac specie hunc canonem intelligitur Bart. in l. captatoria. ff. de her. instit. & ibi expressim Imo. in l. 1. Alex. nu. 6. & Corn. nu. 4. in d. l. captatoria. C. de l. 1. §. nam videtur. quorum opinio, licet sint qui veraguntur, mihi verior videtur: ex qua si potuit testator dicere, & institui heredes Euseb. 5. l. locum, ff. de iur. iur. iuris: ac simili forma potest hanc conclusio ad proximam deduci.

Non obstat huius sententiae l. fideicommissa. nu. 2. vers. quod si ita, ff. de fideicommissa. quia in legato libertatis ita loquitur: Quod si ita scriptum sit, si heres voluerit, non valet, sed ita demum, si testator in voluntate fecit heredes, liberos. Quia illa iuriconsulit sententia procedit, vbi constat: testatorem dispositionem in liberam voluntatem heredis contulisse. Secus sane in dubio, est enim tunc interpretatio illa alimenda fauore pia causa, vt voluntas, in quam confertur dispositio, non libera omnino accipitur, sed subiecta boni viri iudicio, sicuti idem Iuriconsul. in initio illius l. sentit, scribens: Vnde in materia libertatis dare potest. Itaque, si dixerit, fides tua committitur, Stichum manum tuam, quomodo mihi aliam in testamento videtur valere ex nunc heredes. Ex quibus verbis plane constat id esse libertatis & sic pia causa privilegium, quicquid aliter in intellectu illius legis aliter sentiant. Constat vero ex his, voluntatem pro arbitrio accipi fauore pia causa, quod in eadem Iuriconsulit decisione probat, dum dixit, legatum libertatis, collatum in alterius voluntatem, validum esse: nam si voluntas eo casu libera omnino intelligeretur, non valeret legatum, vt superius diximus. Ex proposita liquidem ac subiecta materia, voluntatem pro arbitrio possumus interpretari. l. 1. ff. de lega. 2. quod sane fit, vt quodvis dixerim obituore pia causa, posse vltima cuiusque dispositionem in voluntatem aliter conferri, intelligam plane, atque assumam voluntatem pro arbitrio boni viri. Nunc igitur est verus sensus Iuriconsulit in d. l. fideicommissa, cui plures aptari solent intellectus, quos explicat la. & Dec. in d. l. captatoria. & Lusi. in l. 1. §. cum quidem. e quibus ille fere omnium consensu recipitur, vt prima pars per vltimam co. figurat, ac eandem legatum libertatis non possit in heredis voluntatem coherere, quatenus maxime a Iuriconsul. alienus est. Quod si communis interpretatio admodum placerit, poterit distinguere legatum pium, quod hoc in canone tractatur, a legato libertatis: hoc enim licet pio censi possit, non tamen ratio eius pietatis, quae animarum saluti conducit, sicuti docet Dec. in d. l. captatoria. colum. vlt. quod modo latius disputare non libet, ite vltra septa transilire videar. Illud tamen ex his consequitur, legatum ad pia causas posse non tantum in voluntatem extranei, sed & heredis conferri: quod Bart. notat in d. l. 1. nu. 64. C. de sacro. eccl. quod post alios sequitur Corn. in d. l. captatoria. nu. 5. qui legatum profanum a pio in hoc distinguunt: quod illud non potest in voluntatem heredis conferri, licet bene in arbitrium hoc vero potest. Cuius assertionis partim meninimus superius nam. 7. & 8. Nos hanc ita distinguimus, vt legatum non pium, in alterius voluntatem non collatum, in aequali sit propter liberam voluntatem, quam ex his verbis colligimus, legatum autem pium eodem modo factum validum esse censemus, eo quod fauore pia causa voluntatem pro arbitrio accipiamus. Vnde forsan illud adnotandum erit, vltimam cuiusque dispositionem in alterius, & maxime heredis, omnino liberam & absolutam voluntatem collatam non valere: & hoc pacto defendi poterit opinio satis controuersa. in d. l. captatoria. C. de testament. m. h. in cuius examine plures existimant vltimam dispositionem testantis in alterius voluntatem conferri non posse, etiam ad pia causas.

Verum quoad hanc decretalem, mihi sane, si licet libere propriam sententiam promere, primus Innoc. intellectus potius placet, quod & Pandormita. hic sequitur, dicens communem esse.

¶ Ceterum, illud omittendum non est, passim a iuris vtriusque Doctoribus ex hoc capite adnotari, captarium

voluntatem favore pie causæ permitti, quod hic minime probatur, si consideretur, quæ sit vere captatoria voluntas. Nec omnino id iuris rationi congruit, siquidem militibus non est permilla captatoria dispositio. *l. captatorius. Cod. de test. milit. quævis eorum testamenta à iure civili maximis & specialibus privilegiis sunt ornata & munita.* Præterea si captatoria voluntas bonis moribus adversatur, idcirco nec consuetudine permitti potest, vt existimant Aret. & laf. in l. 2. in prin. ff. de vulg. & pupil. postea idem laf. in d. l. captatorius, cum & captatoria sit & dolosa illæc dispositio. notatur in l. cum donationis. C. de transact. non video cur ratione pietatis permitti possit. *cap. super eo de psona in hac tamen dubitatione primum ipse opinor nullibi probari, ob piā causam captatoria voluntatem permitti, licet fatear eam permissam esse, quæ in alterius arbitrium aut voluntatem conferatur.* Vnde non omnino communi opinioni accedo. Secundo quidem ab Aretin. & laf. libentissime dissentio, qui dum consula doctrina vtuntur, asserunt consuetudine heri non posse, vt cuiquam permillum sit, vltimam eius voluntatem in alterius liberam dispositionem aut cōsensum conferre: hoc enim, vt ipsi placet, contra bonos mores esset fallitur equidem: nam si id contra bonos mores esset, non permitteretur hoc canone, eam favore pie causæ, inquit liquor Angel. in d. l. captatorius. ff. de hered. inst. Alexand. in l. captatorius. Cod. de test. milit. cum de Socin. & Rip. in d. l. 2. de vulg. & pupil. in prin. qui probare conantur consuetudine induci posse, vt extranea cuique voluntas alterius dispositioni committi possit, etiam libere. His etiam Docloribus placitidem est, in captatoria voluntate, aduersus Aretin. & laf. ego vero perpendens captatoriam voluntatem captionem ac adolū quendam inesse, reprobamque alienæ hereditatis ambitionem. *l. lile. ff. de hered. inst. l. si mueri. C. de test. milit. l. si qui alioq. testari prob. b. §. mueri. l. lile. de seric. author enim captatoria voluntas captionem in id dirigit, vt facta heredis institutione per alia, ipse propriam voluntatem mutet, nollem admittere, statuto ac consuetudine induci posse captatorias voluntates, ac subinde potius in hoc Aretino & laf. accederem, quam Ang. Soc. Alex. & Ripæ.*

Ex quibus in discrimine ac dispositionem adducere libet Carol. Ruin. responsum. inquit, *consul. 20. volum. 2.* probare conatur, hanc institutionem validam esse, nec captatoriam censeri: *testatus Titius heredem meum, dummodo ipse Titius me heredem instituat.* atque ibidem censet, institutionem istam sub modo conceptam validam esse, modumque ipsum reiiciendum fore, nec necessariū seruandum, quippe qui turpis sit adducere vero ad probationem glo. a Bartolo. Alexandro, ceterisque frequentiori calculo receptam, *in l. cum donationis. Cod. de transact. quæ asserit, liberationem à Titio Sempronio concessam sub modo, vt Sempronius eundem Titium heredem instituat, validam esse, cum etiam non secuta institutione, in pari causa turpitudinis potior sit conditio possidentis, & sic conditio, quamvis liberatio omnino nulla esset, si sub conditio concepta fuisset, ex authoritate Accursij, quem Bartol. & Doct. communis sequuntur. Addit & ipse Carol. *num. 3.* institutionē ita factam: *institui Sempronium heredem, si ipse me heredem instituerit.* non esse captatoriam, sed ex eo damnnari, quod contra bonos mores heredi instituto auferat liberam testandi facultatem, & ob id validam esse, reiecta condicione illa de iure impossibili. *l. i. ff. de cond. insti.**

Hæc tamen à viro doctissimo vtunque instructa censura indigent. Et in primis vltima hæc conclusio refellitur ex his, quæ de captatoria voluntate hoc cap. diximus: constat etenim, esse hanc captatoriam voluntatem, atque adeo nullo pacto valere, nec seruandam fore. Id vero, quod Carol. dicebat, reiecta condicione iure impossibili validam esse hanc institutionem, iuris rationi aduersatur: cum hæc conditio, si me heredem instituas, non fit nec impossibilis de iure, nec turpis: nullibi enim, nisi fallor, à iure prohibetur heredi hic institutus, testator em heredem instituire, nec id turpe censetur: si qua namque captio aut turpitudine hac in re dari contingit, eam priori adest institutione, quo fit, vt dispositio ipsa captatoria turpis sit censenda, non autem conditio in ea dispositione appositæ. Et licet ob illam conditionem id, quod disponitur, captionem & deceptionem præ se ferat, ipsa tamen, etiam si euenierit, secutave fuerit nullam deceptionem aut captionem inducit. Igitur, si prædicta institutio ca-

ptatoria est, & ex eo reprobatur, quod captionem & deceptionem inducat, non video cur magis reprobanda sit expressa conditio quam modi forma, cum vtroque casu idem dolus eademque captio presumatur: atque idcirco eadem ratione perpenla, erit & illa institutio reprobanda, quæ his verbis facta fuerit: *institui Titium, modo ipse me heredem instituat, vel ipse me heredem scribat:* contra Caroli responsum. Nec obicit glo. illa communiter recepta, quæ Accursij in eo contractu sub modo concepto existimat vtiqueque contractantis turpitudinem adesse & addit in pari casu turpitudinis esse potiorē possidentem, quæ quidem ratio manifeste in testamento cessat, in quo vtiqueque turpitudine nec datur, nec possessionis ratio locum habere poterit facile, sicuti in contractu, attentio exemplo Accursij, imo ex mente glo. & Doct. qui eam sequuntur, modus turpis contractum vitiat quoad ea, quæ nondum sunt tradita, & sic quoad actionem, quod notat in specie Corn. *consul. 275. vol. 4.* & comprobatur ex his, quæ notant in epistole de *ponf. 2. par. 6. §. 1. num. 8. & 13.* quidquid dicant Ang. & Aret. in l. impossibili. ff. de reb. obli.

Nec illud hac in re prætermittendum est, quibuldam placuisse liberationem à Titio Sempronio concessam, hac condicione: *si Sempronius Titium heredem fecerit:* validam esse, & hi sunt Placent. Iacob. Buttr. Pet. à Bellaperrica. Cyn. Bald. Sal. Alber. Fulgo. Iulio Alc. in d. l. cum donationis, ac ratione, quod non minor libertas in matrimonio exigitur, quam in testamento, vt constat, & diximus superius 2. par. 4. Buttr. & tamen ad coniugium potest quæ iniuriæ licet l. i. Titio centum. §. 1. ff. de cond. & dem. igitur & ad heredis institutionem. Vnde secuta heredis institutione valida erit prædicta liberatio. Nec obstat ratio, quæ prohibet captatoria voluntas: nam ea institutio, aut legatio, vltimave voluntate procedit, non in hiis contractibus, in quibus illa deceptio contingere nequit, ex proxime dictis, quæ latius explicat Alc. in d. l. cum donationis.

Nec item obicit d. l. cum donationis, quia ibi & similibus iuribus prohibetur, ne quis pacto disponente adstringatur ad heredem certum institutum: non tamen impedit in condicione id poni, quod in dispositione positum minime arceat. *l. uxorem. §. heres. ff. de leg. 3.* Et quamvis opinio gl. probetur à Bart. Pau. Ang. Alex. Rim. & alijs, æque fit magis communis, auctore Alc. ibi, & Car. in d. l. 2. vol. 2. hæc tamen posterior nec rationibus nec authoritatibus deservit.

Postremo gl. asserit, posse in genere pauperes heredem institui, quod expressim probatur in l. i. qui ad decimandum. C. de epis. & cler. Regia l. 20. lit. 3. par. 6. quibus constitutionibus exponitur, esse hanc institutionem intelligendam in pauperibus illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum quod ego intelligerem, si testamentum sit conditum in loco domicilij testantis: aliqui pauperes domicilij testantis sunt admittendi, ex gl. c. si pater. verb. pauperes. d. l. i. in 6. quæ dixit, legatij relicti à testatore, vt inter pauperes distribueretur, esse distribuendum in pauperes loci, quo domicilij habebat testator. Idem probatur ex *laudi. C. de epis. & cler. l. hæc conditio. §. vlt. ff. de cond. & dem. l. præter. Frac. in d. c. si pater, dicit d. glof. singul. Felin. in c. si pater, verbo de simon. 2. col. notat d. Felin. in c. fin. et l. 1. de foro compet. Hoc tamen non procedit in executori testamentarum, cui testator dedit pauperem electionem: is enim non tenetur eligere pauperes domicilij testatoris. Ioan. & Domin. Lopus, & Franc. in d. cap. si pater, Capella Tholofana *quest. 128.* pulchre Collecta in c. Ioannes tit. iur. m. 10. c. ratione, quod Episcopus, cui iure devoluto competit dignitas Ecclesiæ conferre, tenetur eligere aliquem ex clericis eiusdem Ecclesiæ, ad quam fit electio. *cap. ne pro defuncto de election. c. tamen compromissarius ad eligendum libere potest eligere etiam ex extraneis clericis, qui non sunt illius Ecclesiæ. cap. si compromissarius de election. in 6.* atque hæc ipsa opinio probatur in l. cum quidam ita. §. primo. ff. de legat. secundo. quibus sane standum temere non est: cum in hac pauperum electione ipsius testantis mens refragari videatur, itaque ipsa ciuitas pauperibus domicilij testantis prætenitur, quam obrem caute seruanda est hæc Doct. opinio.*

Illud præterea omittendum non est, posse legatum dotis in voluntatem alterius conferri, ita vt favore dotis, si præti favore pie causæ, in arbitrium illius collatum censatur. Bart. in leg. Theopompus. ff. de dot. preleg. In ius captatorias, volum. penul.